

Innspill som utvalget fikk på tolkning av mandat

Klimautvalget presenterte sitt mandat og foreløpig plan for arbeidet på et åpent webinar 8. november 2021. I etterkant ba utvalget om skriftlige innspill på tolkning av mandat og hvilke problemstillinger det var nyttig at utvalget vurderte. Her er innspillene utvalget fikk:

Biofokus, ved Ulrika Jansson	Biofokus ønsker herved å komme med innspill knyttet til målsettingen om at "Omstillingen skal også bidra til en utvikling som sikrer naturmangfold og et bærekraftig verdenssamfunn."
------------------------------	---

Skogen binder og lagrer store mengder karbon. Det skjer store utslipp ved hogst, både fra bakken (der 80 % av karbonet i boreal skog er lagret) og fra utnyttelse av skogprodukter. Det er anslått at kun 25 % av det som tas ut av skogen blir langlevde produkter og at disse i gjennomsnitt lagres kun 20-80 år i bygg. Til sammenligning kan levende og døde trær skogen lagre karbonet i hundrevis av år.

Skogen huser samtidig store deler av det norske naturmangfoldet og opp mot ni av ti av de trua skogartene er truet av industriskogbruket.

Hvordan kan vi både erstatte fossilt karbon og samtidig utnytte naturens egen karbonbinding og karbonlagring på beste måte? Og hvordan kan vi samtidig oppfylle våre forpliktelser knyttet til å bevare norsk naturmangfold?

Kan vi sette av de mest karbonrike og naturmangfoldrike skogarealene til naturmangfold, karbonlagring og klimatilpasning og utnytte materialet vi tar ut fra resten av skogen mer effektivt (så lite material som mulig, og så mye langlevde produkter som mulig)? Kan klimamålene på denne måten kobles bedre opp mot FNs nye naturavtale der Norge har sagt seg villig til å bevare 30 % av naturen vår?

Byggmesterforbundet ble stiftet i 1919 og organiserer bedrifter i byggenæringen som har sin hovedaktivitet gjennom utførelse av tømmerarbeider. Våre medlemsbedrifter driver sin virksomhet i hele landet, er preget av grunderånd, lokalt eierskap, fokus på håndverkerkompetanse, ansatte fagarbeidere og satsning på lærlinger. Byggmesterforbundet har en direkteavtale med NHO og står utenfor NHOs landsforeningssystem.

Bygg en 40 %-næring

Byggmesterforbundet registrerer den store oppmerksomhet byggsektoren har for at Norge skal bli klimanøytralt i 2030, og bli et lavutslippssamfunn i 2050. Byggmesterforbundet tilslutter seg at næringen er en 40 %-næring gjeldene bruk av materialressurser, og at avfallsmengden må reduseres. Byggmesterforbundet mener at det ikke er tilstrekkelig å avgrense utslipp til kun deler av bygg, og holde vesentlige materialgrupper utenfor klimaregnskapet.

Transport må hensyntas i klimaregnskapene

Byggmesterforbundet mener at transport av byggevarer ut til prosjektene, samt transport for de som utfører tjenester og produserer på byggeplass må hensyntas i klimaregnskapene. Uten å inkludere den betydelige transport av både byggevarer, prefabrikkering, moduler, pendling og gjestearbeidere, vil klimaregnskapet i det enkelte tiltak ha betydelige svakheter.

Utfordringen for å nå klimamålene i byggsektoren er eksisterende bygningsmasse

Det er en økende erkjennelse av at rehabilitering er ett viktigere satsningsområde enn ytterligere innstramminger for nybygg, hvis klimamålene skal nås. I tillegg til at materialene må være mer egnet for ombruk og gjenvinning, mener Byggmesterforbundet at det også er viktig å se sammenhengen mellom graden av materialbruk og energieffektive bygg. Dette gjeldende for nybygg, men i enda større grad tilknyttet energieffektiviseringstiltak i eksisterende bygg.

Byggmesterforbundet merket seg den beskrivelsen gjeldende bygg- anlegg og eiendom som fremkommer av forrige regjering's Klimaplan, lagt frem for Stortinget i januar 2021 (Meld. St. 13 (2020–2021) Del III, Kap. 7 s. 192 -195). Vi ga vår tilslutning til meldingen hva gjelder energibruk, klimagassutslipp og fotavtrykk knyttet til materialproduksjon, byggeprosesser, transport, avfall og arealbruk. Videre at eksisterende bygningsmasse vil være den dominerende også i 2050, og at "å rehabilitering og oppgradere noverande bygningsmasse difor er viktige bidrag for å redusere utsleppa frå sektoren". Dessverre kan ikke Byggmesterforbundet se at man i klimaplanen fremkom med svar på denne utfordringen.

Iht. til SSB er det i 2020 registrert 2 610 040 boliger i Norge inkludert 643 631 boliger i blokk. 70 % av boligmassen, dvs. ca. 1,8 millioner boliger er bygd før 2000. I perioden 1960 – 1990 var det tilførsel av drøyt 500 000,- eneboliger og

342 000 andre typer boliger. I tillegg kommer det betydelige omfanget av næringsbygg oppført i samme periode.

Regulering av arbeider på eksisterende bygg

Med henvisning til behovet for å fokusere på eksisterende bygningsmasse for å kunne nå klimamålene, og det faktum at den reneste og billigste energien er den vi ikke bruker, vil Byggmesterforbundet gi følgende anbefalinger til Klimautvalget 2050:

- Med unntak av bygg hvor det tas antikvariske hensyn, må det stilles krav til at det gis en begrunnelse hvis rehabiliteringen
 - ikke gir ett mer energieffektivt klimaskall
 - installasjoner ikke bidrar til lavere energibruk
 - ikke gjøres en vurdering av ombruk av bygningsmaterialer.
- Byggmesterforbundet anbefaler økt ombruk av bygg istedenfor å bygge nytt.
- Både for å gjennomføre energieffektivisering og økt ombruk innenfor realistiske tekniske og økonomiske rammer, anbefales det etablering av egen forskrift for tekniske krav til arbeider på eksisterende bygg. Dette gjennom en egen teknisk forskrift for ombygging og rehabilitering ("Rehab-TEK").
- Ombyggings-/ utbedringsarbeider knyttet til klimaskall og energibruk i bygg, og som ikke er søknadspliktig tiltak i henhold til gjeldende byggeregler, underlegges en forenklet digital registreringsplikt. Meldingen skal kortfattet beskrive arbeidene, hvem som er ansvarlig foretak og bekreftelse på at foretaket oppfyller nødvendig kvalifikasjonskrav for utførelse av arbeidene.
- Kvalifikasjonskrav til foretakene for prosjektering og utførelse på eksisterende bygg må korrespondere med tilsvarende krav gjeldende for nybygg i byggesaksforskriften.

Regulatoriske grep / støtteordninger for eksisterende bygg

I mange år, og også i den senere tid har det vært oppmerksomhet om ulike tilskuddsordninger, innretning og organisering gjennom virkemiddelapparatet. Byggmesterforbundet vil påpeke behovet for mer effektive stimulerings tiltak som oppmuntrer boligeiere / sameie og øvrige eiendomsinnehavere til oppgradering av energistandarden i eksisterende bygningsmasse. Samtidig understrekes det at hovedgrepet for energieffektivisering av eksisterende bygg er regulatoriske grep. Ved bruk av stimulerings tiltak anbefales et lavere definert oppgraderingsnivå enn for nybygg, koblet sammen med kvalifikasjonskrav til foretak.

Regulering nye bygg

Skjerpede forskrifter fra og med TEK07 til någjeldende TEK17 har bidratt til at oppvarmingsbehovet i nye bygg er halvert i forhold til gjennomsnittlig energibehov til oppvarming i eksisterende bygningsmasse. Myndighetskravene har bidratt til nødvendig produktutvikling for byggevarer og økt kompetanse hos de prosjekterende og utførende. Gjeldende nye bygg må eventuelt ytterligere skjerping av klimaeffektiviteten sees i sammenheng med

ressursbruket for å oppnå dette.

Plassering av nye bygg og utforming av bygningsskall må i større grad tilpasses bruk av natur, energibruk, behovet for å beskytte bygningskroppen mot klimabelastninger og redusert vedlikehold.

Byggmesterforbundet

Frank Ivar Andersen

Leder politisk avdeling

Forbruker -rådet Forbrukerrådet takker for muligheten til å sende innspill til Klimautvalget. Vi synes det er gledelig at utvalget allerede i en tidlig fase engasjerer organisasjoner og andre relevante samfunnsaktører i arbeidet.

Vi ønsker først og fremst svare på spørsmål utvalget ønsker innspill på, nemlig «hva det er nyttig at utvalget ser på og hvordan nyttige utvalgsrapporter bør se ut.» Vi utdyper gjerne våre synspunkter ytterligere dersom dette er ønskelig, og kommer gjerne med mer konkrete forslag senere i prosessen, basert på vår erfaring og direkte kontakt med forbrukere.

Forbrukerne må med for at vi skal lykkes med klimaomstillingen

Klimapolitikken må spille på lag med forbruker. Forbrukerne ønsker å bidra, men opplever det som vanskelig. Det må bli enklere å ta gode miljøvalg som forbruker. Dette forutsetter målrettede tiltak. Forbrukerrådet mener dette må tydeliggjøres som en integrert del av klima- og miljøpolitikken i Norge.

Forbrukerperspektivet er helt sentralt for at en omstilling til et mer sirkulært og ressurseffektivt samfunn skal lykkes. På overordnet nivå ønsker Forbrukerrådet at utvalget setter forbrukere og deres rolle i omstillingen, høyt på agendaen. Det er estimert at mellom 60 og 80 prosent av den samlede miljøpåvirkningen skyldes miljøeffekter fra produksjon av varer og tjenester – miljøpåvirkningen drives altså stort sett av vårt forbruk.

Flere av de utslippsreducerende tiltakene har en direkte eller indirekte kobling til forbruket vårt. Redusert forbruk og endringer i forbruksmønstre er avgjørende for å oppnå målene både for kvotepliktige og ikke-kvotepliktige sektorer.

Vi ønsker også å understreke viktigheten av en helhetlig tilnærming, der klima sees i sammenheng med andre miljøutfordringer, som tap av biologisk mangfold, sirkulærøkonomi, overforbruk av naturressurser og overskridelse av planetens tålegrenser.

Forbruksbasert klimaregnskap bør supplere klimastatistikk basert på det territoriale prinsippet

Det er estimert at over 40% av klimafotavtrykket til norske - og flere andre europeiske - forbrukere oppstår utenfor Norges grenser. En stor del av

forbruksbaserte utslipp skyldes produksjon av importvarer i utlandet. Vår høye etterspørsel etter forbruksvarer driver utslippene i andre land opp. En helhetlig klimaplan bør derfor også omfatte utslipp som følge av vårt forbruk av importerte varer.

Vi kan bruke klær og tekstiler som et eksempel. Det europeiske miljøbyrået (EEA) estimerer at forbruket av tekstiler i EU er den femte største kilden til klimautslipp, dersom man ikke tar hensyn til hvor utslippene skjer. Kun rundt 25 prosent av tekstilrelaterte utslipp oppstår i EU, resten importeres. Sektoren havner på en fjerdeplass, når det gjøres estimerer på den totale miljøbelastningen. EEA publiserer snart en rapport som viser at det relative miljøfotavtrykket av forbruket av tekstiler stadig vokser.

Den høye belastningen som drives av vårt forbruk blir imidlertid usynlig i klimastatistikken – og omfattes dermed ikke av utslippskuttplanen «fit for 55» av EU.

Eksempelet viser at forbrukere ofte blir usynlige i klimadiskusjonene som pågår både internasjonalt og nasjonalt.

Statistikk som gir et bilde over utslipp fra forbruket vårt er avgjørende for at myndighetene skal kunne komme med målrettede tiltak, og monitorere om disse har god effekt. En forbruksbasert tilnærming synliggjør ikke bare konsekvensene av vårt forbruk, men gir oss noe enda viktigere – en mulighet de fleste av oss ønsker – nemlig det å være en del av løsningen, ikke en del av problemet.

Forbrukerrådet er klar over at utslippskutt basert på det territoriale prinsippet danner hele grunnlaget til den internasjonale klimaarkitekturen. Samtidig mener vi at for å få forbrukerne med i omstillingen, må det usynlige gjøres synlig: vi trenger forbruksbasert klimaregnskap som viser utslipp fra forbruket vårt, uavhengig av hvor utslippene oppstår. Dette synes vi bør supplere den «tradisjonelle» klimastatistikken som utelukkende er basert på utslipp i Norge.

Fire av fem forbrukere ønsker å leve mer bærekraftig – etterlyser bedre merking

Ifølge Opinions undersøkelse «Forbruker og bærekraft 2020» ønsker fire av fem norske forbrukere å leve mer bærekraftig. Hovedutfordringene, ifølge forbrukerne selv, er at det er vanskelig å vite hva som er mest bærekraftig, og at mer miljøvennlige løsninger oppleves som dyre. Mangel på alternativer er også et av barrierene som blir nevnt i flere undersøkelser om tema.

Ifølge Forbrukerrådets ferske undersøkelse om forbruk og klimautslipp etterlyser 63 prosent av deltakerne bedre merking av produkter. Dersom produktene merkes med samlet klimaavtrykk vil det gjøre det enklere for

forbrukerne å ta opplyste, miljøvennlige valg.

For at ikke ansvaret skal legges på forbruker alene må det også stilles strengere krav til produkter og tjenester. Samme undersøkelse viser at syv av ti nordmenn er enige om at myndighetene må stille strengere krav til produkters levetid og reparerbarhet.

Informasjon gjør det mulig å ta opplyste valg, men tilgjengelighet er også viktig

Informasjon fremmer forbrukermakt. Forbruker må sikres mer informasjon om produkters forventede levetid, reparerbarhet og miljøbelastning - for på den måten få bedre mulighet til å ta gode valg - og til å velge bort produkter med kort levetid og produkter som ikke kan repareres. Det vil også bety at det må stilles strengere krav til bruk av miljøpåstander i markedsføring.

Selv om informasjon er viktig, er også pris og tilgjengelighet viktige årsaker til at forbruker ofte ikke velger det mest bærekraftige alternativet. Her står det heller ikke på norske forbrukere. Faktisk viser Forbrukerrådets egen undersøkelse at hele 47 prosent er åpne for høyere avgifter på produkter og tjenester med høyt klimaavtrykk.

Forbrukerrådet mener at politikken må spille på lag og trekke i samme retning – og vi ønsker å utfordre utvalget til å se på hvilke tiltak og/eller kombinasjoner av tiltak som gir store nok klimakutt for at vi skal nå det ambisiøse målet opp mot 2050. Det er viktig at tiltakene tar utgangspunkt i de utfordringene forbrukerne har.

Rettferdig omstilling

Vi mener at det er helt avgjørende at anbefalinger tar som utgangspunkt at det miljøvennlige valget må bli det enkleste og mest opplagte alternativet for alle forbrukere – også de som ikke er opptatt av klima og miljø. Som forbruker er vi forskjellige. Vi har ulike behov og ønsker. Dersom klimapolitikken skal nå ut til bredden av forbrukere, trenger vi ulike løsninger og tilnærminger.

Omstillingen må oppleves som rettferdig av stor del av befolkningen. Hvis vi skal lykkes med det grønne skiftet, må alle forbrukere inviteres med i dugnaden. Dersom store grupper i befolkningen opplever at de taper som følge av viktige omlegginger, risikerer man motstand som kan føre til at helt nødvendige reformer i verste fall ender med å bli omgjort.

Forbrukerrådet ønsker å utfordre utvalget til å ta stilling til hvordan det sikres at skatter og avgifter utformes på en måte som både bidrar til at det er enkelt, oversiktlig, ubyråkratisk og forståelig både for næringsaktører og forbrukere, samtidig som systemet må bidra til å nå viktige mål, herunder vridning av produksjon og forbruk i en mer miljøvennlig retning.

Synliggjøring av kostnader knyttet til å ikke innføre tiltak

Vi oppfordrer utvalget også til å se på og presentere kostnadene ikke bare fra perspektivet av hva det vil koste å implementere de anbefalte tiltakene, men hva det vil koste å ikke innføre tiltak. Vi mener det er viktig å synliggjøre at vi ikke står mellom et valg om å innføre (kostbare) tiltak og status quo, men at valget står mellom å ta kostnader for klimatiltak og kostnader som følge av å ikke begrense klimaendring.

Bærekraftig finans er avgjørende for å redusere klimaendringene

For at det grønne skiftet skal lykkes er det viktig at finansnæringen er en pådriver for omstillingen. Både private og offentlige pengestrømmer må i større grad vris over til å finansiere bærekraftige og grønne løsninger.

Bankene har spesielt en viktig rolle når det gjelder å formidle kapital på en måte som både kanaliserer økonomiske ressurser til prosjekter og investeringer som medvirker til reduserte klimaendringer og lavere karbonavtrykk, og som også understøtter overgangen fra en lineær til en sirkulær økonomi. Forsikringsforetak har en viktig rolle knyttet til å redusere klimarisiko både for husholdninger og for næringslivet, og pensjonsforetak har et ansvar for å sikre at forbrukere og investorer i større grad kan velge grønne og bærekraftige investeringer.

WoodWorks! Innspillet sendes på vegne av WoodWorks! Cluster og Skognæringa Kyst SA.

Cluster og Skognæringa Kyst SA, ved Rune Hedegart I arbeidet med å få ned klimagassutslippene kommer Norge ikke utenom a) aktiv bruk av skogens klimaeffekt b) erstatte produkter med høyt klimapådriv med treprodukter, som har langt lavere klimapåvirkning og c) en arealforvaltning som ikke fører til store utslipp. De tre punktene henger tett sammen og kommenteres helt kort under:

A) Trær tar opp CO₂ når de vokser. Vi må sørge for at skogen drives aktivt og det blir god rekruttering etter hogst.

Landsskogtakseringen viser at tilveksten i Norge har falt med 1,8 millioner m³ fra forrige takseringsperiode til den som er gjennomført nylig. Potensielt kunne produksjonen gått opp med rett forvaltning. Takseringen viser også at hele 47 % av granskogen og 25 % av furuskogen avvirkes før den er hogstmoden.

- Vi må sørge for stor produksjon i de norske skogene for at de skal fange CO₂ og for at de skal kunne levere mest mulig fornybart råstoff.

- Det trengs bedre både juridiske og økonomiske virkemidler.

B) En kubikmeter tremateriale (feks bygningsmateriale) lagrer 0,8 tonn CO₂. Produksjonen av trematerialer gjøres for det aller meste med fornybar energi (bio fra bark og andre restprodukter og fornybar el), slik at treprodukter har svært lavt klimafortavtrykk i forhold til alle andre produkter.

- Vi må bruke tre i stedet for klimafientlige materialer der det er mulig.

C) Rapporten Klimakur 2020 viser at omfanget av omdisponering av skog til andre formål (avskoging) i perioden 1990-2017 utgjorde enorme 1 600 km², eller 58 km² per år. Det nedbygde skogareal utgjorde 1 031 km² av dette. Dette tilsvarer halve tidligere Vestfold fylke. Nesten alt det resterende avskogede arealet ble brukt til beite eller dyrket opp.

- Vi må stoppe avskogingen for å hindre de store CO₂-utslippene avskoging fører med seg og for å sørge for at vi har arealer å produsere fornybare ressurser på.

- Det bør lovfestes at den som bygger ned skogareal skal sørge for at det etableres skog på tilsvarende areal annet sted.

- Regelverket og tilskuddssystemet i jordbruket må gås igjennom så det ikke stimulerer til avskoging uten at arealene settes i god produksjon i jordbruket (feks ekstensiv beitebruk).

Norsvin SA, ved Olav Eik-Nes	Svinenæringa mot 2050 Norsvin, 19.11.2021 Svinekjøtt er en næringsrik og bærekraftig produsert matvare. Griser spiser et fôr som er basert på 80 % norske råvarer, og som innen noen år skal være basert på bare kortreiste råvarer, som i hovedsak betyr soyafritt. Grisen er en stor utnytter av biprodukter fra annen næringsmiddelindustri og norsk produsert fôrkorn.
------------------------------	--

Grisen er den største kjøttprodusenten i Norge, men har bare 46 tusen tonn CO₂ ekvivalenter årlig utslipp. Dette er bare 1 % av utslippene fra det norske landbruket, og dette skyldes at grisen har minimal metanproduksjon og god nitrogener effektivitet. Dette er beregnet slik nasjonale utslippstall skal beregnes, og da er fôrproduksjonen holdt utenfor. Dette er et lavere tall enn miljødirektorat bruker, men er basert på nyeste IPCC metodikk samt et dyreantall som spiller grisens raske tilvekst, som gir færre dager per dyr for å produsere sammen mengde kjøtt.

I Klimakur2030, behandles svinekjøtt som rødt kjøtt, jamfør kostholdstiltaket der, men i klimasammenheng er grisen hvitt kjøtt, tilsvarende fjørfe og fisk. Dette kommer av at disse dyreartene er enmagede dyr med lav

metanproduksjon i fordøyelsen.

Svinekjøtt har bare 2.3 kg CO2 ekv. per kg slaktevekt. Her er alle utslipp, inkludert fôret tatt med, slik det skal være når man sammenligner matvarer. Dersom man ser på spiselig andel kjøttprodukter av slaktet og legger til CO2 ekv. fra transport, foredling og emballasje får svinekjøtt 3.2 kg CO2 ekv. per kg kjøtt. Dette er langt lavere enn de tallene som brukes internasjonalt for svinekjøtt. Årsaken til at tallene er lave er at norske griser er verdens friskeste, de har svært høy utnyttelse av fôret og de vokser raskt, og har lavt tap i produksjonen. Svinekjøtt har like eller faktisk også lavere klimagassutslipp enn plante og lab-baserte kjøtterstatte, samt kylling og oppdrettsfisk. Ser vi på protein- og energiinnhold kommer svinekjøttet enda mer gunstig ut.

En profesjonalisering av svinenæringa, samt en stor fremgang på avl har gjort at vi fra 2014 til 2019 har kuttet om lag 1 % klimagasser per år. Dette er inkludert i landbrukets klimaplan, og sammen med en økt satsning på enda friskere gris så skal svinenæringa innfri sin andel av de kutt som er meldt inn til myndigheten for klimakutt fra landbruket mot 2030 på 5 millioner tonn CO2 ekv.

Svinenæringa sine to viktigste klimatiltak som er avl og helse, er tiltak som er akkumulering. Dvs. at den investeringen som gjøres i dag er noe vi henter gevinst av hvert år i mange tiår fremover. Dette skiller seg fra mange andre klimatiltak som er slik at jobben må gjøres hver dag, eller hvert år. Den jobben som gjøres med å investere i avl og helse frem mot 2030, vil også gi klimaeffekter hvert år frem mot 2050, og vi ser grisens som en svært viktig matprodusent og resursutnytter i årene som kommer. Målet er ytterligere kutt i klimagasser, økt bruk av biprodukter, samt bedret nitrogenutnyttelse og en fullstendig sirkulær økonomi.

Svinenæringa utnytter norske ressurser og er en robust næring med tanke på at den kan levere mat til egen befolkning med de klimaendringen som er forventet at kommer. De råvarene som inngår i kraftfôret, kan vokse med stor variasjon i dyrkingsforhold og klima.

Norsvin har som visjon at en ytterligere styrket dyrehelse skal kutte enda mer klimagasser, og at Norge skal etablere seg som en «Grønn lunge» med beredskap for andre land som trenger husdyr og planter av topp genetikk og topp helse.

Norsvin er et globalt avlsselskap og via vår eierandel i Topigs Norsvin har vi kunder i hele verden og er verdens nest største genetikkelskap på gris. Norsvin griser er verdens ledende innen fôreffektiv og bidrar derfor i stor grad til å redusere det globale utslippet av CO2
Dokumentasjon for beregningsmetodikk og tall som er presentert her å finne her:

Press - Innspill til Klimautvalget 2050
Redd Barna ungdom, ved Isaac Elstad Røssnes
Press - Redd Barna ungdom ønsker ved dette å gi våre skriftlige innspill til klimautvalget 2050. Press - Redd Barna ungdom er den eneste barne- og ungdomsorganisasjonen i Norge som jobber utelukkende med barns rettigheter som nedfelt i FNs barnekonvensjon.

Barn og ungdomsmedvirkning

Det er utrolig viktig å lytte til barn og unge i utviklingen av klimapolitikk. Barnekonvensjonens artikkel 12 sier at barn har en rett til å si sin mening og bli hørt, særlig i saker som angår dem. Dette gjelder også for klima- og miljø. Barn og unge har alltid stått på fronten for handling mot klimaendringene. Det er barn og unge som demonstrerer og streiker for å kreve sin rett til et levelig miljø. Det er barn og unge som skal leve lengst med konsekvensene av klimaendringene som man allerede begynner å se i dag. Press - Redd Barna ungdom krever at Klimautvalget tar barn og unges meninger seriøst og samarbeider med barn og unge i utformingen av utvalgets anbefalinger.

Rettferdig klimaomstilling

Klimaendringene rammer hardest de som allerede har minst. Barn og unge i fattigdom, uten utdanning og et fungerende helsesystem, i krig og konflikt, og flere undertrykte grupper merker de største konsekvensene av klimakrisen, til tross for at de bidrar minst til ødeleggelsene. Norge, som et rikt land, har et ekstra ansvar for å løse klimakrisen. Norge tar ikke dette ansvaret på alvor i dag. En av måtene Norge kutter klimagassutslipp i dag er gjennom kvotekjøp, hvor vi betaler for miljøtiltak i andre land for å senke egne utslippstall. Ved dette fraskriver Norge seg det ansvaret vi har. Det er viktig at Norge kutter utslipp på egen jord og ikke kjøper klimakvoter fra utviklingsland.

Klimaflyktninger

Antall klimaflyktninger øker betraktelig. I snitt forlater 25 millioner mennesker hjemmene sine på grunn av klimarelaterte utfordringer - hvert eneste år. Barn og unge er hardest rammet av disse utfordringene. For å få ned antallet klimaflyktninger er det derfor viktig at Norge fokuserer på en bærekraftig utvikling, som vil gi langsiktige løsninger og komme fremtidige generasjoner til gode. Norge er nødt til å gå i spissen for å utforme en tilleggsprotokoll om klimaflyktningsrettigheter. Klimafordrevne skal få flyktningstatus så de kan beskyttes under flyktningkonvensjonen.

Forum for Miljø- teknologi, ved Marianne Lie

Fastlandsindustrien kan ta en nøkkelrolle i oppfyllelsen av de norske klimaforpliktelsene mot 2030 og 2050

Fastlandsindustrien har gjort formidable miljø- og energiframskritt de siste tiårene. Siden 1990 er klimagassutslippene redusert med 40 prosent, samtidig som produksjonen har økt med 37 prosent. Dette skyldes store investeringer og kontinuerlig forbedringsarbeid i bedriftene. Enova har hatt en svært viktig rolle i å gjøre dette mulig ved å bidra til at bedriftene har vært i stand til å ta i bruk miljøteknologi og lavutslippsløsninger raskt. Men fastlandsindustrien står fortsatt for klimagassutslipp som tilsvarer 11-12 millioner tonn CO₂, hvorav 10-11 millioner tonn i kvotepliktig sektor. Halvparten av disse utslippene kan kuttes hovedsakelig med tilgjengelig teknologi og med lavere kostnad enn mange andre utslippskutt regjeringen legger opp til. Potensialet for utslippskutt mot 2030 i fastlandsindustrien tilsvarer 10 prosent (5-6 millioner tonn CO₂) av de totale norske utslippene. Dette er et vesentlig bidrag til å nå de norske klimamålene. Utslippskutt før 2030 forutsetter imidlertid nasjonale virkemidler og en offensiv offentlig satsing sammen med bedriftene.

Kampen om klimaendringene er en kamp om tid. Industrien må ta i bruk lavutslippsløsninger som er nødvendige nå, ikke bare utvikle nullutslippsløsninger som først kan tas i bruk om noen tiår. Kvotesystemet er ikke alene nok til at nødvendige endringer skjer. Dette dreier seg også om norske bedrifters konkurranseevne.

Med vennlig hilsen
Forum for Miljøteknologi

Marianne Lie (sign)

Medlemmer i Forum for Miljøteknologi:
Yara Selvaag Gruppen Fellesforbundet Hellefoss Paper
Elkem Alcoa Norway Borregaard Norsk Hydro
Glencore Terrawatt Energi Norge

Sabima, ved Stefan Norris

Innspill fra Sabima v/ seniorrådgiver Stefan Norris :

Naturens rolle må inkluderes og fremheves i alle analyser, vurderinger og anbefalinger.

Bakgrunn: Naturkrisen og klimakrisen er sammenkoblet på mange områder. Klimaendringene i seg selv øker hastigheten og omfanget av tap av natur og biologisk mangfold. Dessuten rammer en del av årsakene til klimaendringene, som utvinning og produksjon av fossile brennstoffer eller rasering av skog og våtmark, naturen og arts mangfoldet direkte. Samtidig fører tap av natur og økosystemer til forsterkede negative klimaeffekter, som mindre opptak og

lagring av klimagasser, mindre beskyttelse mot tørke, flom og avrenning, og økt skadeomfang ved ekstreme værhendelser, jordras og skogbrann.

Det er derfor essensielt at alle vurderinger som utvalget gjør både av årsaker til og effekter av klimaendringer i Norge, og at alle tiltak som foreslås for å hindre eller bremse de negative konsekvensene av klimaendringene, inkluderer og tar stilling til naturens rolle i disse prosessene. Utvalgets analyser, vurderinger og anbefalinger må altså inkludere natur - både når det gjelder konsekvensene for naturen, artsmangfoldet og økosystemene av klimaendringene i seg selv, og konsekvensene for naturen knyttet til de foreslåtte tiltakene.

Tilleggs kommentar:

Koblingene mellom natur og klima gjøres nå tydeligere og i større grad i ulike analyser, utredninger, juridiske vurderinger og politikk-utforming i EU, våre naboland og internasjonalt. I EU kan dette sees i forslagene til det nye overordnede klima-rammeverket «Fit for 55», der det konsekvent tas med for alle foreslåtte klimatiltak – fra endringer i skogbruket og vassdragsforvaltning til kvotereguleringssystemet – at disse ikke skal gå ut over det biologiske mangfoldet eller øvrige økosystem-funksjoner. Internasjonalt ser man også koblingene mellom naturkrisen og klimakrisen konsekvent og eksplisitt nevnt i dokumentene, uttalelsene og forpliktelsene fra for eksempel det nylig avholdte klimatoppmøtet COP26 i Glasgow og fra Biomangfoldkonvensjonens COP15 i Kunming tidligere i høst. Vi forventer at Norge – representert her ved Klimautvalget 2050 - ikke bare lærer av disse prosessene, men viser at Norge kan sitte i førersetet når det gjelder forståelsen av og synliggjøringen av koblingen mellom natur og klima, og dermed mellom naturkrisen og klimakrisen. Sabima bistår gjerne med dokumentasjon og argumenter for hvordan dette kan gjøres.

Utvalget må legge opp til tett dialog med og aktiv bruk av relevante fagmiljøer innen artsmangfold, økosystemforståelse og økologi for å kvalitetssikre analysene og anbefalingene som gjøres knyttet til koblingene mellom klima og natur.

Enten utvalget legger opp til å følge EUs linje, eller det legges det opp til en egen 'norsk' måte å koble klimatiltak med ivaretagelse og restaurering av landets biologiske mangfold og intakte økosystemer, ber vi om at utvalget involverer og jobber tett med norske fagmiljøer innen artsmangfold og økologi.

Vi ser at sammensetningen av utvalget er tyngre på samfunnsøkonomi, klimagassutslipp, næringsliv og teknologi enn på mer tradisjonell naturfaglig kompetanse, noe som tilsier behov for aktivt samarbeid med fagmiljøer innen artsmangfold, natur og økosystemforståelse.

Biogass Norge, ved Pia Farstad von Hall	Biogass er sirkulær og en del av løsningen for å nå klimamålene Biogass Norge er en interesseorganisasjon for den norske biogassbransjen og brukes som en felles faglig arena for formidling av kunnskap om biogass. Biogass Norge har sekretariatet sitt hos Samfunnsbedriftene.
---	---

Under COP26 i Glasgow ble det pekt på at det er særlig viktig å få kontroll over metanutslipp skal vi nå klimamålene. Dette samtidig som vi jobber med å kutte CO2 utslipp. Biogassmarkedet er derfor et viktig marked som vi må jobbe med for å redusere både metanutslipp og CO2 utslipp. Biogassmarkedet er fremtidsrettet og peker seg ut som et marked som myndighetene bør prioritere som et grønt satsingsområde.

Biogass Norge vil med dette komme med kommentarer og forslag til hvordan biogassmarkedet kan utvikles og bli en viktig del av løsningene for å nå klimamålene Norge har forpliktet seg til.

Biogass Norge ber om at følgende tiltak vurderes av Klimautvalget 2050:

- Aksept for biogass som sirkulær og klimasmart energi og drivstoff på lik linje med elektrisitet og hydrogen. Biogass må likestilles med el og hydrogen i offentlig politikk.
- Kunnskapsbasert politikk som omfatter hele verdikjeden for produksjon og bruk av biogass.
- Behov for tilgang på grønne investeringsmidler til biogassanlegg.
- Videreføring av investeringsstøtten til produksjonsanlegg i Enova slik at det blir flere større anlegg og en målbevisst satsing på ny bioøkonomi gjennom Bionova.
- Utrede en modell for produksjonsstøtte til biogassanlegg for å sikre flere større anlegg.
- Innføring av et tillegg i tildelingskriteriene i Enova for produksjonsanlegg slik at de omfatter et helhetlig CO2 regnskap. Skal vi bli sirkulære er det viktig å legge til grunn effekten ulike investeringer har på CO2 regnskapet.
- Samarbeid med Grønt landtransportprogram for å kartlegge hvor det er behov for fyllestasjoner for biogass og utvide Enovas støtteordning til nye fyllestasjoner. Målet er flere fyllestasjoner langs viktige transportårer for godstrafikken. Hvis dette skal oppnås bør støttesatsen økes og det bør etableres driftsstøtte i oppstartfasen i mindre sentrale strøk.
- Videreføre Enovas støtteordning for tunge biogass-kjøretøy (fra ca. 3,5 tonn totalvekt og oppover). Støttesatsen bør økes til et nivå man har i dag i Sverige. Støtteordningen bør ha lik innretning som Enovas støtte til utslippsfrie varebiler.
- Revidering av drivstoffhierarkiet som benyttes ved offentlige innkjøp av blant annet kollektivtransport. Dette bør speiles i Difis anskaffelsesveiledere og i statens egne anskaffelser. Biogass må vektles på linje med elektrisitet og hydrogen når totaleffekten av CO2 regnskapet innebærer opptak av CO2 (karbonfangst). De sirkulære egenskapene til de ulike energiformene må vektlegges.

-
- Etablere en egen støtteordning for innkjøp av anleggsmaskiner som benytter biogass.
 - Etablere en støtteordning til infrastruktur i havnene for fylling av biogass og legge til rette for verdikjeder som gjøre det mulig å benytte biogass på LNG-skip.
 - Videreføring og styrking av støtteordningen for leveranse av husdyrgjødsel til biogassanlegg.
 - Følge opp med nasjonale lover og regler som underbygger målene i EUs «Green deal» og «Fit for 55». EU jobber med tiltakspakker som bidrar til å legge til rette for mer biogassproduksjon og samtidig stimulerer markedet for bruk av biogass. Dette må vi møte med like konkurransevilkår i det norske markedet.

Viktig å ta utgangspunkt i hele verdikjeden og den sirkulære økonomien i ny grønn politikk

Biogass er en viktig del av løsningen i vår tids viktigste kamp for reduserte klimautslipp og kan likestilles med både elektrisitet og hydrogen med sine gode klimaegenskaper.

Biogass Norge er opptatt av at politikken som utformes for dette markedet er optimal i forhold til produksjon og bruk. Verdikjeden - fra avfall til biogass, biogjødsel og CO₂ fangst - utgjør en helhet som må sees i sammenheng. Det er produksjon og utnyttelse av næringsstoffene i biogjødsel og utnyttelsen av CO₂, som gjør biogassproduksjonen sirkulær og som et egnet drivstoff i kampen for et bedre klima.

Biogass er en fornybar ressurs og må i utviklingen av virkemiddelapparatet betraktes som en varig ressurs. Produksjon og omsetning av biogass er også en fremtidsnæring i Norge og en bidragsyter til grønn vekst.

Biogass produseres av innsatsfaktorer som avløpsslam, matavfall, avfall fra marin sektor, industri — og næringsavfall, samt husdyrgjødsel og biprodukter fra landbruket. Satt i system bidrar produksjonen av biogass, biogjødsel og CO₂ fangst til direkte og indirekte kutt i CO₂ utslipp fra avfallssektoren, landbruket og transportsektoren. Sektorene er utenfor kvotepliktig sektor i det nasjonale CO₂-regnskapet. De klimasterke egenskapene til biogass er dokumentert blant annet ved anlegget til Greve Biogass i Vestfold, Den Magiske Fabrikken. De dokumenterte sirkulære egenskapene er i seg selv et viktig argument for hvorfor det er viktig at staten bidrar med virkemidler for økt produksjon og bruk av biogass. Med rette rammevilkår vil biogassmarkedet også utvikle seg til å bli et økonomisk bærekraftig marked.

Biogass kutter utslipp og utvikler nye industriarbeidsplasser

Tilbake i 2014 la regjeringen frem en handlingsplan for økt produksjon av biogass. Handlingsplanen har gitt resultater og vi har fått en økning i produksjonen de senere år. Politikken har allerede bidratt til kutt i klimautslippene og private aktører og kommunene har i sine produksjonsanlegg tatt i bruk ressursene som avfallsprodukter og avløpsslam er.

I fjor høst åpnet VEAS et av Norges største biogassanlegg på Slemmestad.

Kapasiteten til anlegget er 85 GWh og anlegget gir et årlig kutt i CO₂ utslipp på ca. 15 000 tonn ved oppstart. VEAS eies av Oslo, Bærum og Asker kommuner, men opererer produksjon og salg av biogass som en ordinær kommersiell aktør.

I dag er det i hovedsak norske kommuner som står som eiere av biogassanlegg, selv om oppgraderingsanlegget ved VEAS er finansiert på kommersielle premisser. Noe av bakgrunnen for dette er tilknytningen biogassproduksjonen har til kommunale avløps- og avfallsanlegg. Biokraft i Skogn, Renevo på Stord og Lindum i Drammen er eksempler på produksjonsanlegg som er etablert med privat kapital.

I en spørreundersøkelse til medlemmer i Samfunnsbedriftene fremgår det at 16 kommunale selskaper planlegger nye biogassanlegg eller en utvidelse av eksisterende anlegg. Det planlegges også nye private anlegg.

Samtidig som produksjonen øker opplever aktørene i biogassmarkedet at det ikke er en god nok sammenheng mellom myndighetenes ønske om økt produksjon av biogass og etterspørselen etter biogass. Biogass er foreløpig dyrere enn alternative energiformer og det er derfor behov for tiltak som stimulerer ulike sektorer til bruk av biogass for å løfte markedet. Skal produsentene av biogass tørre å satse videre på nye anlegg er det nødvendig å vite at det er økonomisk bærekraft i slike prosjekt gjennom hele verdikjeden. Produksjonskapasiteten vil kunne gå betydelig opp de nærmeste årene, særlig i Sør-Norge, om alle planene for nye anlegg realiseres. Hvor mange TWh det er snakk om er fortsatt noe usikkert, men Carbon Limit sitt estimat på ca 2,5 TWh er mulig å nå og vil, når Biokraft og Renevo utvider sine anlegg, overoppfylles. Da gjelder det både for flytende biogass (bio-LBG etter EU sin terminologi) og for komprimert biogass. Sannsynligvis kan produksjonen av biogass om noen år nå et nivå på minst 10 TWh om ressursene utnyttes optimalt, noe Biogass Norge anbefaler.

Frem til nå har biogass blitt produsert i områder av landet med høy befolkningstetthet. Dette av naturlig årsaker siden hoveddelen av innsatsfaktorene kommer fra avfall, avløpsslam og husdyrgjødsel. Biokraft sitt anlegg i Skogn viser at ny teknologi for produksjon av biogass, og bruk av avfall fra fiskeindustrien og skogsindustrien, gjør det mulig å etablere biogassproduksjon flere steder i landet.

En positiv effekt av å satse på produksjon av biogass er utvikling av leverandørindustrien. En bedrift som Cambi AS i Asker har utviklet og solgt teknologi som også er eksportert til utlandet og på den måten bidratt til eksport av norsk kunnskap og økt verdiskaping i Norge. Denne type knoppskyting kan det bli mer av om markedet for biogassproduksjon øker i Norge. Det er fullt mulig å se for seg en vekst i arbeidsplasser knyttet til ulike bedrifter i biogassmarkedet om myndighetene tør å satse på å utvikle dette markedet.

Investering i biogass er investering i fremtiden

I Klimameldingen ble det pekt på flere tiltak som vil bidra til mer biogassproduksjon. Enova fremheves som en viktig partner skal vi klare å

realisere tiltakene som foreslås. Å investere i biogassanlegg er å investere i fremtiden.

Dagens støtteordninger i Enova har hatt en positiv effekt. Tilbake i 2018 fikk VEAS og Greve Biogass til sammen over 150 millioner kroner i støtte til nye produksjonsanlegg. Dette er industriell produksjon av biogass og anleggene har vært viktige for å oppnå målet om økt produksjon og et utvidet marked. Investeringsstøtten fra Enova bør derfor videreføres for å legge til rette for utvikling av anlegg flere steder i Norge.

Det bør også vurderes om det skal innføres en produksjonsstøtte til biogassanlegg etter modell fra Danmark og som delvis er innført i Sverige. En forutsetning for en slik støtte er at den forsterker produksjonen av biogass. For å sikre at produksjonen av biogass bidrar positivt i klimaregnskapet bør det stilles krav om et helhetlig CO₂ regnskap ved tildeling av midler. Regnskapet bør omfatte hele verdikjeden fra levering av avfallsressurser, produksjon, bruk og nyttiggjøring av biogjødsel og CO₂ håndtering i anleggene. Produksjon av biogass innebærer høye investeringskostnader. Den totale rammen for investeringsstøtte bør derfor dimensjoneres slik at det kan realiseres flere prosjekter i hele landet. Med ny teknologi, og flere næringer som bidrar med avfallsressurser til produksjon av biogass, er potensialet stort.

Tydelig politikk for ressursene som brukes til produksjon av biogass
Økt produksjon av biogass er avhengig av en tydelig politikk rettet inn mot de ressursene som er nødvendige for å produsere biogass. Tar vi utgangspunkt i Carbon Limits anslag (brukt i Klimakur 2030) om produksjon av biogass er landbruket definert som største bidragsyter til produksjonen, etterfulgt av kommuner, fiskeri og havbruk og næringsavfall:

1. Landbruket/skog: 1275 GWh: husdyrgjødsel, halm, prosessavfall skog, kornavrens, frukt og grønnsaker
2. Kommunene: 731 GWh, matavfall fra husholdningene, avløpslam.
3. Fiskeri og havbruk: 296 GWh, fiskeslam, fiskeensilasje
4. Næringsavfall/servicenæringen: 147 GWh, serveringsbransjen, matindustri, avfall fra grossist. UCO

Både landbruket, skogbruket, fiskeri og havbruk, avfallsbransjen og avløpsbransjen vil ha mulighet til å levere større volumer til biogassproduksjon om insentivene er tilstede, men da må det legges til rette for dette fra myndighetene sin side. Med rette tiltak kan vi nå ambisjonen om 10 Twh. Biogass Norge mener politikken som anbefales av Klimautvalget bør omfatte positive insentiver for å sikre leveranser til produksjonsanleggene. Det er nødvendig for å gi biogassproduksjonen et løft.

Landbruket er spesielt viktig for å ivareta det sirkulærøkonomiske
Biogassbehandling av husdyrgjødsel er som kjent en viktig ressurs - og et viktig klimatiltak som bør stimuleres mer. I dag er det kun «Tilskudd for levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg» som er tatt i bruk som produksjonsstøtte.

Dagens landbruksavtale sier at husdyrgjødsel støttes med 100 kroner pr tonn. Dette er veldig positivt. Forutsigbarhet i denne type støtteordninger er viktig for å sikre leveranser til biogassanlegg over tid.

Støtteordningen handler om en støtte basert på mengde tørrstoff levert fra den enkelte gård, basert på dokumentasjon utført av biogassanlegget. Ordningen ble etablert som et direkte resultat av utredningsarbeidet i forbindelse med etableringen av Greve Biogass. Tallmaterialet som lå til grunn for ordningen var basert på den merkostnaden som oppstår i biogassanlegget når husdyrgjødsel benyttes som råvare. Husdyrgjødsel har lavt tørrstoffinnhold og lav energitetthet. Dette medfører store investeringer for en lav energiproduksjon. Merkostnaden oppstår altså ikke hos den enkelte bonde, men på det enkelte biogassanlegg. Hos Greve Biogass, som er det eneste biogassanlegget som benytter husdyrgjødsel i industriell skala, må bøndene betale hoveddelen av tilskuddet de mottar, til biogassanlegget.

Ordningen fungerer imidlertid godt og er enkel å administrere slik den er lagt opp i dag, men bør endres noe. Det er en krevende øvelse å skulle fakturere bonden for dette tilskuddet og dette bør derfor endres slik at biogassanlegget kan søke tilskudd direkte. Tilskuddsordningen bør derfor deles opp i to ordninger.

Utnyttelse av bioresten til biogjødsel er avgjørende for en bærekraftig biogassproduksjon. Når denne omsettes som et gjødselprodukt kalles det biogjødsel. Det foregår et betydelig FoU-arbeid i bransjen for å foredle biogjødselen til produkter av høyere verdi. Dette krever industrialisering og selv om man lykkes med god produktutvikling vil det ofte være et rimeligere alternativ å transportere biogjødselen direkte til bonden for lagring og bruk i vekstsesongen slik man gjør ved flere anlegg. For å oppnå maksimal sirkulær økonomi og agronomisk og miljømessig riktig fordeling av næringsstoff, må biogjødselen ofte transporteres langt. I verdikjeden som etableres transporteres husdyrgjødsel tilbake til anlegget med den samme bilen som har levert biogjødsel. Man oppnår altså en tur-retur transport som er meget effektiv inntransport av husdyrgjødsel.

For at biogassproduksjonen skal være sirkulær må alle næringsstoffene i biogjødselen utnyttes til ny matproduksjon. For biogassanlegg som kan avsette biogjødselen direkte til matproduksjon, dvs alle biogassanlegg som ikke benytter avløpsslam, er transport av biogjødsel ut til gårdsbruk en økonomisk merkostnad.

Innovasjon Norge innrettet mot landbruket

I dag er det i all hovedsak landbruket som får støtte til biogassproduksjon via Innovasjon Norge. Biogass Norge mener tiltakene har hatt en positiv effekt, men som for støtten til levering av husdyrgjødsel, så er det viktig å gi bøndene klare insentiver til å bidra for å løfte biogassproduksjonen. Derfor bør Innovasjon Norge benytte ordninger som gir insentiver som bidrar til økte leveranser av husdyrgjødsel til biogassproduksjon, gjerne til større anlegg.

Markedet for bruk av biogass

Markedet for biogass består i dag delvis av kollektivkontrakter styrt av offentlige aktører og delvis av private transport- og industriaktører. De stadig skiftende politiske føringene på hvilke typer energiformer og drivstoff som skal prioriteres og aksepteres av myndighetene medfører stor usikkerhet hos brukerne og potensielle brukere. Det er derfor avgjørende at det i handlingsplanen for biogass legges til rette for en helhetlig og kunnskapsbasert politikk som har virkemidler tilpasset hele verdikjeden.

Under er det en kort beskrivelse av noen viktige sektorer det er naturlig å bruke politiske virkemidler overfor for å stimulere til økt bruk av biogass, skal vi klare å ta ut nødvendige klimaeffekter.

Tungtransport på biogass må få fritak i bomringen

Ett områdene som peker seg ut som viktig å satse på for å bygge et velfungerende marked for biogass, er tungtransporten. Store aktører som Tine og Asko er villige til å investere i biler som kjører på biogass dersom kostnadene ved å kjøre biogass er likestilt med alternativet, som ofte er diesel. For tunge kjøretøy er elektriske løsninger fortsatt ikke et godt alternativ. Biogass er dermed et foretrukket drivstoff om kutt i utslipp er en målsetting. Ett virkemiddel som kan benyttes for å gjøre det attraktivt å satse på biogass innen tungtransporten er fritak i bomringen. Dette er gjort med stor suksess for el-biler og kan med fordel brukes for tunge kjøretøy.

Totalt er det i dag over 330 tunge kjøretøy på biogass. Det kan forventes en økning i antall kjøretøy på biogass om det gis fritak i bomringen. Dette innebærer et begrenset inntektstap for bompengeselskapene, men er samtidig et sterkt positivt insentiv for transportørene i valg av teknologi. Den totale samfunns-effekten er klart positiv i og med at tungtransporten er en stor kilde til luftforurensing.

For å sikre at det faktisk er et kjøretøy på biogass som passerer bomringen er det utarbeidet et system som identifiserer kjøretøyet, kjørelengde og fyllested. Det er dermed laget et system som gjør det mulig å identifisere hvert kjøretøy som fyller biogass og være trygg på at det er rett kjøretøy som får rabatten i bomringen.

For distributørene av biogass er det viktig at det finnes støtteordninger for å etablere fyllestasjoner. Det er viktig å komme over kritisk antall fyllestasjoner for biogass slik at de som benytter biogass som drivstoff opplever trygghet i leveransene og at de viktige transportkorridorene har et nødvendig tilbud. Dette er problemstillinger det jobbes med i Grønt Landtransportprogram.

Kollektivtrafikk

Et viktig etterspørselssegment etter biogass har vært de fylkeskommunale kollektivselskapene. Flere fylkeskommuner har gjennom sine anbudsprosser krevd at en andel av bussene i rute skal benytte biogass. Denne etterspørselen etter biogass har vært viktig for å få i gang nye produksjonsanlegg.

Ved siste anbudsrunde i Viken har Ruter vektet biogass i sine anbud etter en nøkkel som har resultert i at biogass ikke etterspørres. Dette har skapt unødvendige problemer i biogassmarkedet. Biogass er en fornybar og

evigvarende ressurs som bør utnyttes best mulig og busser forblir et viktig område for biogass.

For ordens skyld nevnes det at Bergen kommune har lagt opp til en annen strategi, noe som har resultert i flere busser i Vestland går på biogass. Dette bilde er derfor ikke svart/hvitt.

Kommuner og fylkeskommuner har et selvstendig ansvar for å sikre at biogass forblir en del av de klimavennlige løsningene for kollektivtrafikken i Norge, men samtidig er det viktig at staten sender tydelige signaler i sin politikk. Ett virkemiddel staten kan benytte er en revisjon av drivstoffhierarkiet som Difi anbefaler overfor kommuner og fylkeskommuner ved offentlige innkjøp. Biogass må vektas likt med elektrisitet og hydrogen i drivstoffhierarkiet. Isolert sett bør biogass settes øverst i hierarkiet når det kan dokumenteres at biogassen som produseres bidrar til å kutte CO₂.

Maritim sektor

Gjennom Grønt kystfartsprogram er det jobbet mye med å etablere elektrifiserte fergestrekninger i

Norge. Resultatene er gode og det er ingen tvil om at elektriske ferger har bidratt, og vil bidra, til å kutte CO₂ utslipp. Samtidig er det noen lengre fergestrekninger som ikke egner seg til elektriske ferger. Da er biogass et godt alternativ. I tillegg vurderer rederier å benytte innblanding av biogass på sine LNG skip på generelt grunnlag. Markedet for bruk av biogass i maritim sektor er i rask vekst og et satsingsområde for bransjen.

Parallelt med økt bruk av biogass i maritim sektor er det derfor viktig å legge til rette for fyllestasjoner i havnene. Det videre arbeidet med Politikken bør derfor omfatte tiltak som støtter oppunder havnene som energihuber.

Industri

Industrien har opplevd en økning i avgiftene på gasser som benyttes i industriproduksjon. Det gjør at noen industribedrifter vurderer å benytte biogass i sin produksjonslinje. Fordi biogass er avgiftsfri er det naturlig for industribedriftene å benytte biogass som alternativ. Avgiftsfritaket er det derfor viktig å opprettholde også for å stimulere til bruk av biogass i flere næringer.

Anleggsmaskiner

I anleggssektoren er det få alternativer til diesel på de større anleggsmaskinene. I tillegg er det på mange anleggsplasser ikke tilgang på el i en tidlig fase. Biogass peker seg ut som et godt alternativ til diesel, men da er det nødvendig å etablere en insentivordning for entreprenørene slik at de velger å investere i anleggsmaskiner på biogass fremfor diesel. Denne støtteordningen bør iverksettes mot anleggsmaskiner som i dag benytter diesel og har høy forurensningsgrad på samme måte som det er stimuleringsordninger for biogasskjøretøy.

CO₂ til industriell bruk gir karbonfangst

CO₂ regnskapet er vesentlig som grunnlag i produksjonen av biogass. De unike sirkulære egenskapene i produksjonen av biogass forsterkes av muligheten til å

produsere/fange CO2 til for eksempel matproduksjon eller til bruk i gartnerier slik de gjør hos Greve biogass.

Skatter og avgifter som virkemiddel

I dag er det ikke avgifter på biogass. Det er en politikk som det er viktig å videreføre. Skatte- og avgiftssystemet må brukes aktivt for å skape klimavennlig adferd. Også på vegne av biogass. Det gjelder for alle ledd i verdikjeden.

Viktig å harmonisere rammevilkårene i Norden og EU

Det er et klart politisk mål i EU, Sverige og Danmark å øke produksjonen av biogass. Både i EU og i de andre nordiske landene betraktes biogass som en viktig del av løsningen for å kutte CO2 utslipp.

Biogass Norge vil i et slikt perspektiv peke på behovet for å utforme norske virkemidler som står seg i konkurransen mot EU og de svenske og danske virkemidlene. Vi må ikke ende i en situasjon der særlig de danske og svenske insentivene er sterkere enn de norske. Det vil få en negativ innvirkning på den norske biogassproduksjonen.

Vi kan lykkes om tiltakene som foreslås gjennomføres

Biogass Norge har gjerne en dialog med Klimautvalget om økt produksjon og bruk av biogass. Dette er en voksende industri og en viktig bidragsyter til den grønne veksten vi trenger fremover. Vi har gode forutsetninger for å lykkes med å etablere et velfungerende biogassmarked i hele landet om tiltakene Biogass Norge foreslår gjennomføres.

Men vennlig hilsen

Biogass Norge

Pia Farstad von Hall

Daglig leder

Viken Innspill fra Viken fylkeskommune

fylkes-
kommune

Viken fylkeskommune har ambisiøse klimamål, både i Regional planstrategi og vedtatte regionale planer for klima og energi i Østfold og Akershus. Fylkeskommunene og kommunene er avhengige av at kraftfulle klimatiltak skal gjennomføres for å nå egne klimamål.

Viken fylkeskommune er i gang med å lage tre nye regionale planer der klima og miljø skal være tverrgående tema. Regionale planprosesser krever medvirkning fra alle samfunnsaktører i Viken og vi stiller oss gjerne til disposisjon for å diskutere utvalgets arbeid underveis i sammenheng med planprosessene.

Kobling mot bærekraftmålene, planetens tålegrenser og sosial rettferdighet

Fylkeskommuner og kommuner skal legge FN17 til grunn for samfunnsutvikling. I regional planstrategi er dette vedtatt og en tyngdeforskyvning mot planetens tålegrense (klima og miljø) er en viktig føring for avveining mellom sosiale, økonomiske og miljømessige hensyn. Klimautvalget bør i sin vurdering av alternative veivalg se på alternativer som oppnår alle bærekraftmålene med en tyngde på planetens tålegrense. Dette innebærer også å se på aktuelle målkonflikter som kan oppstå på veien til lavutslippssamfunnet, og at disse blir håndtert og vurdert i utredningen.

Alternativene skal også ta hensyn til at omstillingen gjøres på en sosialt rettferdig måte slik at det ikke fører til større ulikhet i samfunnet. Viken er et mangfoldig fylke med mange ulike kommuner og samfunnsgrupper. Det er viktig at alle får eierskap og deltar aktivt i omstillingen til lavutslippssamfunnet og det gir gode levekår og muligheter for alle.

Viken fylkeskommune skal sikre at bærekraftsmålene skal være viktige vurderingskriterier for alle tilskuddsordninger fylkeskommunen utlyser. Alle politiske saksfremlegg som Viken fylkeskommune utarbeider skal også inneholde en konsekvensvurdering av bærekraft. Dette innebærer i denne sammenheng på den ene siden å identifisere effekter av tiltak og aktiviteter som har en potensiell negativ eller positiv påvirkning på bestemte klimamål. Bærekraftskriterier i både tilskuddsordninger og saksbehandling generelt kan sikre at samfunnsutviklingen styres på en helhetlig måte og at klimahensynet blir ivaretatt i alle beslutninger. Viken fylkeskommune oppfordrer til at dette blir vurdert i utredningen.

Metodikk og nasjonale omforente beregninger for å kunne følge utviklingen til lavutslippssamfunnet 2050

For å kunne måle om vi er på rett vei i forhold til alternativene som foreslås er det viktig å samtidig jobbe med omforent beregningsmetodikk og

styringssystemer. Dette kan bidra til at også fylkeskommuner og kommuner kan ta i bruk metodikken og måle om de følger ønsket nasjonal utvikling som blir lagt frem av Klimautvalget.

Kommunene har lenge etterspurt raskere tilgjengelig klimastatistikk og felles beregningsmetoder for effekt av klimatiltak. Dette er forbedret gjennom det gode kommunale arbeidet til Miljødirektoratet, men det er fremdeles mangler særlig knyttet til energistatistikk og mer konkret energibruk i kommunene (og fylkeskommunen). Det er også mangel på god og omforent statistikk/indikatorer på indirekte og forbrukerbaserte klimagassutslipp.

Fylkeskommunens og kommunenes rolle

I vurdering av alternative veivalg er det viktig at utvalget ser på hvilken rolle fylkeskommunene og kommunene skal ta. Det er ønskelig med en tydelig ansvarsfordeling som sees i sammenheng med tildelt myndighet og ressurser. Dette gjør det enklere å følge opp nasjonale anbefalinger for kommuner og fylkeskommuner.

Samspillet mellom lokalt, regionalt og nasjonalt nivå bør også vies oppmerksomhet. I dag er det mange virkemidler som er spredt på ulike sektorer og forvaltningsnivå. En tydeliggjøring av roller og tiltak som bør prioriteres på hvert enkelt forvaltningsnivå, vil gjøre det enklere å se hva som, bør samordnes – og hvor nivåene best kan utfylle hverandre for å nå felles mål. I denne sammenheng er det ønskelig at det blir sett nærmere på hvordan handlingsrommet til kommunene og fylkeskommunene kan styrkes blant annet ved å øke det juridiske handlingsrommet og styrke rollen som samfunnsutvikler innen næring, klima og miljø.

Virkemiddelbruk må tilpasses alternativene for lavutslippssamfunnet. For å vurdere kostnadseffektive alternativer er det viktig at virkemiddelapparatet blir vurdert samtidig og helhetlig. For kommunene og fylkeskommunene er støtteordningen Klimasats og innretningen av Enova spesielt viktig for videre aktivt klimaarbeid. Viken fylkeskommune har tidligere spilt inn at det er behov for en omfattende revisjon av Enovas støttesystemer. Både offentlige og private aktører i Viken, men kanskje særlig husholdninger og mindre bedrifter, oppfatter det som vanskelig å få støtte fra Enova til å gjennomføre energi- og klimatiltak.

For å nå klimamålene må det fokuseres på gjennomføring av storskala omstilling av hele samfunnet. Det holder ikke å legge til rette for forskning, innovasjon og pilotfase, vi må sikre at hele samfunnet er med på en omfattende og rettferdig endringsprosess. I dag fokuserer svært mange av statens virkemidler på de tidligere stadiene av teknologimodenhet – og i begrenset grad på implementering av moden teknologi som vil gi raske kutt i klimagasser. Klimavennlig teknologi har fortsatt en høyere kostnad, og flere fylkeskommuner har måttet bære en svært stor del av denne regninga når de har lagt om til

elektriske ferjer og busser, eller installert solceller på offentlige bygg.

Klimasats er her et hederlig unntak og har vært svært betydningsfullt for iverksetting av klimatiltak i kommuner og fylkeskommuner. En fersk evaluering viser at ordningen utløser kostnadseffektive tiltak med god klimaeffekt og bidrar til økt samarbeid mellom fylkeskommuner/kommuner og privat sektor . Økonomisk drahjelp er viktig og gjennom Klimasats kan fylkeskommunen og kommunene kan bidra til å gjøre langsiktige investeringene og tilrettelegge for nullutslippssamfunnet. Det er svært uforutsigbart for kommunene dersom videreføring av Klimasats kunngjøres fra statsbudsjett til statsbudsjett. Klimasats bør videreføres som en permanent ordning, samtidig som ordningen må bli mer forutsigbar.

Viken fylkeskommune fordeler hvert år om lag 300 millioner kroner i spillemidler til anlegg for idrett og fysisk aktivitet. Med en søknadssum på ca 1,3 mrd kroner hver år må det foretas en prioritering over hvilke anlegg som skal få tildeling og hvilke anlegg som må søke på nytt påfølgende år. Viken fylkeskommune har igangsatt et arbeid med hensikt å vektlegge bærekraftsmålene slik at anlegg som oppfyller gitte kriterier vil kunne premieres med tildeling av midler. Det finnes ingen overordnede statlige føringer for bærekraftsvurderinger ved tildeling av spillemidler. Dette er et viktig virkemiddel som bør vurderes i utredningen.

Indirekte og forbruksbaserte klimagassutslipp må vurderes på lik linje med direkte klimagassutslipp

For å nå lavutslippssamfunnet er det ikke nok å se på reduksjon av direkte klimagassutslipp. Utvalget bør si noe om hvordan vi skal redusere forbruksbaserte klimagassutslipp også og integrere dette til en helhetlig plan for reduksjon av klimafotavtrykket til Norge.

Klimatilpasning og klimarisiko

Både når det gjelder alternative veivalg og kostnadseffektivitet bør klimatilpasning og klimarisiko inngå i vurderingene til Klimautvalget. Klimatilpasningstiltak bør koordineres med omstillingsarbeidet til et lavutslippssamfunn. En del klimatilpasningstiltak kan bidra til å redusere utslipp av klimagasser, samtidig som de reduserer forurensing og øker det biologiske mangfoldet. I for eksempel landbruket kan tiltak som forbedrer agronomi ha positiv effekt på klimagassreduksjon, klimatilpasning og matproduksjon. Disse tiltakene er også kostnadseffektive. Det må også tas høyde for at generelt sett er forebyggende tiltak mye mer kostnadseffektive enn å rette opp i etterkant.

Hvis man tar høyde for klimarisiko i samfunnsøkonomiske analyser, vil dette ha konsekvenser for hvilke investeringer som sees på som kostnadseffektive og ikke. Tidlig tilrettelegging og omstilling vil kunne gi Norge konkurransefortrinn i

fremtiden.

Biogass, el og hydrogen er nullutslippsteknologi for reduksjon av klimagassutslipp for veitrafikk

Veitrafikk er den største kilden til klimagassutslipp i Viken. Viken anser både el, hydrogen og biogass som likeverdige drivstoff i fremtidens drivstoffmiks. Hydrogen og biogass har i tillegg stort potensial hva gjelder grønn næringsutvikling. Dette bør tillegges vekt i vurdering av kostnadseffektive alternativer mot lavutslippssamfunnet.

Nullutslipp assosieres ofte til kun bruk av elektrisitet og hydrogen, og dette begrunnes med at bioenergi er en begrenset ressurs, og kan bidra til at bioenergi-tiltak ikke blir tilstrekkelig prioritert. I tråd med mål om sirkulær økonomi og effektiv ressursutnyttelse, er produksjon av biogass til drivstoff basert på avfall en like viktig prioritering som bruk av nullutslippsteknologi. Biogass er også et drivstoff som kan tas i bruk i dag og vil gi umiddelbar klimaeffekt. Viken fk er enig i at biogass er en begrenset ressurs og ikke kan dekke hele behovet i transportsektoren, men i dag utnytter vi kun en liten andel av de ressursene vi har tilgjengelig. Økt etterspørsel etter biogass vil bidra til økt produksjon, noe som gir reduserte metanutslipp og bedre ressursutnyttelse. Biogassen som vi kan produsere med like god klimaeffekt som el og hydrogen, bør derfor prioriteres på lik linje som el og hydrogen, slik at vi på best mulig måte utnytter alle de ressursene vi har i Norge.

Hydrogen som drivstoff blir ofte omtalt som umoden teknologi. Dette stemmer ikke. Teknologiutvikling på lettere kjøretøy på hydrogen er teknologisk modent, og det finnes flere modeller innen personbiler og varebiler. Markedet for kjøretøyene er imidlertid kommet kortere enn for de batterielektriske og oppbygging av infrastruktur for fylling av hydrogen krever andre grep enn utviklingen av infrastruktur for batterielektriske. Viken fk mener det er like viktig å legge til rette for hydrogendrevne som batterielektriske kjøretøy i personbil- og varebilsegmentet - på samme måte som bensin og dieslbiler deler markedet i dag. Det er grunn til å tro at hydrogendrevne biler dekker behov som de batterielektriske ikke gjør, som rask og tradisjonell fylling, større trekraft og lengre rekkevidde.

Som eier av kollektivselskapene Brakar, Ruter og ØKT, står kollektivtrafikken for store utslipp i Viken samfunnet. Pr 2021 er det ca. bare 20% av bussene i Viken som er utslippsfrie, basert på Vikens definisjon om at biogass, el og hydrogen er likeverdige drivstoff i fremtidens drivstoffmiks. Viken fylkeskommune har mål om at kollektivtrafikken skal bli utslippsfri innen 2028. Det største hinder for overgang til nullutslipp er høyere kostnader for utslippsfri drivlinje, særlig i de markedene som er umodne. For bybusser er ikke dette en stor utfordring, men for de lengste busslinjene er det fremdeles mindre tilbud av gode løsninger, og usikkert kostnadsbilde. For Hurtigbåt er det knyttet enda

større kostnader til omlegging til utslippsfri drift. Fylkesrådet mener det er uheldig dersom merkostnader knyttet til nullutslippsløsningene får en negativ virkning på kollektivtilbudet. I så fall vil utslippsfri kollektivtransport kunne svekke kollektivtransportens konkurranseevne mot personbiltrafikk. Det er viktig at det finnes gode ordninger som muliggjør overgang drivlinjer som er utslippsfrie, uten at kostnadene knyttet til dette skal medføre reduksjoner i kollektivtilbudet.

Forberede næringsaktører på det grønne skiftet regionalt så vel som nasjonalt I regionreformen ble fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler styrket. Som regional utviklingsaktør har fylkeskommunen ansvar for å legge til rette for et konkurransedyktig og allsidig næringsliv i fylket. Samtidig skal vi gjøre dagens økonomi grønnere og skape grønn konkurransekraft. Næringslivet har behov for tydelige krav og forutsigbare rammebetingelser for å kunne gjøre investeringer i det grønne skiftet. Fylkeskommunene som er regional utvikler innen næring kjenner forutsetningene og bedriftene i fylkene sine godt og kan bidra til kostnadseffektiv omlegging i næringslivet. Det er også viktig å tilrettelegge for små og mellomstore bedrifter og ikke bare de store.

Industrien i Viken står for betraktelige klimagassutslipp, men produserer også mange av løsningene vi trenger i lavutslippssamfunnet. Omleggingen til fossilfri drift er kommet godt i gang blant mange av de større industriaktørene, men det vil bli utfordrende å få redusert utslippene raskt nok hos mange nok. Det er viktig at industriaktørene både i kvotepliktig og ikke-kvotepliktig sektor får bistand til innovasjon, teknologiutvikling og energiomlegging. Flere aktører i Viken kan bidra til å utvikle og teste løsninger for CCS/U, og siden vi har en betraktelig andel bioenergi er det også mulig å oppnå negative utslipp gjennom bioCCS.

Det grønne skiftet vil kunne medføre økte kostnader for leverandører som må hjelpes i omstillingen med insentiver til å tenke nytt om maskinpark og materialbruk. Det er viktig at etterspørselen i markedet fremover er tydelig og forutsigbart. Innkjøpsmakten må i mye sterkere grad benyttes til å drive den grønne utviklingen. Selv store kommuner eller fylkeskommuner har alene ofte ikke tilstrekkelig «makt» til å påvirke markedene i en grønnere retning. Det vil kreves betydelig sterkere samarbeid, særlig hvis vi skal få på plass nye, innovative løsninger med store investeringskostnader. Staten har sondert mulighetene og interessen hos kommunene om hvorvidt det offentlige skal styrke samarbeidet på enkelte anskaffelsesområder. Det synes som en svært god ide innenfor «grønne anskaffelser».

Jordbrukets rolle som både bidragsyter til det grønne skiftet og reduksjon av biogene klimagassutslipp

Jordbruk er en betydelig næringssektor i Viken og en sentral aktør for overgangen til et samfunn basert på fornybare biologiske ressurser. Samtidig er

jordbruket en kilde til klimagassutslipp. Når det gjelder plante- og husdyrproduksjon av sentrale matvarer og fôr, er Viken blant de viktigste fylkene i Norge. Samtidig har Viken stor variasjonsbredde i vekstvilkår, produksjonsformer og eiendomsstruktur.

I tillegg til å redusere klimagassutslipp i denne sektoren er det en rekke andre samfunnshensyn som må ivaretas slik som bærekraftig produksjon, miljøkrav, dyrehelse, selvforsyningsgrad, økonomisk ryggrad hos gårdsbruksbedriftene, bruksstruktur, bosetting, stedsutvikling, arealbruk og kulturlandskap, reiseliv, norske markedsandeler og import, ren mat, matsvinn, kostholdsråd og forbrukernes valg av konsum. Det er viktig å hensynta dette i veivalgene. Klimautvalget skal vurdere også når det gjelder vurdering av kostnadseffektivitet.

Det er utslipp fra fossile kilder som er hovedutfordringen når det gjelder klimagassutslipp. Utslippene fra biologiske prosesser i jordbruket er mer komplisert å beregne enn utslippsreduksjoner fra fossile utslipp. Klimagassutslipp og karbonlagring gjennom biologiske prosesser har kompliserte årsakssammenhenger hvor det mangler omforent kunnskap om hvordan og hva man skal måle og rapportere. Klimatiltak som involverer god agronomi, forskning og tiltak innen husdyravl, endring av fôrmidler, bedre grovfôr kvalitet og beitebruk, samt gjødselhåndtering og bruk har stort potensiale for utslippskutt, men blir per i dag ikke bokført.

Det er også store usikkerheter og konsekvenser knyttet til en omstilling av jordbruket knyttet til både konsekvensene av klimaendringer, og klimatiske og dyrkningsmessige begrensinger i Norge. Fylkeskommunen vil peke på at i en så vidt kompleks situasjon må gårdsbedriftenes økonomi styrkes til å tåle omlegginger og vi vil ha tiltro til at staten finner tilstrekkelig økonomisk støtte til det komplekse arbeidet som ligger foran oss.

Arealbruk og karbonopptak- og binding.

All utbygging av grønne areal (skog, myr, dyrka mark), gir utslipp av klimagasser. Arealforvaltning har stor betydning for klimagassutslipp og bevaring av naturmangfold. Karbon er lagret i både hav, skog, jord og bygg. Kommunene har et hovedansvar for arealplanleggingen, inkludert arealbruksendringer. Dette bør være et viktig tema for veivalg mot lavutslippssamfunnet.

I Viken utarbeides det et arealregnskap der det etter hvert også vil bli kartlagt karbonrike områder i tillegg til naturmangfold. Utvalget bør vurdere om dette også bør være et verktøy som skal tas i bruk nasjonalt for å måle ivaretagelse av karbonrik jord og skog samt naturmangfold mot lavutslippssamfunnet.

Økt karbonbinding og opptak kan også gi flere grønne næringer og

verdiskaping. I Viken er det gode muligheter for dyrking av makroalger (tang og tare). Et spesielt næringsrikt vann i Oslofjorden og Skagerrak, spesielt ytre del, gir gode forhold for dyrking av tare i sjøen i våre kystområder. Taredyrking gir 8 ganger så stor CO2 binding som skog. Her ligger det store muligheter, både i produksjon av tredjegerasjons biodrivstoff og kortreiste føringredienser til laks og andre produksjonsdyr.

Bygg med bærende konstruksjoner tre har også betydning for å nå klimamål for indirekte og dels direkte utslipp samtidig som det gir økt grønn verdiskaping. Trevirke binder CO2 som lagres i treproduktet helt til det frigis gjennom nedbrytning eller forbrenning.

NOAH - Innspill til Klimautvalget 2050

for dyrs

rettigheter

, ved

Kaisa

Sogge-

Hautala

NOAH – for dyrs rettigheter takker for invitasjon til å komme med innspill til Klimautvalget 2050s arbeid. NOAH er Norges største dyrrettighetsorganisasjon og har rundt 16 000 medlemmer. Vi arbeider for å øke respekten, toleransen og hensyn til alle dyr i politikken og befolkningen for øvrig, og vektlegger viktigheten av et mer bærekraftig matsystem som tar hensyn til miljø, naturmangfold, dyr og helse.

Bærekraftig matforbruk som klimatiltak

Nylig gikk FNs toppmøte for sunne, bærekraftige og rettferdige matsystemer av stabelen, og viktige endringer må til om det norske matsystemet skal bli mer bærekraftig og bidra til at Norge blir et lavutslippssamfunn i 2050. NOAH ønsker å presisere at regjeringen har ansvar for et kosthold som er i tråd med kostholdsradene og som indirekte vil føre til klimakutt gjennom klimavtalen med landbruket, allikevel har dette så langt blitt neglisjert av myndighetene.

FNs klimapanel og naturpanelet understreker at husdyrproduksjon er en av hoveddriverne for tap av naturmangfold og utslipp av klimagasser. Særlig er vårt høye kjøttforbruk problematisk for naturen, miljøet, klimaet og dyrene. 83% av landbruksarealene på verdensbasis går til husdyrproduksjon, og vi kan ikke kutte i klimagassutslipp og samtidig lette trykket på naturen, uten å redusere produksjonen og forbruket av produkter fra dyr. Food and Land Use Coalition understreker at vi må spise mindre kjøtt for å frigjøre areal til restaurering av natur, både av hensyn til biologisk mangfold og av hensyn til karbonlagring. Det å gjenopprette skog på landbruksareal har størst karbonlagringspotensiale. I dag forsvinner arter 1000 ganger raskere enn noen gang tidligere, og husdyrproduksjon er hoveddriveren til artsutryddelse. Ifølge Klimapanelets

landrapport så vil kostholdsending mot mer plantebasert mat bidra til måloppnåelse i 12/17 av FNs bærekraftsmål. Å velge plantebasert er ifølge Universitetet i Oxford det beste du som enkeltperson kan gjøre for miljøet.

Global husdyrproduksjonen er ansvarlig for 14,5% av verdens klimagassutslipp. Dette er en større andel enn transportrelaterte utslipp, ifølge FNs Organisasjon for landbruk og mat, FAO. Miljødirektoratet og NIBIO har lenge fremmet redusert kjøttforbruk som et av de aller mest ressurseffektive tiltakene for å redusere klimagassutslipp fra landbrukssektoren i Norge, dette ble ytterligere tydeliggjort gjennom Klimakur 2030 hvor kostholdstiltaket anslås å kunne føre til klimakutt på 2,9 mil tonn CO₂-ekv., og hvor de kommer med mange konkrete tiltak for å skape denne nødvendige forbruksendingen. Samtidig sier Klimastiftelsen at store klimakutt bare er mulig med vesentlig reduksjon i kjøttforbruket, også i Norge. I følge klimamålene for 2030 må utslippene i ikke-kvotepiktig sektor (inkludert landbruk) kuttes med minst 45% innen 2030. I Norge er 90% av klimagassutslippene fra matproduksjon knyttet til husdyrhold, og animalske produkter utgjør om lag 80% av utslippene fra matkonsumet vårt.

I 2011 krevde nordmenns forbruk av jordbruksvarer areal tilsvarende 3,3 dekar per person. Det er 42% mer enn det tilgjengelige verdensgjennomsnittet på 1,9 da. Vårt matforbruk er verken bærekraftig eller solidarisk. Nordisk ministerråd regnet i 2017 ut at man i Norden kan fø 37 millioner mennesker ved å redusere kjøttforbruket, altså 10 millioner flere mennesker enn i dag. Nord Universitet har beregnet at om vi reduserer kjøttforbruket tilsvarende Helsedirektoratets kostråd kan vi øke norsk selvforsyningsgrad opp fra dagens 50% til hele 80%. Klimakur viser en økning i selvforsyning på minst 11% ved deres foreslåtte tiltak. Matenergien man får per dekar jordbruksareal anvendt til matvekster er drøyt ti ganger høyere enn gjennomsnittet for animalsk produksjon.

I regjeringens klimaavtale med jordbruket ligger det også fast at regjeringen skal arbeide med forbruksendinger som indirekte kan medføre reduksjoner i klimagassutslipp fra jordbrukssektoren – som endringer i matforbruk i henhold til kostrådene. Men det foreslås bevilget bare 7,8 mill. kroner til kostholdstiltak for oppfølging av Meld. St.13 (2020–2021) Klimaplan 2021–2030, Meld. St. 40 (2020–2021) Mål med mening og strategien Matnasjonen Norge, men dette er på langt nær er nok til å drive effektivt og bredt informasjonsarbeid for et mer helsefremmende og bærekraftig kosthold. Rapporten «Norske kostråd i et bærekraftsperspektiv» (2017) konstaterer at kjøtt- og meieriprodukter er en av de største kildene til mettett fett i det norske kostholdet. I Norge spiser de færreste av oss nok frukt, grønt, korn, nøtter og belgvekster, samtidig som kjøttforbruket vårt er både helsefarlig og miljøfiendtlig, og vi er langt unna å spise i tråd med kostrådene. Ikke minst vil en reduksjon i kjøttforbruket tilsvarende kostholdsrådene kunne gi besparelser på 30 mrd. kroner årlig i helseutgifter i følge Helsedirektoratet.

Ipsos kunne i slutten av 2020 melde at dobbelt så mange hadde blitt veganere eller vegetarianere siden året før, og tallet ligger nå på 8%. Videre kunne de vise at hele 23% spiser helt eller delvis plantebasert. Færre anser seg som

«altetende» og flere har et bevisst forhold til eget kjøttforbruk. Ifølge Orkla – som bestilte den overnevnte undersøkelsen – så er det særlig i Oslo at mange ønsker å kutte kjøttet, men tallet er høyt også for resten av landet. I Norge som helhet svarte 29% at de «helst ikke vil spise for mye kjøtt», mens i Oslo var andelen 43%. I Oslo velger også 27% plantebasert i løpet av uken. Ifølge en annen undersøkelse fra Mintel i juli 2020, som Orkla viste til under Felleskjøpets kornkonferanse 2021, så svarte 59% av norske forbrukere at de innimellom, ofte eller alltid begrenset sitt kjøttinntak. Kun 15% svarte at de aldri gjorde det. Det viser seg også at flere er mottakelige til å prøve nye matvarer, og at mange gjerne vil kjøpe norsk mat om de kan. Disse utviklingene viser at det er sterke forbrukerønsker om å endre spisemønster, og mange vil velge sunnere og mer dyre- og miljøvennlig mat – som gjerne også skal være norsk. Å erstatte en større andel av konsumet og produksjonen av animalske matvarer i Norge med plantebaserte varer bør derfor være et hovedmål. Reduksjon i kjøttforbruk er ikke bare et klimatiltak, men også et naturiltak, og ikke minst et dyrevelferdstiltak. Jo færre dyr i produksjon – jo færre dyr som lider i produksjonssystemer.

Under følger forslag til konkrete tiltak, for å virke for bruk og produksjon over i en mer bærekraftig retning.

Produksjonsrelaterte tiltak

I dag importeres store deler av den vegetabilske maten vi spiser, men slik trenger det ikke å være. Vi har et stort potensiale i å øke produksjon av matvekster til mennesker i Norge om det tilrettelegges for dette.

1. Vri tilskudd over fra husdyrproduksjon til planteproduksjon

Dette er et opplagt virkemiddel ettersom støtten er stor og jordbruket responderer raskt på endringer i tilskudd. I følge OECD så er det ingen som subsidierer landbruket sitt så mye som i Norge, og husdyrsektoren får 96% av subsidiene. I Klimakur kom det frem at 14% av norske bønder allerede kunne tenke seg å legge om fra produksjon av fôr eller husdyrhold til å produsere matvekster, dette må muliggjøres og oppmuntres. Pristilskudd, direktetilskudd, arealtilskudd og andre produksjonstilskudd må gjennomgå med sikte på å redusere tilskudd til den animalske produksjon, og øke insentiver til plantebasert matproduksjon direkte til mennesker. Et av argumentene for å ikke gjennomføre kostholdstiltaket i Klimakur er at det vil sette norske jordbruksarealer ut av drift, men det stemmer ikke. En ny rapport fra Ruralis viser at hvis målet er å opprettholde arealbruk, er arealtilskudd et effektivt virkemiddel for å få det til – den sier at det ikke trenger å være en motsetning mellom reduserte klimagassutslipp, redusert kjøttforbruk og fortsatt aktiv bruk av norsk jordbruksareal. I tillegg må Grøntutvalgets rapport fra 2020, og deres foreslåtte tiltak for økt produksjon og forbruk av norsk frukt og grønt – med en vekstambisjon på 50% vektlegges.

2. Etablere støtte- og kompensasjonsordninger

Det må etableres støtte- og kompensasjonsordninger for de som ønsker å legge om produksjonen fra husdyr til matvekster, gjennom feks en risikoavlastningsordning for gårder som ønsker å teste ut planteproduksjon, i form av en statlig støtteordning hvor prinsippet er å gi investerings- og driftsstøtte til pilotgårder over en viss periode.

3. Støtte forskning, utvikling og innovasjon av nye plantebaserte matprodukter

Dette kan gjøres gjennom å øke forskningsmidlene over jordbruksavtalen, og prioritere investeringsmidlene (IBU) særlig i retning tiltak som stimulerer til økt produksjon av matvekster.

Forbrukerrelaterte tiltak

Selv om stadig flere forbrukere får opp øynene for et mer plantebasert matforbruk er det fremdeles mange som mangler kunnskap, både om sammenhengen mellom mat, klima og helse, og praktisk kunnskap om tilbereding av plantebasert mat, det er derfor behov for informasjonsarbeid ut mot befolkningen.

1. Offentlig formidling om behov for plantebasert matforbruk

Fordeler ved å spise mer plantebasert mat må formidles gjennom faktabaserte og konsistente kommunikasjonsstrategier, det er særlig behov for sektornøytral formidling av sunne og bærekraftige kostholdsvaner hos barn og unge.

2. Næringsuavhengig opplysningskontor for bærekraftig og sunt kosthold

Det må utredes hvordan vi kan få på plass et statlig, faglig forankret opplysningskontor for sunn og bærekraftig mat. Opplysningskontoret for kjøtt og egg (OEK), har som formål å opprettholde eller øke kjøttforbruket i befolkningen, og er et eksempel på tiltak fra myndighetene som faktisk gir økt kjøttforbruk. OEK har bl.a. i mange år sponset skolebøker i faget Mat og Helse i grunnskolen. NOAH laget i 2017 Elevheftet «Bærekraftig matkultur», med støtte fra MD, som har vært det mest populære gratis skolemateriellet på Subjekt Aid i 2021– men vi får ikke støtte til trykk og distribusjon. Staten må ta ansvar for at barn og unge får faktabasert kunnskap om hvordan man kan spise sunnere og mer bærekraftig.

3. Miljømerking av matvarer

Til tross for bred faglig enighet om behovet for kostholdsendring mot mer plantebasert mat for å bevare naturmangfoldet og begrense miljøpåvirkning, mangler folk flest kunnskap om hvordan maten vi spiser påvirker verden rundt oss. En miljømerking av matvarer vil være en enkel og effektiv måte å heve kunnskapsnivået og gjøre det lettere å velge bærekraftig.

Utrede mulighetene for miljømerking av matvarer i form av en «produksjonsdeklarasjon» - lik dagens næringsdeklarasjon som finnes på

matvarer. Merkeordningen kan for eksempel inkluderes i matinformasjonsforskriften, eller konkretiseres i en egen forskrift med hjemmel i matloven. En slik miljømerking av matvarer i form av en «produksjonsdeklarasjon» kan vise for eksempel klimagassutslipp og ressursbruk som areal og vann, samt objektiv tilleggsinformasjon om produksjonsform for dyrene (arealkrav, innedrift mm.). En slik miljømerking av matvarer vil også kunne bidra til å dulte produsenter i en mer bærekraftig retning. Dette innebærer imidlertid ikke «dyrevelferdsmerking» som fungerer som godkjenningstempel for noe vi burde spise mindre av.

4. Krav om mer plantebasert mat i offentlig anskaffelser

Et større tilbud av plantebasert mat kan gjøre overgangen fra kjøttbaserte retter til plantebaserte lettere for forbrukerne, særlig dersom det tilbys som et alternativ i alle sammenhenger.

5. Høyere priser på rødt kjøtt

Dette vil mest sannsynlig føre til at forbruket går ned på grunn av negativ priselastisitet. En skattlegging av rødt kjøtt vil særlig ramme den delen av befolkningen som har dårligst råd, men dersom høyere priser på rødt kjøtt kombineres med subsidiering som gir lavere priser på alternative matvarer som grønnsaker eller kjøtterstatningsprodukter, vil dette kunne motvirke denne negative fordelingseffekten av tiltaket.

Forskningen er tydelig på at mer plantebasert mat istedenfor animalsk basert mat er viktig både for klima, natur, helse og selvforsyning. Det er behov for en storstilt satsing på produksjon av korn, frukt, grønt og proteinvekster. En satsing som – om den gjennomføres klokt – vil kunne føre til reduserte klimagassutslipp, økt verdiskaping og flere arbeidsplasser i norsk landbruk og verdikjeden for mat.

Vi håper Klimautvalget 2050 ønsker å ta våre innspill i betraktning. På forhånd, takk.

Med vennlig hilsen,

NOAH – for dyrs rettigheter

v/ Kaisa Sogge-Hautala, fagansvarlig landbruk og Siri Martinsen, leder

Spire er en miljø- og utviklingsorganisasjon for unge. Vi takker for muligheten til å komme med innspill til deres arbeid, og håper vi kan ha en tett dialog gjennom deres prosess.

Vi ønsker å bemerke at vi er nødt til å forstå at vi ikke kan fortsette å operere under status quo, men at vi må tenke helt nytt om hvordan vi strukturerer vårt nasjonale og internasjonale samfunn. I praksis innebærer et lavutslippssamfunn full stopp i bruk og produksjon av fossil energi og en omlegging av dagens økonomiske system. Vi kommer derfor med noen tiltak under som vi mener er helt nødvendige for å kunne nå målet.

En bærekraftig økonomi

Dagens politiske system opererer innafor en miljøkrise, i et hus som brenner. Grunnen til dette er at vi har feilet å forstå at de økonomiske strukturene ikke makter å ivareta klima og natur på grunn av vektlegging av evig økonomisk vekst. Derfor blir tiltakene isolerte og lite effektive eller helhetlige og opprettholder i stedet markedsstrukturene som har bidratt til å skape sosial ulikhet og miljøkrise. Både IPCC, IPBES, og European Environmental bureau er alle tydelige på at vår overproduksjon og overforbruk har bidratt til krisa og at såkalt grønn vekst ikke vil løse problemene. Derfor må vi endre de grunnleggende strukturene og skape en økonomisk modell som makter å snu nedadgående trender for naturmangfoldet og oppadgående trender for klimagassutslipp.

Vi trenger en bærekraftig og rettferdig økonomi som setter klima, natur og menneskers trygghet for gode liv i sentrum, hvor vi får nye verdier for hva livskvalitet og velferd er. Det er avgjørende med en reell sirkulær økonomi som tar for seg hele prosessen fra redusert forbruk til gjenvinning. Et annet verktøy er å ta i bruk smultringmodellen etter modell fra Amsterdam der økonomiens rolle kun er et virkemiddel for å sikre alle mennesker trygge liv innafor jordas tåleevne.

En realistisk tilnærming til teknologien

Forskning på, og utvikling av miljøvennlig og energieffektiviserende teknologi, kan være en del av løsinga på utfordringene vi står overfor. Som et rikt land har Norge ansvar for å gjøre teknologien tilgjengelig i land i det globale Sør. Samtidig må vi anerkjenne teknologiens bakside og ha en nøktern og helhetlig tilnærming til dens bruk og utvikling.

Utviklinga av teknologi bidrar til å tømme ressurslagrene i Sør og fører med seg både miljøødeleggelse og menneskerettighetsbrudd. Utvinning av mineraler, som kobolt og litium, fører med seg tap av matjord, naturmangfold og vannforsyninger. Mineralene produseres dessuten på fossile fabrikker. I tillegg blir ofte lokalbefolkning bortvist fra sine landområder for at storselskapene skal

utvinne mineralene. Dette ser vi både i land som Kongo eller Bolivia, men også i Norge ved for eksempel Repparfjorden.

Vi kan ikke løse klimakrisa ved å skape nye, og like alvorlige problemer. I tillegg baseres ofte teknologiske løsninger på kunnskap vi enda ikke besitter, eller vet når vil være tilgjengelig. Vi kan derfor ikke fortsette en naiv tro på at teknologien alene vil redde oss fra klimakrisa.

Dette gjelder også innen karbonfangst- og lagring (CCS). Industriell CCS krever teknologi som enda er i startfasen, i tillegg til store økonomisk investeringer. Nylig så vi at Klemetsrud fikk avslag på sin søknad. I og med at vi har svært få år på å kutte utslipp er det en for stor optimisme og avhengighet tilknyttet industriell CCS kan få alvorlige konsekvenser dersom det går på bekostning av andre klimatiltak. Det er derfor essensielt at industriell CCS blir brukt til å supplere andre tiltak, ikke å erstatte dem. I tillegg må man satse mer på naturlig CCS gjennom skog, myr og jord.

Klimakutt og petroleum

Norge har et skyhøyt forbruk og står for betydelige klimagassutslipp. I 2021 var Norges "overshoot-day" allerede 12.april. Dette viser vårt enorme ansvar og at vi må foreta store strukturelle endringer for å møte målet om å være et lavutslippssamfunn innen 2050. Det aller tydeligste området hvor Norge bidrar til alvorlig klimakrise globalt er gjennom vår petroleumsindustri. Utslipp fra norsk olje og gass er hele ti ganger så store som våre nasjonale utslipp. Norge må bli et fossilfritt samfunn, som ivaretar sosial og miljømessig bærekraft, innen 2050. Samtidig kan vi ikke vente, og må ha minst 60% utslippskutt innen 2030. Kvotepiktig sektor skal ikke inngå i dette.

Verden har allerede funnet mer olje enn hva vi kan ta opp for å holde oss under 1,5-gradersmålet. På grunn av Norges historiske og økonomiske ansvar har vi et særlig ansvar. Norge må legge en plan for rask og planlagt utfasing i olje- og gasssektoren. Dette er også det mest kostnadseffektive vi kan gjøre for å kutte klimagassutslipp, her bør man også se på Klimarisikoutvalgets rapport. Å vente på plutselig avvikling av næringen gjør oss avhengig av en teknologi som fortsatt ikke er på plass, som kan bli svært dyr å ta i bruk, og vil bruke en stor mengde ressurser fra et dramatisk minkende ressursgrunnlag. Derfor må omstillingen skje i dag.

Nasjonal klimarettferdighet

For å kunne få til en reell bærekraftig omstilling, må klimatiltakene gjøres i et rettferdighetsperspektiv. Alle må bli inkludert på en rettferdig måte i den grønne omstillingen. I dag treffer mange klimatiltak skjevt i samfunnet. De med lav inntekt, og gjerne unge, rammes relativt sett økonomisk og sosialt hardere enn de med høyere sosioøkonomisk status. Klimatiltakene som fattes må ses i sammenheng med eksisterende forskjeller i samfunnet og strukturene som opprettholder dem. Lavtlønnede kan ikke forventes å betale høye avgifter, ta

dyrere og "miljøvennlige" individuelle markedsvalg, mens norske myndigheter gir store skatteletter til de rikeste og refusjonsordninger til klimafiendtlig industri (som olje og gass).

Dette skaper synlig ulikhet og urettferd i omstillingsarbeidet, og spenner bein på den nødvendige omstillingen. Stort næringsliv og myndigheter må ta en større del av ansvaret enn hva de med lav inntekt må. Ved å ha en klimapolitikk som ivaretar befolkningens eksisterende situasjon og omfordele samfunnets goder tillater en større del av befolkningen å bidra i arbeidet for å nå målet om et lavutslippssamfunn. Et viktig tiltak er derfor karbonavgift til fordeling (KAF).

Internasjonal klimarettferdighet

Samtidig, konsekvensene av miljøødeleggelse rammer urettferdig globalt. Land i Sør er mer sårbare for miljøendringer, og møter allerede i dag hardere konsekvenser enn rikere land i Nord. Det de aller fattigste som betaler den største prisen, her spesielt småbønder i sørlige Afrika. Vi må ta klimarettferdighet på alvor, hvor vi som har tjent oss rike på å bidra med utslipp betaler den største prisen. Norge må derfor bidra mer i kroner og øre enn enkelte andre land, samt kutte mer. Om kun ni år skal vi ha nådd FNs bærekraftsmål, og vi vet at målene henger sammen og at om vi ikke ser på de i sammenheng vil vi ikke oppnå noen av dem.

Norge må derfor øke bidrag til klimafinansiering, dette må komme som friske midler og ikke tas fra bistandsbudsjettet. Det er også viktig midlene går både til klimakutt og klimatilpasning. Videre må Norge ta sitt ansvar gjennom å investeringer i SPU og trekke seg ut av alle miljøskadelige selskaper. I tillegg må Norge fremforhandle forpliktende bærekraftskapitler i samtlige handelsavtaler vi inngår.

Naturens rolle

Naturen spiller en nøkkelrolle i møte med klimaendringene, i tillegg til å ha en særskilt verdi i seg selv. 1 av 8 arter er utrydningstrua, og FN har påpekt at naturkrisa er den krisa som får flest negative konsekvenser for mennesker verden over. Naturen fanger og lagrer karbon fra atmosfæren. I tillegg er god matjord og naturmangfold avgjørende i møte med tørke og flom. Klima og natur henger uløselig sammen selv om det ofte har blitt skapt et unaturlig politisk skille mellom disse.

Norge er nødt til å anerkjenne naturens egenverdi, verdi for mennesker og dyr og betydning for matsikkerhet, klimaendringer og for å hindre ytterligere pandemier. Dette betyr stans i nedbygging av matjord eller urørt natur, økte midler til å kartlegge naturen, økt vern og restaurering både hjemme i Norge og globalt.

En samstemt, helhetlig og framtidsretta politikk

Samstemthet mellom politikkområder, næringer, departement, internasjonale

avtaler og sektorer er helt avgjørende for å både nå Bærekraftsmålene og for å bli et lavutslippssamfunn innen 2050. Målet om 90-95 prosent klimagassutslipp uten kvotekjøp kan ikke være et soloprosjekt fra klima- og miljøministeren - hele regjeringen og forvaltningen må med. Vi kan ikke lenger tenke i silo. Det må stilles krav til myndigheter, forvaltning og næringslivet. Konkrete og sektorvise planer må på plass, og statsbudsjettet må årlig gjenspeile målene og følgende tiltak. Disse tiltakene (med bevilgninger) må føre til hovedmålet om null utslipp, samt en rettferdig fordeling av samfunnets goder. Derfor er det også viktig å evaluere tiltakene jevnlig, og ikke kun målene.

Det er avgjørende at man får et offentlig innspillsforum for helhetlig politisk oppfølging med bred representasjon og reell påvirkning på plass. Dette må følges opp med interdepartementalt samarbeid og gode rapporteringer på mål, og kontrolleres av en uavhengig institusjon som for eksempel et framtidsombud som vil vurdere hvordan dagens politiske beslutninger påvirker livene til fremtidas generasjoner.

Vi ønsker utvalget masse lykke til med deres viktige oppgave og mandat. Videre håper vi på fremtidig dialog om de konkrete innspillene og tiltakene vi mener kan og må gjennomføres.

Vennlig hilsen,

Julie Rødje
Leder i Spire

NORSKO G, ved Julie Westerga ard Karlsen	Innspill fra NORSKOG til Klimautvalget Skogen binder som kjent om lag halvparten av Norges årlige utslipp, og det vil være en viktig oppgave for skognæringa å vedlikeholde og øke karbonbindingen i skog. Dette krever investeringer i skogbruket vårt. Planting, ungskogpleie og gjødsling er tiltak som stimulerer til næringsvirksomhet i distriktene, gir god samfunnsøkonomi og vil gi resultater raskt (Klimakur 2030, 2020).
---	---

Av erfaring vet vi at tilskudd er nødvendig for å stimulere til økt aktivitet i skogbruket. Dette er spesielt tydelig når en ser på omfanget av gjødsling før og etter det blir innført tilskudd til gjødsling i 2016. Det samme gjelder for flistilskuddet vi hadde for noen år siden. NORSKOG oppfordrer derfor Klimautvalget til å undersøke effekten av ulike former og ulikt omfang av tilskudd til klimatiltak i skog – her tror vi det er store muligheter.

NORSKOG håper også utvalget undersøker effekten økt båndlegging og/eller

uttak av skog har på karbonbindingen i skogen, og utslipp videre i verdikjeden. Ung skog i vekst binder mer karbon enn gammel skog, og er mindre utsatt for skader. Klimaendringene fører til at både skaderisikoen og -omfanget knyttet til skadedyr og vær øker, så risikominimering i skogbruket vil bli særlig viktig fremover. Dette vil bla. innebære å avvirke gammel stormutsatt skog.

Olje og gass må fases ut, og for mange industrier er trebaserte produkter svaret. NORSKOG opplever i dag at karbonlagring i langvarige treprodukter ofte inkluderes når en estimerer karbonbinding ved aktivt skogbruk, men substitusjonseffekten ved bruk av trebaserte produkter oversees fremdeles i stor grad. Denne feilen håper NORSKOG at Klimautvalget ikke gjør.

Bygninger i tre, avansert bioråstoff og bruk av trekull i silisiumkarbidindustrien er tre av mange bruksområder for tre som både private næringer og Miljødirektoratet har pekt på (Klimakur 2030, 2020), og som vi forventer vil bli viktige i fremtiden. Klimautvalget må se utviklinger i andre næringer i sammenheng med skognæringen, og undersøke om vi har kapasitet til møte den kommende etterspørselen, og hvordan dette kan gjøres.

Sist, men ikke minst vil NORSKOG minne Klimautvalget på at en satsing på skog som klimatiltak vil være kostnadseffektivt, gi en effektiv ressursbruk og et konkurransedyktig næringsliv, i samsvar med deres mandat. Ikke minst er skogbruk en næring med basis i distriktene. Verdiskapningen skjer i større og større grad i byene, og en satsing på skogbruk vil virke geografisk omfordelene.

Miljødirektoratet. (2020). Klimakur 2030: Tiltak og virkemidler mot 2030. Oslo: Miljødirektoratet

NOR-
SKOG,
ved Julie
Wester-
gaard
Karlsen

Jeg tror ikke figuren ang. gjødsling kom med forrige gang, legger ved lenke her: https://nibio.no/tema/skog/skogbehandling-og-skogskjotsel/gj%C3%B8dsling-av-skog/_/image/b3aeafb8-f780-4f15-8858-33b1ec30be13:69adb41c9be2583818f45fb4c1712850a7f445a3/width-768/Gj%C3%B8dsling%20i%20Norge%201966-2017.jpg

Norsk Fjernvarme, ved Heidi Juhler

Vi viser til Klimautvalget 2050, om arbeid med utredning om veivalg for å nå klimamålet i 2050, og takker for muligheten til å gi innspill.

Våre anbefalinger:

- n At eksisterende kunnskapsgrunnlag samles og vurderes før nye analyser settes i gang

- n At samarbeid mellom departementer, etater og tilhørende sektorer blir en basis for å se tiltak i sammenheng

- n At konkretisering av tiltak i alle sektorer blir en hovedoppgave

- n At arbeidet må kunne tilpasses endringer i nasjonalt og internasjonalt klimaregelverk

Innspill til mandat

Vi støtter grunnlaget for arbeidet med skjerpede, forpliktende klimamål gjennom lovfesting og Parisavtalen. Vi støtter også målsetningen om å lage en helhetlig strategi for klimaomstilling på tvers av sektorer, hvor elektrifisering er en viktig pilar, men med god hjelp av eksisterende og nye energibærere for mer fornybar effekt og infrastruktur (fjernvarme og hydrogen).

I tillegg til de nevnte bakgrunnsdokumentene, viser vi til meldinger, utredninger og analyser fra OED og NVE for energisektoren, samt fra bransjeorganisasjoner og næringslivet, som er et godt supplement til kunnskapsgrunnlaget. Dette vil også gjelde for andre sektorer.

Vi vil anbefale utvalget til å samle eksisterende materiale før nye analyser igangsettes.

Innspill til prioriteringer

På bakgrunn av erfaringer, mener vi at det er for lite kunnskap om koblinger mellom ulike sektorer i Norge, som også illustreres med for lite samarbeid mellom departementer. Sektorkobling og samarbeid bør derfor legges til grunn for arbeidet.

Arbeidet bør legges til rette med en fleksibilitet slik at det kan tilpasses endringer i nasjonalt regelverk og EUs regelverk, som ikke er implementert enda.

Innspill til delrapporter og sluttrapport

Konkrete nasjonale og lokale tiltak gir større sannsynlighet for måloppnåelse. Alle sektorer skal sette egne utslippsmål, med årlige utslippstak som inngår i klimaplanen for 2030. Den første delrapporten våren 2022 bør gi konkrete råd til en helhetlig pakke med tiltak og virkemidler som bidrar til å nå 2030-målene. Flere utvalg og prosjektgrupper er i gang med anbefalinger til utslippskutt i

2022, som bør fanges opp i delrapporten neste år, slik at viktig klimaarbeid raskt kan iverksettes.

Selv om elektrifisering er et hovedtiltak, vil kraftsektoren ikke greie utslippskutt i andre sektorer alene. Klimaarbeid forutsetter at klima-, energi-, og næringspolitikk sees i sammenheng. Vi anbefaler at utvalget har et perspektiv med en større bredde, og ser på et mangfold av energibærere og teknologier. Tiltak som bidrar både til effekt-økonomisering glemmes ofte, men må være med. Utnyttelse av termisk energi (gjenbruk) i landbruk, skogbruk, havbruk og fiskeri er eksempel på hvordan fjernvarme og bioenergi kan bidra med fornybar effekt. Det er for lite kunnskap om gjenbruk av termisk energi generelt, utover i enkelte miljøer. Slik gjenbruk av energi i samspill mellom ulike energibærere er sirkulærøkonomi for energisektoren. Denne koblingen mellom energi og sirkulærøkonomi er helt sentral i EU-kommisjonens EU Strategy for Energy System Integration,

Kommuner og sektorer skal dokumentere måloppnåelse gjennom utslippskutt. Det mangler både kompetanse og tallmateriale i flere miljøer til å kunne levere rapporter med god kvalitet. Utvalget bør derfor gi råd for hvordan dette kan bedres. Andre problemstillinger er hvilke utslippsfaktorer som skal benyttes, og hvordan klimaregnskap skal lages. Vi mener den norske standarden (NS 3720-2018 Metode for klimagassberegninger for bygninger) må legges til grunn.

Kostnadene ved gjennomføringen av målet vil avhenge av hvordan et endret klimaregelverk i EU vil se ut, og hvordan regjeringen velger å oppfylle forpliktelsene Norge får i et nytt EU-regelverk. Sektorovergripende virkemidler bidrar til at utslipp blir priset likt.

Utvalget bør skissere hvordan myndighetene kan bidra til omstillingen gjennom støtte til konkrete tiltak og støtte til teknologiutvikling, for eksempel gjennom Enova, som gjør omstillingen enklere og billigere for bedrifter og husholdninger. Usikkerhet om teknologiutvikling og effekten av ulike virkemidler både på utslipp og kostnader er stor. Derfor må en også vurdere konsekvensene og innrettingen av politikken underveis. I dagens kraftsituasjon erfarer vi at forsyningssikkerhet i kraftnettet henger sammen med elektrifiseringen, og dermed utslippsmål. Utvalget bør derfor vurdere om Enovas nye mandat er for snevert til å prioritere de rette tiltakene.

Omstillingen skaper også muligheter for å utvikle nye verdikjeder og næringer. Klimapolitikken bør ha som mål å bygge oppunder disse mulighetene innen CCS, hydrogen, maritim transport, samt elektrisk og termisk lagring. Utvalget bør vurdere om bokføring av negative utslipp ved CCS på biogent CO₂ fra avfallsforbrenningsanlegg og bioenergianlegg skal legges til målet.

Utvikling av et moderne, fornybart energisystem som utnytter fleksible ressurser på en kostnadseffektiv måte, omfatter både kraftproduksjon og

termisk produksjon. Samspillet mellom disse vil bidra til å holde kostnadene for omstilling nede, særlig kostnader til infrastruktur for elektrisitet og fjernvarme.

Sluttrapporten i november 2023 bør inneholde eventuell justering av kurs konkrete anbefalinger for veien mot 2050.

Utvalget bør gjennomgå konsekvenser for målene, og virkningen av framlagt klimabudsjett, og hvordan klimamål skal følges opp.

Vi mener at en nasjonal klimaomstillingsstrategi må belyse følgende:

n Hvordan sikres rask og rettferdig innfasing av nullutslippsløsninger på en måte som gjør omstilling attraktivt for forbrukerne og sikrer sosial aksept?

n Hvordan sikres tilstrekkelig, lønnsom kraft-, fjernvarme, og fjernkjøleproduksjon?

n Hvordan sikres energiinfrastruktur (elektrisitet, fjernvarme/fjernkjøling, hydrogen) til nye behov raskt nok og på en mest mulig kostnadseffektiv måte?

Fjernvarme og fjernkjølesektoren kan bidra til utslippskutt i andre sektorer, samtidig som vår sektor selv har faset ut all fossil olje. Vi viser til en grundig gjennomgang i Klimakur 2030 om bidrag til utslippskutt fra fjernvarme- og fjernkjølesektoren. Vi kan også bidra med statistikknettstedet fjernkontrollen.no og en ny rapport om LCA-analyse av fjernvarmeanlegg og infrastruktur.

Med vennlig hilsen

Trygve Mellvang Tomren-Berg Heidi Juhler

Daglig leder Seniorrådgiver

Gro-Ellen Innspill til Klimautvalget 2050

Linnås,

kommunik

-asjons-

rådgiver i

Svane-

merket/

Miljø-

merking

Norge

Vi takker for et informativt webinar om Klimautvalget 2050 sin oppstart, og vil med dette komme med innspill fra Miljømerking Norge, som forvalter de offisielle miljømerkene Svanemerket og EU Ecolabel i Norge. Helhetlige miljømerker kan gjøre omstillingen til lavutslippssamfunnet enklere på en rekke områder.

Kort sagt mener vi at klimautvalget 2050 bør:

- Legge et helhetlig bærekraftperspektiv til grunn
- Bidra til utvikling av felles metode for beregning av klimatall
- Legge økt vekt på tiltak som kan få forbrukere og profesjonelle innkjøpere til å redusere sin klimabelastning

I innspillet gjør vi kort rede for de tre punktene. Vi stiller selvsagt gjerne til videre dialog med utvalget når dere måtte ønske det.

**

Fakta om Svanemerket

Svanemerket er det offisielle miljømerket i hele Norden, og EU Ecolabel er det samme i Europa. Miljømerking Norge forvalter begge merkeordningene i Norge.

Svanemerket stiller strenge krav relatert til klima, i tillegg til krav til naturmangfold, kjemikalier og sirkulær økonomi. Den helhetlige arbeidsmetodikken sikrer at de strenge klimakravene ikke går på bekostning av andre viktige områder og at hele livsløpet til produkter og tjenester fra råvare i naturen, via produksjon, bruk og gjenbruk blir tatt hensyn til.

Svanemerkets krav strammes inn hvert tredje-femte år. Da må alle som vil beholde merket søke på nytt, og dokumentere at de også oppfyller de nye kravene.

Svanemerket stiller strenge og absolutte krav og legger vekt på god dokumentasjon og kontroll. Alle krav og kostnader ligger åpent tilgjengelig på svanemerket.no, og det er åpne høringer på nye og reviderte miljøkrav. Alle produksjonsstedene mottar kontrollbesøk fra Svanemerket – uansett hvor i verden de ligger.

Merkeordningen er en del av forbrukerapparatet (sammen med Forbrukerrådet og Forbrukertilsynet), og får 10 millioner kroner i driftstilskudd over Barne- og familiedepartementets kapittel i statsbudsjettet. I 2021 og 2022 får vi også 4 millioner kroner fra Klima- og miljødepartementet for å gjøre Svanemerket mer kjent som verktøy i sirkulær økonomi. Dette inkluderer arbeid med miljøkrav i offentlige anskaffelser.

Resten av driften finansieres av avgifter produsentene betaler. Ordningen drives non profit.

I dag er det ca. 30 000 svanemerkede produkter på det norske markedet. Det er stor bredde i hva som kan sertifiseres: Stearinlys, papir, klær, rengjøringsmidler, kremer og såper, kontormaskiner, hoteller, hele bygg, bygningsplater, maling, lim, gulv, dører, vinduer, vaskerier, trykkerier, kantiner og investeringsfond.

**

1) Klimautvalget 2050 bør legge et helhetlig bærekraftperspektiv til grunn

Klimakrisens alvor og det hastverket vi nå har med å kutte utslipp, kan føre til jakt på kjappe løsninger som leverer på én faktor: lavt utslipp av CO₂. Men selv om det haster, er det svært viktig at klimatiltakene ikke forverrer noen av de andre miljøproblemene vi har. Både tapet av naturmangfold, utbredelsen av miljøgifter og behovet for en sirkulær økonomi er utfordringer vi raskt må finne løsninger på – samtidig som utslippene av klimagasser skal ned.

For å bruke et eksempel fra hverdagen: Det er mulig å lage tøyvaskemidler

som vasker klærne rene i iskaldt vann, noe som vil redusere energibehovet og dermed klimabelastningen til klesvask. Potensielt sett kunne noe slikt gi betydelige utslippskutt, men for å lage et så «effektivt» vaskemiddel måtte produsenten brukt svært sterke kjemikalier som både ville true helsen til forbrukerne og det biologiske mangfoldet i vannmiljøet som vaskekjemikaliene til slutt renner ut i.

Når utvalget skal vurdere tiltak for klimakutt, er det derfor viktig å legge et helhetlig perspektiv til grunn, og å unngå burden shift.

Scope 3 må med

Vårt forbruk er svært høyt. Det gjelder både det private forbruket, og det øvrige forbruket i offentlig sektor, næringsliv og industri. Dette gjør også potensialet for utslippskutt stort.

I dagens klimadiskusjon er det lite oppmerksomhet rundt indirekte utslipp fra materialer og produkter vi anvender her, men som er produsert et annet sted. Hittil har vi som samfunn hatt fokus på de direkte utslippene vi står for. Vi mener imidlertid det er svært viktig at vi også beregner og retter oppmerksomhet mot de indirekte utslippene som følger av forbruk av varer og tjenester.

Helhetlige miljømerker («miljømerking type 1» i ISO-terminologi) stiller krav helt tilbake til starten på verdikjeden – uansett hvor i verden produksjonen foregår – og er derfor et av få virkemidler som også har effekt utenfor landets grenser. Miljømerking er et nyttig verktøy som kan regulere miljøbelastningen til produksjon og forbruk av varer og tjenester.

Ubrukt potensial i eksisterende løsninger

På noen områder vil det sikkert være nødvendig med nye tiltak for å kutte utslippene så mye som det er behov for. Men når det gjelder miljømerking, mener vi det er formålstjenlig å se på hvordan eksisterende ordninger kan styrkes og forbedres. Det offisielle nordiske miljømerket Svanemerket har eksistert i mer enn 30 år, og det er investert mye tid og penger i merkeordningen. Miljømerking Norge, som forvalter merket her, har høy kompetanse i skjæringspunktet mellom produksjon, miljø og forbruk, og lang erfaring med å redusere miljøbelastning i en lang rekke bransjer.

Miljømerker er et viktig verktøy utvalget ikke må undervurdere, da disse faktisk bidrar til en mer bærekraftig og langt mindre miljøbelastende økonomi som også har lavere utslipp.

2) Klimautvalget 2050 bør bidra til utvikling av felles metode for beregning av klimatall

Behovet for sammenlignbare og troverdige klimatall er stort, og vi ser at dette

er viktig for å skru opp ambisjonsnivået og gjøre både politikere, produsenter, innkjøpere og forbrukere bevisste over de utslippene de bidrar til. Men å beregne klimatall er komplisert. Dagens verdikjeder er ofte lange og sammensatte, og det er ikke selvinnsynende hva som er relevant informasjon når man skal beregne produkters klimagassutslipp.

Det er grunn til å frykte at dette kan utvikle seg til å bli en konkurranse om å ha det laveste tallet. Men da må vi kunne være sikre på at tallet er relevant og at det er sammenlignbart med andre.

Det er med andre ord et stort behov for standardisering når det gjelder beregning av klimatall. Et av våre innspill til klimautvalget er derfor å bidra til felles metode for å beregne utslippene, slik at tallene blir sammenlignbare. Dette må skje så raskt som mulig. Miljømerking Norge, som har lang erfaring med å kartlegge og vurdere komplekse verdikjeder, og som er opptatt av data med god validitet, bidrar gjerne inn i dette arbeidet.

Også i dag stiller miljømerker som Svanemerket tallfestede krav til klimagassutslipp. Dette gjelder for eksempel bygg, papir/trykksaker og drivstoff. Men i tillegg stiller Svanemerket et stort antall andre klimarelevante krav, for eksempel krav om bruk av fornybare eller resirkulerte materialer. Dette er tiltak som gir betydelig reduksjon i klimabelastning uten at effekten nødvendigvis er kvantifisert.

3) Klimautvalget 2050 bør legge vekt på tiltak som kan få forbrukere og profesjonelle innkjøpere til å redusere sin klimabelastning

Forbrukerne trenger enkle løsninger

Forbruket er en viktig faktor når vi skal kutte utslipp. Vi vet at miljøinteressen i befolkningen er høy, men forbrukerne må bli satt bedre i stand til å ta mer bærekraftige og mindre klimabelastende valg. Her er både kunnskap, inspirasjon og ikke minst troverdige merkeordninger viktige hjelpemiddel. Representative undersøkelser vi har gjort, viser at:

- 78 % bryr seg om hva de personlig kan gjøre for miljøet
- 81 % ønsker å velge produkter som er gode miljøvalg.

- Men hele 72 % opplever at det krever en ekstra innsats å finne miljøvennlige produkter, og
- 81 % synes det ofte er vanskelig å vite om produkter er gode miljøvalg.

Vi ser også at det i stadig større grad florerer grønne påstander, kanskje særlig når det gjelder klimabelastning. Produkter får merkelapper som «CO2-nøytral», «klimavennlig» etc. Denne typen grønnvasking gjør det enda vanskeligere for forbrukere og innkjøpere å navigere blant produktene og plukke ut det som reelt sett er det beste valget.

For å motvirke dette, bør helhetlige miljømerker som allerede eksisterer bli forsterket, slik at vi sikrer enkel og troverdig informasjon til forbrukerne. Da blir det lett å ta gode valg, uten at hver enkelt må være ekspert på klima, naturmangfold, skadelige kjemikalier og sirkulær økonomi. Potensialet for å lykkes med grønnvasking blir også mindre dersom troverdige merkeordninger får større «slagkraft» og synlighet.

Profesjonelle innkjøp som drivere for utslippskutt

Det årlige budsjettet for offentlige anskaffelser er på 595 milliarder i året. I tillegg kommer anskaffelsene fra de private, profesjonelle innkjøpere, som handler inn for minst 3-4 ganger så mye. De profesjonelle innkjøperne har med andre ord enormt stor makt til å påvirke produksjonen av varer og tjenester – og til å bidra til lavere klimabelastning.

For å få uttelling når det gjelder lavere utslipp og mindre miljøbelastning, trenger innkjøpere verktøy som forenkler prosessen med å stille ambisiøse og tydelige miljøkrav til anskaffelsene. Dette vil både gjøre prosessen mer effektiv for innkjøperne og bidra til økt forutsigbarhet for næringsaktørene som skal levere.

For å få utløst det store potensialet som ligger i profesjonelle innkjøp bør utvalget se på hvordan myndighetene kan påvirke og hjelpe innkjøperne med å stille helhetlige og strenge miljøkrav til anskaffelser. Svanemerket, som er et godt verktøy for mindre miljøbelastende innkjøp, og som har jobbet med ambisiøse innkjøpere i en årrekke, gir gjerne utvalget innspill til dette.

Svanemerket har i mer enn 30 år vært en lyttepost i markedet. Vi har kontakt med både små og store næringsaktører, kommuner, fylker og andre myndigheter, og ikke minst med forbrukere. Vi sitter derfor med mye kunnskap om hvordan markedet fungerer. På dette grunnlaget stiller vi gjerne opp som en samtalepartner for å gi ytterligere innspill til prosessen, dersom utvalget ønsker det.

Med hilsen fra

Cathrine Pia Lund
Administrerende direktør
Miljømerking Norge

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag	<p>Viser til anmodning om å gi innspill til hva Klimautvalget 2050 bør se på og hvordan nyttige utvalgsrapporter bør se ut. Under følger innspill fra Norges Bondelag (NB) og Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS).</p> <p>Jordbrukets faglag viser til utvalgets mandat om å utrede hvordan Norge kan bli et lavutslippssamfunn i 2050. I mandatet vektlegges det at en slik omstilling også må bidra til bærekraftige velferdssamfunn. I den forbindelse vil NB og NBS vise til FNs bærekraftsmål, hvor matsikkerhet og god ressursforvaltning står sentralt for flere av målene.</p>
---	---

Vi viser også til Stortingets vedtatte mål for norsk jordbrukspolitikk: Matsikkerhet og beredskap, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og et bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser (Meld. St. 11 (2016-2017)). Vi anmoder utvalget om å vektlegge disse hensyn i videre utredning. Videre fraråder vi tiltak eller andre endringer som går på tvers av ett eller flere av disse målene. Jordbruk er en kompleks aktivitet både på den enkelte gård og på samfunnsnivå, som ikke kan optimaliseres bare ut ifra én faktor. Det svært viktig at det skilles tydelig mellom fossile og biologiske utslipp fra jordbruket.

I Meld. St. 13 (2020-2021) Klimaplan 2030 skisseres Norges vei mot lavutslippssamfunn og virkemidler for å innfri klimamålene for 2030. Herunder vil vi særlig peke på følgende utdrag:

- s. 11: «FNs berekraftsmål utgjør det politiske hovedsporet for å ta tak i dei største nasjonale og globale utfordringane i tida vi lever i. Oppfølginga av Parisavtalen er grunnlaget for å oppfylle berekraftsmål 13, som gjeld klimaet. (...) For å få framgang og utsleppsreduksjonar må ein òg lukkast med å ta seg av andre omsyn, slik som økonomi, mattryggleik, naturmangfald og klimatilpassing.»
- s. 37: «Klimaplanen skal vere i tråd med berekraftsmåla»
- s.100: «Regjeringa vil leggje til rette for auka bruk av norske fôrressursar, irekna utmarksbeite»
- s. 104: «Hovudoppgåva jordbruket har er å produsere mat, og utsleppa frå jordbruket kan ikkje fullt ut fjernast. Regjeringa meiner difor det er rimeleg at jordbruket reduserer klimagassutsleppa sine i mindre grad enn andre sektorar. I lågutsleppssamfunnet Noreg i 2050 vil utsleppa frå jordbruket vere av dei siste utsleppa som er att»
- s. 124: «Det er svært viktig at ein ser på heilskapen når ein skal vidareutvikle verkemiddel som skal bidra til reduserte klimagassutslepp frå jordbrukssektoren. Politikken skal utviklast slik at han best tek hand om og balanserer omsyna til dei landbrukspolitiske måla i heilskap, inkludert klima og miljø, matforsyning, berekraft, naturressursgrunnlaget og helse. Det er òg behov for betre kunnskap og praksis for karbonopptaket i jord, jordhelse og bærekraftig bruk av jordbruksareala.»

Bærekraftig utvikling og norsk matproduksjon – relevant litteratur

Bruk av norske arealressurser til matproduksjon står i kjernen av en bærekraftig matproduksjon. All matproduksjon medfører biologiske klimagassutslipp. Det høyeste klimaavtrykket stammer fra drøvtyggere. Siden om lag 2/3 av dyrkamarka i Norge primært er egnet til å dyrke gras, er det ofte en motsetning mellom å redusere utslipp gjennom en kraftig reduksjon i antall drøvtyggere og bruk av norske arealressurser. Vi viser blant annet til rapporten Konsekvenser av redusert kjøttforbruk: Scenarioanalyser med vekt på endringer i selvforsyning, arealbruk og struktur i jordbruk og kjøttindustri, NIBIO (2020). Det eksisterer imidlertid mange klimatiltak i landbruket som reduserer utslipp eller øker opptak fra sektoren, uten at dette går på bekostning av framtidig arealbruk. Vi viser blant annet til rapporten Mulige tiltak for reduksjon av klimagassutslipp fra husdyrsektoren, NMBU (2018), Utslippsreduksjoner i norsk jordbruk. Kunnskapsstatus og muligheter, NIBIO (2018) og Landbrukets klimaplan.

Faglagene vil også påpeke at det ikke er en motsetning mellom å øke norsk planteproduksjon og opprettholde dagens husdyrhold. Mesteparten av grasbasert husdyrproduksjon skjer utenfor kornområdene. Produksjon av grønnsaker og potet krever dessuten svært lite areal sammenlignet med korn- og grovfôrproduksjon. Derfor er det ikke nødvendig å redusere husdyrproduksjonen for å øke produksjonen av korn og grønt/potet. Fra toppnivået på 3,6 mill. dekar er kornarealet falt til om lag 2,8 mill. dekar i dag uten at grasarealet har steget særlig i perioden 2004-2018. Det er også nedgang i arealet for potet, grønnsaker, frukt og bær og nedgangen i kornareal er langt større enn oppgangen av grasarealet i samme periode, selv om grasarealet har økt noe mer i kornområdene (Tufte, T. og A. Thuen 2019).

Bebygd areal utgjør 1,7 % av det norske landarealet og ulike typer jordbruksareal utgjør 3,5 %. De resterende 95 % er utmark, og herav egner 45 % seg til husdyrbeite. Ifølge NIBIO kan beitedyr tallet i norsk utmark bortimot tredobles. Verdien av føret som husdyra i dag høster på utmarksbeite er anslått til 1 milliard kroner i året (Strand mfl. 2021).

Også matproduksjonen på innmark kan økes. En bredt sammensatt forskergruppe beregnet i 2014 at matproduksjonen på dagens dyrkede areal kan økes med om lag 16 %, målt som energi og protein. Dette forutsetter økt dyrking av energi- og/eller proteinrike vekster, agronomisk optimale vekstskifter og å ta i bruk dyrket mark som nå er ute av produksjon (Arnoldussen mfl., 2014). Ifølge NIBIO (2019) kan så mye som 13,5 % av den dyrka jorda i Norge være ute av drift.

Verdsetting av fellesgoder fra landbruket.

Utvalget bør forsøke å verdsette fellesgoder som landbruket leverer til storsamfunnet. Et eksempel er åpent kulturlandskap og biologisk mangfold, der 24 % av de truede artene i Norge finnes i kulturlandskapet (Miljøstatus). Andre

viktige fellesgoder er matvaresikkerhet, betydningen av norsk landbruks lave antibiotikabruk sett i et folkehelseperspektiv, og sysselsetting i og utenfor jordbrukets verdikjede. Jordbruket og den landbaserte næringsmiddelindustrien sysselsetter ca. 90 000 mennesker, noe som er mer enn den direkte sysselsettingen i petroleumssektoren. Se bl.a. rapporten «Jordbruksstøtte – en kobling mellom matproduksjon, verdiskaping og fellesgoder» (Inderhaug, 2021).

For verdsetting av fellesgoder viser vi blant annet til en svensk undersøkelse fra 1986, hvor man satte en verdi på svensk kulturlandskap utfra betalingsvillighet. Det ble beregnet til 975 SEK per daa i 1986. Omregnet til norske forhold ved bruk av norsk KPI til å prisjustere til 2019 tilsvarer dette 2 371 kr per daa, eller ca. 24 mrd. kr totalt (Drake 1992). Dette er et godt eksempel på at det både er fullt mulig å etablere en metodikk for å sette en pris på fellesgoder som landbruket leverer til samfunnet som vil være av stor betydning for beregning av tiltakskostnad.

Klimarisiko

I mandatet for utredningen er utvalget bedt om å blant annet se på klimarisiko, nærmere spesifisert til overgangsrisiko. Vi ber om at dette utvides til å også omfatte andre typer klimarisiko. Når det gjelder matsikkerhet er det spesielt viktig å se på risiko for forstyrrelser i forsyningskjedene som følge av klimahendelser i land Norge importerer varer fra. Redusert import av fôrråvare, mat, arbeidskraft og innsatsmidler vil gjøre oss mindre sårbare for klimahendelser i andre land. Også det norske jordbruket må rigges bedre for møtet med klimaendringene. Klimaendringer har allerede gjort dyrking og høsting vanskeligere. Mangfoldig gårdsdrift spredt over hele landet reduserer konsekvensene av perioder med tørke eller mye nedbør, det samme gjør god agronomi.

Karbonlekkasje

Å unngå karbonlekkasje bør være et viktig premiss for utvalgets arbeid, men vi registrerer at det ikke er nevnt i mandatet.

Lavutslippssamfunnet i 2050 og Norges karbonbudsjett

I Norges klimalov §6-d er det lovfestet at regjeringen i statsbudsjettet skal rapportere på status for Norges karbonbudsjett, også innenfor et eventuelt klimasamarbeid med EU om felles oppfyllelse av klimamål.

Begrepet 'karbonbudsjett' er ikke definert i klimaloven, men IPCC oppgir følgende definisjoner:

- Totalt karbonbudsjett: Beregnede akkumulerte netto globale antropogene CO₂-utslipp fra førindustriell tid og til det tidspunkt antropogene CO₂-utslipp når netto null, slik at global oppvarming med en viss sannsynlighet begrenses til et gitt nivå, hensyntatt effekten av andre klimagasser.

-
- Gjenværende karbonbudsjett: Beregnede akkumulerte netto globale antropogene CO₂-utslipp fra et gitt startår og til det tidspunkt antropogene CO₂-utslipp når netto null, slik at global oppvarming med en viss sannsynlighet begrenses til et gitt nivå, hensyntatt effekten av andre klimagasser.

I Klima- og miljødepartementets budsjettproposisjon Del 4 (Rapportering etter Lov om klimamål) rapporteres det i dag ikke på karbonbudsjett i tråd med IPPC sine definisjoner. Det er kun lagt fram en rapportering på Norges tildelte utslippsbudsjett for ikke-kvotepliktige utslipp for perioden 2021-2030 i tråd med EUs rammeverk. Utsleppsbudsjettet setter en grense for hvor utsleppene kan være akkumulert for tiårsperioden 2021–2030, og en grense for hvor store utslippene kan være i hvert enkelt år.

Det kan være relevant for utvalget å se nærmere på om hvorvidt rapporteringen i statsbudsjettet på status for Norges karbonbudsjett kan forbedres. En framstilling av et totalt karbonbudsjett som både går bakover i tid og lenger fram i tid enn 2030, vil gi et mer helhetlig bilde av oppvarmingen norske utslipp bidrar til. GWP* er en metode for å enkelt anslå oppvarmingseffekten av akkumulerte klimagassutslipp, slik at også kortlevde klimadrivere som metan kan sammenlignes med CO₂ i et totalt karbonbudsjett. For å stabilisere globale temperaturer må utslippene av langlevde gasser som fossil CO₂ reduseres til netto null, mens en svak årlig reduksjon i metanutslipp er ekvivalent med å slippe ut netto null CO₂ (Haarsaker, 2019).

Kildeliste:

Aass, L og B. Åby (2018), Mulige tiltak for reduksjon av klimagassutslipp fra husdyrsektoren. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Fakultet for biovitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Arnoldussen, A., Forbord, M., Grønlund, A., Hillestad, M., Mittenzwei, K., Pettersen, I., Tufte, T. (2014). Økt matproduksjon på norske arealressurser.

Asheim, L., A. Bakken, K. Mittenzwei, I. Pettersen og S. Spildo Nestegard (2020), Konsekvenser av redusert kjøttforbruk: Scenarioanalyser med vekt på endringer i selvforsyning, arealbruk og struktur i jordbruk og kjøttindustri. NIBIO Rapport 5 (170)

Bardalen, A, S. Rivedal, A. Aune, A. O' Toole, F. Walland, H. Silvennoinen, I. Sturite, F. Bøe, D. Rasse, I. Pettersen og L. Øygarden (2018). Utslippsreduksjoner i norsk jordbruk. Kunnskapsstatus og tiltaksmuligheter. NIBIO Rapport 4 (149)

Drake (1992), The non-market value of the Swedish agricultural landscape. The Swedish University of Agricultural Sciences.

Haarsaker, V. (2019). Metan – ny metodikk for en kortlevd klimagass.

AgriAnalyse rapport 13-2019.

Inderhaug, M. (2021). Jordbruksstøtte – en kobling mellom matproduksjon, verdiskaping og fellesgoder. AgriAnalyse notat 4-2021.

Miljøstatus. Antall nær truede og truede arter og naturtyper i kulturlandskap og åpne lavlandsområder. Lest 24.11.21:
<https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/naturmangfold/miljomal-1.2/miljoindikator-1.2.6/>

NIBIO (2019). Totalt jordbruksareal som kan være ute av drift. Lest 24.11.21:
https://www.nibio.no/tema/jord/arealressurser/andre-kart/jordbruksareal-som-kan-vaere-ute-av-drift/_/attachment/inline/ea8cec68-a46e-4577-b05a-23e2142850a1:2a7ef858dcff32bc917830f1398fe8d0fbf1f829/Totalt%20jordbruk%20sareal%20som%20kan%20v%C3%A6re%20ute%20av%20drift%202019.pdf

Strand, G., Svensson, A., Rekdal, Y., Stokstad, G., Matheisen, H., Bryn, A. (2021). Verdiskaping i utmark – status og muligheter. NIBIO Rapport 7/175/2021

Tufte, T. og A. Thuen (2019), Arealutvikling og arealbruk. Korn, gras og drøvtyggere. AgriAnalyse. Rapport 12-2019.

Kåre Foster-vold	<p>Avfall Norge viser til mandatet og det varslede arbeidet Klimautvalget skal gjøre frem mot en ny NOU, og ønsker å komme med innspill til utvalgets arbeid.</p> <p>Uttak av naturressurser forårsaker 50% av klimagassutslippene i verden og står for så mye som 90% av presset på naturmangfoldet og vannressursene våre. For å redusere klimagassutslippene er det derfor av avgjørende betydning at vi legger til rette for økt bruk av resirkulerte råvarer. I tillegg viser beregninger gjort av bla. Sintef at det er et betydelig potensiale for nye arbeidsplasser og verdiskaping i Norge ved en omstilling til bedre ressursutnyttelse og en mer sirkulær økonomi. Markedet for resirkulerte råvarer er umodent, og det trengs statlig stimulering for å skape forutsigbarhet for nødvendige investeringer. Dette kan være krav til en viss andel resirkulerte råvarer i offentlige innkjøp og målrettede og forutsigbare støtteordninger i virkemiddelapparatet.</p> <p>Som det står i sirkulærøkonomistrategien fremlagt juni 2021, vil det fortsatt være behov for forbrenning av avfall som ikke lar seg materialgjenvinne: Sjølv med ambisiøse materialtvinningsmål vil det vere betydelege mengder avfall der materiale ikkje kan eller bør vinnast att. Dette avfallet bør forbrennast på</p>
------------------	--

ein måte som gjer at energien blir attvunnen som fjernvarme og elektrisitet. Avfallsforbrenning kan bidra til auka sirkularitet ved at CO2 blir fanga og teken i bruk som ein innsatsfaktor i økonomien. Avfallsforbrenning basert på energiutnytting og fangst av CO2 kan redusere store mengder utslepp, både i Noreg og resten av Europa. Det er derfor viktig at myndighetene følger opp med virkemidler som støtter forskning, teknologiutvikling og investeringer i karbonfangst og bruk av fanget CO2 i nye verdikjeder. Karbonfangst på avfallsforbrenning er på pilotstadiet, og man trenger finansiell støtte for ett eller flere fullskalaanlegg for at disse skal bli kommersielt lønnsomme for flere anlegg.

Produksjon av biogass reduserer klimagassutslippene fra avfall-, avløp-, landbruks- og sjømatsektoren. Samtidig vil bruk av biogass kunne erstatte fossile drivstoffsalternativer innen land- og sjøtransport. Biogass er det eneste fossilfrie alternativet innen lang- og tungtransport som er klart for bruk i dag, og kan være et viktig bidrag i tidsperioden fram til el/hydrogen blir mer moden teknologi for denne sektoren hvis vilkårene legges til rette for dette. Transportnæringen ønsker å ta i bruk biogass, men ønsker likebehandling av biogass med nullutslippsalternativer som el/hydrogen for at de samlede merkostnadene for kjøp og bruk ikke blir urimelig høye for bedriftene. I tillegg til at biogass som drivstoff reduserer klimagassutslippene ved bruk, fjerner man biologisk CO2 i produksjonen, CO2 som kan transporteres og deponeres om ønskelig.

Resirkulering og bruk av ressursene i avfall, fangst og lagring av CO2 og produksjon og bruk av biogass, er tiltak som kan bidra til økt lokal verdiskaping og mange nye arbeidsplasser, samtidig som man reduserer belastningen for natur, miljø og klima.

Cecilie Lind
Adm.dir. Avfall Norge

Knut
Skinnes

Takk for muligheten til å spille inn!

Noen sentrale prinsipper:
Kraftig stimulering av omlegging og etablering av nye vikrsomheter tidlig i perioden. F.eks frem til 2030.
Kraftig men langsiktig og forutsigbar tilstramming av skatte- og avgiftspolitik, løyve og konsesjonstildeling, CO2-avgift osv.
Muligheten for- og praktisk bruk av dispensasjoner fra regelverkene strammes inn.
Myndighetene må sette klare rammer for handlingsrommet næring og privatpersoner kan operere innenfor. Virksomheter som ikke er innenfor togradersmålet, får ikke støtte, får økt skatt, osv. Intil de har omstillet sin virksomhet. Det samme bør gjelde ressursbruk og sirkulæritet.

Noen tanker om tiltaksområder:

Klimagassberegning av alle prosjekterte bygg fra 2023 med offentlig innsyn.

Pålegg om å velge lavutslippsløsninger.

Gradvis reduksjon i CO₂/m² i bygg, begynner på 4 kg i 2022, og går mot 1 kg CO₂/m² i 2030, forutsigbar og ambisiøs plan.

Krav til grad av sirkulæritet i bygget, krav innen 2030, alle komponenter i bygget skal være fornybare (skog, halm mm.) eller sirkulære.

Alle næringsbygg som bygges fra 2023 skal kunne demonteres, og gjenbrukes.

Krav om gjenbrukbarhet av materialer og bygg, 90 % innen 2030.

Økte mengden bundet karbon i norske bygg med 50 % innen 2040 (ca 40 mill tonn CO₂ tot).

Myndighetene bør utrede og foreslå et helhetlig norsk program for utslippsreduksjon, økt sirkularitet og økt karbonbinding i norsk byggenæring – målbildet i programmet er å gjøre næringen karbonnøytral.

Pålegg om dokumentering (mengde og datablad) av alle restråstoffer i alle sektorer fra 2024, med hensikt å sørge for at alt restråstoff holdes i bruk.

Olje og gass.

Ingen åpning av nye felt etter 2023. Leterefusjonsordningen fjernes og alle skatte- og regnskapsfordeler fjernes. Olje-skattesystemet skrur til over en 10-årsperiode.

Virkemiddelapparatet inkl. Forskningsrådet skal ikke kunne støtte fossilrealterte prosjekter etter 2022.

Nasjonale krav til klimarapportering for alle bedrifter og alle statlige enheter.

Gjøres gjennom utvidelse av regnskapsloven eller som egen forskrift.

Etablere en «leterefusjonsordning» for norsk fornybar/sirkulær industri; du får refundert skattefradraget for lete/utviklingskostnader for nye selskaper og ny industri du forsøker å utvikle. Du begynner å betale skatt når du går i overskudd, og da en høyere totalt skatt, så staten får igjen for å ha stått for risikoavlastning

Forbud mot nye fossibiler (personbil fra 2025).

Forbud mot fossile lastebiler fra 2030

Dele tiåret foran oss inn i en gulrotperiode, og en piskeperiode. Alle fossile avgifter går uavkortet til å utvikle, omstille næringsliv/industri, samt etablere nye virksomheter fram til 2025 (gulrotperioden), deretter trappes insentivene ned, og avgiftene økes (piskeperioden).

CO₂ -avgift på 3000 kroner inne 2030.

Den Norske Turistforening - innspill til Klimautvalget 2050

Den Norske Turistforening (DNT) ble etablert i 1868 og er Norges største friluftslivsorganisasjon med ca 300.000 medlemmer. Organisasjonen består av 57 medlemsforeninger med tilknyttede lokallag som har ansvar for til sammen mer enn 550 hytter, 22.000 km med T-merkede stier og 5000 km kvista løyper. DNT arbeider for å fremme et enkelt, aktivt, allsidig og naturvennlig friluftsliv og for sikring av friluftslivets natur- og kulturgrunnlag.

Vi viser til klimautvalgets oppstartswebinar og forespørsel om innspill på hvordan utvalget bør forstå mandatet, og problemstillinger og tema som utvalget bør behandle.

Av mandatet følger at utvalget skal gjøre en helhetlig vurdering av de veivalgene Norge står overfor for å nå klimamålet i 2050. Utvalget skal se på hvordan dette kan skje på en kostnadseffektiv måte som sikrer et konkurransedyktig næringsliv og effektiv ressursbruk, samtidig som utviklingen sikrer naturmangfold og et bærekraftig velferdssamfunn.

Den Norske Turistforening er av den oppfatning at vi ikke når klimamålene uten betydelig innsats for å redusere forbruket innenfor alle samfunnsområder og uten å stanse det pågående naturtapet. Innenfor reiseliv og friluftsliv betyr omleggingen økt innsats for å stimulere til kortreiste opplevelser, økt bruk av grønn transport, redusert forbruk av utstyr, og tiltak for å redusere inngrep i naturen. Videre er vi opptatt av at overgangen fra fossil-til fornybar energi, skjer med minst mulig negative følger for natur og viktige friluftslivsområder.

Problemstillinger som vi ut fra vårt ståsted mener det er spesielt viktig at utvalget ser på:

-Sammenhengen mellom naturkrisen og klimakrisen, og hvordan natur og klimakrisen gjensidig påvirker hverandre.

-Betydningen arealbruk og nedbygging og forringelse av norsk natur har på de totale klimagassutslippene. Betydningen den norske naturen, myr, skog og fjell har for karbonlagring og hvordan bevaring og restaurering av natur kan brukes både som klimatiltak og klimatilpasningstiltak.

-Potensialet som ligger i uutnyttede fornybare energikilder, slik som berg-/grunnvarme, fjordvarme og havvind og opprustning av eksisterende vannkraftverk, og hvordan utbygging av fornybar energi kan skje slik at vi i minst mulig grad bygger ned natur og forringer vesentlige natur- og miljøverdier.

-Aktuelle tiltak for et lavere energiforbruk, og potensialet for klimagevinst som ligger i energieffektivisering og sparing, både i bygg, industri og produksjon.

Eksempelvis gjennom bruk av spillvarme og fjernvarme.

-Utvikling og bruk arealregnskap og beregningsverktøy for klimagassutslipp som verktøy for å nå utslippsmålene.

-Potensialet for redusert forbruk og reduserte klimagassutslipp som ligger i sirkulærøkonomi, og bedre tilrettelegging for dette i lovverket.

Vi ønsker utvalget lykke til med arbeidet og ser fram til utvalgets delrapport i 2022.

Naja
Amanda
Lyng
Møretrø

Hei! Dette er innspill fra ungdomsorganisasjonen Changemaker. Det er delt inn i noen punkter vi mener utvalget burde se på angående prinsippet om at globale effekter er avgjørende, og deretter hvordan Norge skal være i 2050.

Prinsippet som sier "globale effekter avgjerende" gjør at det er viktig at utvalget inkluderer disse tingene i rapporten:

* Norges petroleumseksport

→ vi kan ikke kun se på forbrukersiden av olje, det er en del av et større system der både produksjon og forbruk inngår

Import og forbruk av varer

→ dersom vi kun skulle se på forbrukersiden (ref punktet overfor), så burde vi delt deler av andre lands produksjon som våre fordi det er vi som bruker varene

* Norges rolle i det globale klimasamarbeidet

Vi har en større rolle i det internasjonale klimasamarbeidet enn det størrelsen på landet vårt skulle tilsi, derfor knytter noen viktige valg seg til posisjonene våre i klimaforhandlingene

* Norges bidrag til utviklingsland gjennom klimafinansiering

* Vurdere Norges innsats inn mot det reelle resterende karbonbudsjettet i verden, og ikke bare de målene Norge har satt oss.

Norge 2050

Norge 2050 (og verden 2050) må være en plass der alle lever gode liv som ikke går på bekostning av naturen. Ingen personer og land kan være rike på bekostning av utnyttelse av naturen og mennesker. Vi må se det lokale i Norge, det globale og det lokale andre steder i sammenheng. Dette er verdier som må stå over økonomisk vekst.

Klimarettferdighet må være et grunnprinsipp for Norge

Det er mye fokus på teknologiutvikling og konkurranse i mandatet: det er svært viktig at teknologiutviklingen ikke går på bekostning av lokalsamfunn eller

urfolk, menneskerettigheter, kvinners rettigheter, personer med funksjonsnedsettelse, barn, fattige, folk i sårbare situasjoner, og naturen. Vi kan gjerne være teknologiledende, som målet til mandatet sier, men at vi bruker teknologien på en sånn måte at det ikke bare jevner ut våre høye utslipp, men slik at man kan gjøre opp for den skaden man allerede har gjort. For eksempel: karbonfangst og -lagring kan ikke brukes for å opprettholde en høy olje- og gassvirksomhet, eller produsere ting med høye utslipp, men heller hente ut CO2 fra atmosfæren.

Klimafinansiering: dersom Norge i 2050 lykkes med å fortsette å være et rikt land, som mandatet tydelig ønsker, så må vi dele på godene i mye større grad enn i dag. Det er både fordi vi har et historisk og nåværende ansvar, men også fordi vi har den økonomiske kapasiteten vi har (ref. Parisavtalen).

Vi kan ikke lenger være et forbrukersamfunn. Selv om målet er at vi skal være et "lavutslippssamfunn og ikke et lavinntektssamfunn", så må vi bruke den inntekten på andre ting, ikke materiell vekst på ulike måter. Det materialet vi bruker, MÅ inngå i en sirkulærøkonomi som ikke skader naturen. Likevel kan ikke mengdene av ting vi forbruker være like stort som nå.

De produktene vi bruker kan i tillegg til å ikke være skadelige for naturen, være skadelige for menneskene som har laget dem. I Norge i 2050 bruker vi ikke produkter laget i urettferdighet.

Verning av natur er en viktigere verdi enn økonomisk vekst. Vi har vernet mesteparten av skog, myr, torv, havområder.

Juridisk HØRINGSINNSPILL KLIMAUVALGET 2050

Klima- Avsender: Juridisk Klimaforening

forening

Mandatet:

Utvalget forstår mandatet slik at det etterspør en tverrfaglig vurdering, der fokus er å se på hvilke sektorer som bør stå i fokus under det grønne skiftet, samt hvilke tverrfaglige og tverrsektorielle tiltak som bør iverksettes i denne sammenheng. Juridisk Klimaforening (JKF) har i lys av dette utformet en rekke forslag til lovendringer som tar sikte på den tverrfaglige og tverrsektorielle omstillingen som må skje. Avslutningsvis finnes også noen kommentarer om viktigheten av internasjonale forpliktelser og hensyn, når nasjonal strategi skal utformes.

Foreningen understreker viktigheten av å sikre forutberegnelighet og klare retningslinjer for aktører i en så stor omveltning som det grønne skiftet. Lovverket er ment å sikre nettopp disse hensyn, og vil derfor utgjøre et viktig virkemiddel i omstillingsprosessen. Videre vil lovverket være egnet til å sikre insentiv til omstilling både for næringslivet, forvaltningen og privatpersoner. Dette kan bidra til å sikre etterlevelse og effektiv håndhevelse i omstillingsprosessen.

Vi foreslår at utvalget utreder eller foreslår følgende endringer i norsk regelverk:

Klimaloven

JKF mener Lov av 16 juni 2016 Lov om klimamål (klimaloven) § 4 som oppstiller Norges klimamålsetning for 2050 må endres. Første punktum bør slå fast et mål om at Norge skal bli et «nullutslippssamfunn», og ikke et «lavutslippssamfunn», som loven lyder per dags dato. For å begrense oppvarmingen til 1,5 grader, må verden i 2050 ha et utslipp på netto null av klimagasser. Dette må reflekteres i vår egen klimalov. Til sammenligning har Danmark lovfestet målet om å bli et nullutslippssamfunn i sin lov om klimamål. Sverige har på sin side valg å lovfeste at regjeringen skal utforme politikk i tråd med de mål for reduksjon i klimagassutslipp som Riksdagen har satt. Riksdagen har vedtatt målet om at Sverige senest i 2045 skal ha et utslipp på netto null av drivhusgasser.

I tillegg mener JKF at målet om å begrense global oppvarming med 1,5 grader bør lovfestes i klimaloven. Vi viser i denne sammenheng til IPCC sin rapport fra 2018 og 2021, om viktigheten ved å begrense oppvarmingen til 1,5 grader for å unngå vesentlig risiko for menneskers liv og helse.

Videre er JKF enig med Norges institusjon for menneskerettigheter i at klimaloven må utbroderes, til i større grad å fastslå en norsk strategi for utslippskutt. Det bør fremgå en lovfestet plikt til å årlig nedsette rettslig bindende målsetninger som skal nås i løpet av det påfølgende året. Her bør det også fremgå hvilke reaksjoner det vil medføre at målsetningene ikke blir oppnådd. JKF anser dette som et nødvendig tiltak for å sørge for at staten etterlever plikten i Grunnlovens § 112 til å sikre retten til et levelig miljø for kommende generasjoner.

Klimakommisjon

JKF understreker viktigheten av at lovverket legger til rette for effektiv håndheving av norske klimamål. Både staten og bedrifter må gis insentiv til å sørge for utslippskutt. Uavhengig kontroll blir i slike tilfeller viktig. Mens håndheving for private bedrifter naturlig vil skje gjennom domstolene på behovsbasis, bør staten holdes under oppsikt på mer kontinuerlig basis. Det er staten som har det overordnede ansvar for å sørge for at Norge overholder sine internasjonale forpliktelser, og legger til rette for en omstilling av næringslivet.

JKF mener derfor utvalget bør utrede muligheten for å opprette en uavhengig klimakommisjon som skal overvåke overholdelsen av nasjonale utslippskutt. Kommisjonen bør også ha en rådgivende funksjon overfor Regjeringen og Stortinget når nye virkemidler skal iverksettes på nasjonalt nivå. Dette kan bidra til å sikre effektiv håndheving og etterlevelse av den nasjonale grønne omstillingsprosessen, og et faglig grunnlag når det skal tas valg om strategier eller virkemiddel.

Næringslivet:

Olje- og gassnæringen er en stor kilde til norske klimagassutslipp på nasjonalt nivå. I tillegg gjør denne sektoren at Norge også bidrar vesentlig til globale klimagassutslipp ved at norsk olje- og gass brennes utenfor norske grenser. JKF mener Norge må innstille seg på denne omstillingen når nasjonal strategi skal utformes. Det må legges til rette for at denne inntektskilden forsvinner, og andre sektorer i stedet må bidra til å vedlikeholde velferdssamfunnet Norge. Utvalget bør derfor utrede hvilke regelverksendringer som må på plass for å sikre vekst av grønne næringer, og om det finnes hindringer i eksisterende regelverk som vil gjøre det vanskelig å bygge opp nye virksomheter. Pengestrømmer må rettes mot sektorer der Norge har potensiale til å bygge opp næringsvirksomheter.

Bedrifter vil spille en betydelig rolle i det grønne skifte. Det blir derfor viktig å skape insentiv for bedrifter til å omstille produksjonen sin der dette er nødvendig. Herunder vil det være viktig at allmennheten har tilgang til informasjon om bedrifters miljøfotavtrykk. Dette kan skape bevisste valg blant borger, og oppfordre bedrifter på konkurransegrunnlag til å legge om til en grønnere produksjon.

Den enkeltes krav på miljøinformasjon er overordnet regulert gjennom Grunnlovens § 112 (2), som gir den enkelte borger «rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen». Ivaretagelsen av denne rettigheten skjer i dag bl.a. gjennom miljøinformasjonsloven, som gir «enhver» rett til miljøinformasjon fra offentlige organer (lovens kapittel 3) og all annen offentlig eller privat virksomhet (lovens kapittel 4). JKF er likevel av den oppfatning at retten til miljøinformasjon i liten grad er kjent blant borgerne.

JKF ber derfor utvalget utrede muligheten for å lovfeste en plikt for bedrifter til å synliggjøre at de har en informasjonsplikt om å gi miljøinformasjon etter modell fra GDPR artikkel 12, 13 og 14. Et alternativ kan være å få en lignende bestemmelse som miljøinformasjonsloven § 16 første og annet ledd, jf. § 5 (2) jf. § 2. om rett til miljøinformasjon i åpenhetsloven.

I forlengelse av dette bør det vurderes om dette bør utvides til en generell informasjonsplikt, foreslått slik at informasjonen skal være tilgjengelig for allmennheten. Det vil ikke lenger bare være pålagt å oppgi informasjon dersom bedriften blir bedt om dette. Det kan for eksempel lovfestes et krav om at slik informasjonen skal fremgå av bedriftens hjemmeside.

JKF mener utvalget også bør utrede muligheten for en aktsomhetsplikt. Denne bør sammen med en miljøinformasjonsplikt fremgå av åpenhetsloven for å sikre sammenheng i lovverket. Vi viser i den sammenheng til EU sitt arbeid med å

utrede en due diligence plikt for næringslivet for menneskerettigheter og miljø. Ettersom en slik plikt vil medføre nokså betydelige kostnader for bedrifter i forbindelse med informasjonsinnhenting, ansees det formålstjenlig at kun større bedrifter har en slik plikt, slik at bedrifter ikke pålegges en uforholdsmessig stor byrde som kan hindre vekst.

Internasjonalt:

JKF anerkjenner viktigheten av å se Norges internasjonale arbeid i sammenheng med nasjonal omstillingsprosess. Norge burde derfor arbeide for å få på plass en internasjonal avtale mellom land med store oljeressurser om å fase ut olje-produksjonen innen 2030. Utslipp utenfor egne landegrensers bør tas med som en del av klimaregnskapet til slike land, eventuelt føres opp/ logges i en egen oversikt, med egne utslippsmål. JKF anerkjenner at det vil være vanskelig å få en slik rapporteringsplikt inn under de rapporteringsplikter for NDC under Parisavtalen. I stedet kan man se på muligheten for et eget rapporteringssystem. Dette vil gi oljelandene oversikt over hva konkurrentene gjør og sånn sett skape mer sikkerhet i utfasingen av olje og gass. Dette vil være egnet til gi tryggere rammer rundt nasjonal utfasing av olje- og gass, og gjøre nasjonal omstilling lettere.

Når vi regner klimagassutslipp per innbygger, er Norge blant utslippsgigantene. Når vi tar med klimagassutslipp norsk olje og gass har sluppet ut utenfor landegrensene, er vi best i klassen. Vi må støtte opp under "polluters pay" - prinsippet og inkorporere det i både vår nasjonale og internasjonale strategi. Det er derfor viktig at Norge tar sine klimamål på alvor, og har en nasjonal omstillingsstrategi som er progressiv og et eksempel til etterfølgelse.

Extinction Rebellion takker for invitasjon til å komme med innspill til Klimautvalgets arbeid.

Extinction Rebellion er en voksende folkebevegelse som bruker ikke-voldelig sivil ulydighet for å flytte det politiske spekteret mot det vitenskapen konkluderer er nødvendig politisk handling. Vi er en desentralisert bevegelse uten en bestemt politisk plattform, men har likevel relevante innspill som Klimautvalget bør ta til etterretning.

Extinction Rebellion har fire hovedinnspill:

- klimarettferdighet må være kjernen i klimautvalgets vurderinger med mye sterkere inkludering av marginaliserte stemmer;
- klimakrisen må sees i sammenheng med - og likestilles - naturkrisen;
- enhver troverdig klimaplan må kritisere økonomisk vekst fordi økende produksjon og konsum er helt uforenlig for å holde oss innenfor planetens tålegrenser;
- og vi fremmer borgerråd som et verdifullt demokratisk verktøy for å styrke den folkelige legitimiteten i overgangen til nullutslippssamfunnet.

Innledningsvis mener vi at enhver troverdig løsning på klima- og naturkrisen må holde fast ved 1,5-gradersmålet. Noe annet er uakseptabelt. Vi støtter Klimautvalgets mandat til å nå 2050-målet, men utvalgets anbefalinger må tydelig framheve at utslippskutt må skje allerede i dag. Her er vitenskapen klokkeklar. Klimautvalget kan ikke ta utgangspunkt i kostnadseffektive løsninger basert på teknologisk framskritt på 2040-tallet, men må veldig tydelig prioritere utslippskutt de neste årene. Det er våre akkumulerte utslipp som teller for vår klode, da hjelper det ikke å nå 2050-målet hvis vi allerede har oversteget karbonbudsjettet for 1,5-gradersmålet.

Sterkere inkludering av marginaliserte stemmer

Vi er dypt bekymret over berørte parters manglende inkludering i politikkutforming. De som blir mest berørt av klimakrisen må prioriteres framfor profittmaksimerende næringsinteresser. De unge, urbefolkning, og spesielt stemmer fra det globale sør, må bli konsultert og gitt en helt sentral plass i Klimautvalgets kommende analyser og konklusjoner. Klimarettferdighet og reell inkludering må være kjernen i alt utvalget gjør. Vi må sette mangfold og velvære for natur og mennesker, foran profitt og konsum. Hvis utvalget behandler overgangen til et nullutslippssamfunn som et rent økonomisk regnestykke, uten styrkning av marginaliserte sine interesser og rettigheter (f.eks urbefolkning), viderefører utvalget diskriminerende maktstrukturer som undertrykker og utnytter mennesker og natur.

Likestilling av klima- og naturkrisen

Det er særdeles viktig at klima- og naturkrisen behandles likt og ses i

sammenheng med hverandre. Krisene står i et skjebnefellesskap, dette er én krise, ikke to. Krisen er forårsaket av det massive økende energiforbruket og vårt materielle overforbruk som vi i det globale nord hovedsakelig er ansvarlige for. En levelig klode er utenfor rekkevidde dersom det fossildrevne energiforbruket som vi har i dag, og som bare ventes å øke, erstattes av fornybar energi, uten å ta hensyn til andre parametere (som avskoging, forurensing, tap av biomangfold) enn bare utslippskutt. Alle parametere som påvirker økosystemer bør tas med i regnskapet når det beregnes hvor mye 'klimagevinst' et tiltak gir, for alle tiltak har et fotavtrykk som belaster naturen.

De nye industriene som muliggjør 'det grønne skiftet' kan umulig være bærekraftige i et system som drives av evig økonomisk vekst. Mengden av mineraler og andre endelige naturressurser som industriene vil trenge for å kunne opprettholde dagens energibruk, er gigantiske. Økosystemene, som vi mennesker fullt avhenger av, tåler ikke det. Det er uomtvistelig at vårt jag etter vekst, også grønn vekst, vil føre oss mye nærmere irreversible vippepunkter og økologisk kollaps.

Når det skal utredes hvordan et nullutslippssamfunn i Norge kan realiseres, er vi bekymret for at utvalgets mandat har et for ensrettet fokus på BNP. Vi mener utvalget må, snarere enn å snakke seg bort i vinn-vinn-retorikk, vurdere om og når disse ambisjonene er forenelige med å ta vare på naturmangfold og kutte utslipp, og hvorvidt vi på et tidspunkt blir nødt til å velge mellom å holde oss innenfor planetens tålegrenser eller økonomisk vekst. Vår rovdrift på natur og økosystem - drevet fram av dagens system - betyr massive tap for livet på jorden, inkludert oss mennesker. Norge trenger et nytt og solidarisk økonomisk system som kan gi alle - også i det globale sør - et godt liv innenfor planetens tålegrenser. Den økologiske økonomen Timothée Parrique viser eksempelvis hvordan grønn vekst er en illusjon og kommer med konkrete forslag til hvordan et velfungerende samfunn kan se ut når vi beveger oss vekk fra vekstparadigmet (<https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-02499463/document>).

Oppgaven vi står framfor er monumental og krever stor politisk vilje. Ett av Extinction Rebellion sine hovedkrav er at styresmakter må fortelle sannheten om krisen vi står i. Politikere løper fra sitt ansvar når de kun snakker om "muligheter", "vinn-vinn situasjoner" og teknologiske framskritt. Vitenskapen fastslår at systemendringer - i energiproduksjon, jordbruket, klesindustrien, transportsektoren - er en forutsetning for 1,5-gradersmålet. Klimautvalget må løfte fram det akutte behovet for systemiske endringer og foreslå gjennomgripende tiltak som endrer systemet i en mer solidarisk retning - mindre utnyttelse av mennesker, dyr, natur og en levelig fremtid for kommende generasjoner. I forlengelse av dette ligger behovet for samfunnsmessig tilpasning til klimaendringene som er spesielt viktig i et globalt rettferdighetsperspektiv.

Borgerråd som styrker den folkelige legitimiteten

Extinction Rebellion ønsker å styrke demokratiet med borgerråd. Borgerråd er et demokratisk verktøy som gir mulighet til å involvere vanlige folk i politikkutforming. Extinction Rebellion foreslår at myndighetene etablerer og lytter til avgjørelsene fra et rådgivende, representativt borgerråd (også kalt borgerpanel) for å sikre en rettferdig omstilling til et bærekraftig samfunn. Slike borgerråd har vist seg nyttige for å sikre folkelig forankring og resultert i sterkere klimahandling enn hva politikerne foreslår. Oslo, Bergen og Trondheim kommune har startet pilot-prosjekter for borgerråd, inspirert av erfaringer fra andre demokratiske land som f.eks Danmark, Frankrike, Irland og Canada.

Borgerrådet består av et representativt utvalg som trekkes tilfeldig fra befolkningen. Disse gjennomgår en periode med intensiv opplæring i klima- og naturkrisen fra forskere og interessehavere. Prosessen holdes transparent og tilgjengelig for resten av befolkningen og politikerne må svare for seg om de ikke etterkommer borgerrådets rådgivende forslag.

Vi takker for anledningen til å komme med innspill og ønsker utvalget lykke til med arbeidet. Dere bærer et stort ansvar på deres skuldre.

Norges institusjon for menneskerettigheter v/Jenny Sandvig	<p>Innspill til Klimautvalget 2050</p> <p>1. Innledning</p> <p>Vi viser til e-post fra Mari Hasle Einang av 13.11.2021 og 24.11.2021 med invitasjon til å gi innspill til utvalget med utsatt frist. Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) skal fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivningen, internasjonale traktater og folkeretten, jf. NIM-loven § 1. Vi uttaler oss ikke om hensiktsmessigheten eller prioriteringen av virkemidler innenfor de menneskerettslige rammene.</p> <p>2. Sammendrag</p> <p>Våre innspill kan sammenfattes slik: Punkt 3 gir to overordnede merknader til vår forståelse av utvalgets mandat om (i) rettferdig omstilling og (ii) klimarisiko. Punkt 4 omtaler generelle menneskerettslige rammer for statens klimaarbeid, slik de følger av (i) Grunnloven § 112, (ii) Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), (iii) FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) og (iv) FNs barnekonvensjon (BK). Punkt 5 gir konkrete innspill til utvalgets arbeid utledet av disse rettighetene, om (i) plikten til å nullutslipp snarest mulig i henhold til en (ii) spesifisert reduksjonsrate for å begrense oppvarmingen til 1,5°C, samt betydningen av (iii) føre var-prinsippet og (iv) eksporterte utslipp fra forbrenning av norsk olje og gass.</p> <p>3. Overordnede merknader til utvalgets mandat</p> <p>3.1. Rettferdig omstilling</p> <p>Ifølge mandatet bør utvalget se på «[p]roblemstillinger knytt til rettferdig omstilling og geografiske skilnader på vegen til eit lågutsleppsfunn.» Begrepet «rettferdig omstilling» har ingen klar definisjon, og vi antar at utvalget vil presisere sin forståelse av begrepet. Parisavtalens fortale referer til en «just transition of the workforce and the creation of decent work and quality jobs in accordance with nationally defined development priorities». Rettferdig omstilling favner imidlertid bredere. Begrepet kan etter vårt syn nyanseres i minst to retninger:</p> <p>For det første vil omstillingen neppe være rettferdig om den skjer på bekostning menneskerettigheter i dag, for eksempel urfolks rett til kulturutøvelse (SP artikkel 27). Samtidig vil en menneskerettslig plikt til å sikre et levelig miljø og klima i seg selv kunne rettferdiggjøre inngrep i andre relative menneskerettigheter der inngrepet er hjemlet i lov, nødvendig og forholdsmessig. Retten til et levelig miljø og klima vil også kunne avveies mot absolutte eller unntaksfrie rettigheter, herunder SP artikkel 27, som i tilfelle kan måtte tolkes innskrenkende (HR-2021-1975-S, avsnitt 131).</p> <p>For det andre vil omstillingen neppe være rettferdig om mangelfulle utslippskutt i dag skjer på bekostning av barn og fremtidige generasjoners</p>
--	--

menneskerettigheter frem i tid. Hvis vi nå bruker opp en uforholdsmessig andel av det gjenværende karbonbudsjettet for 1,5°C, vil fremtidige inngrep i deres menneskerettigheter kunne rettferdiggjøres fordi situasjonen blir så prekær at inngrepene med tiden må anses som nødvendig og forholdsmessige. Utlitstrekkelige utslippskutt i dag vil også kunne utsette dem for en forverret risiko for farlige klimaendringer og ugjenkallelige tippepunkter.

3.2. Klimarisiko

Ifølge mandatet bør utvalget vurdere «klimarisiko». Også dette begrepet favner vidt. NIM antar at klimarelatert søksmålsrisiko naturlig inngår i klimarisiko. Vi vil derfor minne om at antallet klimasøksmål øker raskt, noe klimarisikoutvalget påpekte allerede i 2018. Over 1006 saker er anlagt verden over etter at Parisavtalen ble vedtatt i 2015, og minst 112 av disse er basert på menneskerettighetene. Flere av disse gjelder om staters samlede planlagte eller faktiske utslippskutt er tilstrekkelige, spesifiserte og realistiske nok til å avverge farlige klimaendringer (strukturelle rettighetssøksmål). Andre saker er anlagt mot selskaper eller finansinstitusjoner for virksomhet eller investeringer i strid med 1,5-gradersmålet, eller villedende markedsføring. Royal Dutch Shell er for eksempel dømt (ikke-rettskraftig) til å kutte sine utslipp med 45 %, inkludert forbrenningsutslipp fra solgt olje og gass, innen 2030, basert på aktsomhetsstandarder tolket i lys av menneskerettighetene og UNGP. En tredje kategori av saker som ventes fremover gjelder returvern for klimafordrevne. FNs menneskerettighetskomité vurderer at klimafordrevne kan ha vern mot retur etter SP artikkel 6. Et tilsvarende returvern kan følge av EMK artikkel 2 og 3. Tiltak som reduserer risikoen for menneskerettslige brudd vil samtidig redusere klimarisikoen forbundet med søksmål.

4. Generelle menneskerettslige rammer for statens klimaarbeid

4.1. Grunnloven § 112

Grunnloven § 112 lyder:

Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevarer. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterlekten.

Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.

Statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger.

Bestemmelsen omfatter klima, jf. HR-2020-2472-P (avsnitt 147), og eksporterte forbrenningsutslipp fra norsk olje og gass for så vidt gjelder den skade slike utslipp utvilsomt gjør i Norge (avsnitt 149, 155). Det er en høy terskel («grovt» pliktbrudd) for tilsidesettelse i domstolene for så vidt gjelder materielle vedtak

som Stortinget står bak på lovregulerte områder. Domstolskontrollen er derimot mer intensiv for så vidt gjelder saksbehandlingskrav etter Grl. § 112 (2) og i uregulerte spørsmål, jf. HR-2020-2472-P.

Gr. § 112 gir for det første staten en negativ plikt til å avstå fra miljøinngrep i strid med § 112 tredje ledd, jf. HR-2020-2472-P (avsnitt 143). Staten vil blant annet ha «plikt til ikkje å godkjenne» planer for utbygging og drift av petroleumsforekomster dersom «omsynet til klima og miljø elles» tilsier det, jf. HR-2020-2472-P (avsnitt 222, 223). Grunnloven § 112 vil således kunne forby godkjenning av olje- og gassproduksjon, og eksporterte forbrenningsutslipp vil måtte inngå i vurderingen av om hensynet til klimaet tilsier at produksjon av lokaliserte petroleumsforekomster må nektes. Høyesterett har også presisert at virkningen av klimagassutslipp som følge av enkeltstående vedtak ikke skal vurderes isolert, men «som ein del av heilskapen», jf. HR-2020-2472-P (avsnitt 148), jf. prinsippet om samlet belastning opp mot naturens tålegrenser i forurensningsloven § 6 (2) og naturmangfoldloven § 10.

Gr. § 112 gir for det andre staten en positiv plikt til å «iverksette tiltak» for å gjennomføre enhvers «rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevarer», ut fra en «langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten». Det foreligger ikke rettspraksis som avklarer hvilken plikt staten har til å kutte utslipp for å avverge oppvarming i strid med grunnsetningene i § 112. Bestemmelsens ordlyd og forarbeider, lest i lys av klimaloven § 4, jf. Parisavtalen art. 2.1 a og Glasgow-pakten avsnitt 21, gir imidlertid holdepunkter for at staten har plikt til å kutte utslipp for å avverge oppvarming over 1,5 grader. Komparativ rett, som kilde til illustrasjon, trekker i samme retning. Den tyske forfatningsdomstolen har eksempelvis tolket den tyske grunnloven artikkel 20a, som langt på vei svarer til Gr. § 112, slik at den gir staten plikt til å kutte utslipp for å avverge oppvarming over konstitusjonelle tålegrenser, innfortolket i lys av den tyske klimalovens henvisning til Parisavtalens temperaturmål, forutsatt at de fortsatt hviler på et oppdatert vitenskapelig grunnlag. Etter NIMs syn tilsier rettskildebildet samlet sett at Grunnloven § 112 gir staten plikt til å kutte utslipp innenfor et nasjonalt karbonbudsjett omsatt fra IPCCs gjenværende globale karbonbudsjettet for å nå 1,5-gradersmålet.

Statens positive plikt til å kutte utslipp for å avverge farlige klimaendringer vil antakelig måtte vektlegges tyngre dess mer prekær klimakrisen og behovet for omfattende utslippskutt blir. Høyesterett har i HR-2021-1875-S (avsnitt 131) sagt om retten til miljø etter Gr. § 112 at den vil kunne «komme inn med en slik tyngde» at den kan innskrenke selv absolutte menneskerettigheter. Ettersom mangelen på tilstrekkelige utslippskutt i dag, og beslutninger om å tillate utvinning av petroleumsforekomster med gyldighet mange tiår frem i tid, uttømmer det gjenværende karbonbudsjettet og således ensidig overfører en desto større kuttbyrde på yngre og fremtidige generasjoner, er det etter vårt syn en klar risiko for at slike handlinger og unnlatelser i dag forutbestemmer

inngrep i fremtidige rettigheter med ugjenkallelig effekt. Den tyske forfatningsdomstolen har ut fra samme erkjennelse utledet en forpliktelse for staten til å beskytte yngre og fremtidige generasjoner føre var mot slike foregripende inngrep ved å spesifisere årlige kuttforspliktelser helt frem til nullutslipp allerede nå. Vi antar at en tilsvarende forpliktelse vil kunne innfortolkes i norsk rett.

4.2. Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 2, 8 og P1-1 EMK gjelder som norsk lov med forrang over annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven §§ 2 og 3. Konvensjonen inneholder ingen uttrykkelig rett til miljø, og Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) som fortolker EMK med bindende virkning for statene har ennå ikke avgjort saker om klimagassutslipp. Det er likevel vårt syn at EMK artikkel 2 (retten til liv), artikkel 8 (retten til privatliv, herunder fysisk integritet), og antakelig også tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 (P1-1, eiendomsvern) kommer til anvendelse på risikoen for klimaskade for de interesser bestemmelsene verner. Tilsvarende er lagt til grunn av domstoler i Nederland, Tyskland og Belgia. EMK artikkel 2 og 8 forplikter staten positivt til å ha på plass et «legislative and administrative framework» og iverksette «appropriate measures» for å avverge risiko for tap av liv, fysisk integritet og velvære. Hva som utgjør «appropriate measures» tolkes i lys av «common ground», herunder oppdatert vitenskapelig grunnlag og fremvoksende internasjonal konsensus. Det er nærliggende å anta at «appropriate measures» vil innebære at staten har plikt til å avverge oppvarming over 1,5 grad, og må kutte utslipp i samsvar med FNs klimapanelers reduksjonsrater for å begrense oppvarmingen til 1,5 grad.

4.3. FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 6, 17 og 27 FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) gjelder også med forrang foran annen norsk lovgivning, jf. mrl. §§ 2 og 3. Konvensjonens bestemmelser om rett til liv (artikkel 6) og rett til privatliv, familieliv og hjem (artikkel 17) kommer ifølge FNs menneskerettighetskomité til anvendelse på risikoen for klimaskade, og kan forplikte til å kutte utslipp. Disse bestemmelsene tilfører imidlertid neppe forpliktelser som går lenger enn EMK artikkel 2 og 8, og omtales derfor ikke nærmere her.

SP artikkel 27 om retten til kulturutøvelse for urfolk vil også, på selvstendig grunnlag, kunne forplikte til utslippskutt, idet klimaendringer i norsk sammenheng særlig truer beskyttet kulturutøvelse ved reindrift for samer. Det foreligger per i dag ikke rettspraksis eller praksis fra FNs menneskerettighetskomité som avklarer statens plikter etter SP 27 til å avverge klimaendringer, men én klagesak anlagt av urfolk i Australia mot manglende utslippskutt er tatt til behandling av komiteen. Hensyntatt utvalgets tidshorisont frem mot 2050 bør det tas høyde for at SP artikkel 27 vil måtte fortolkes slik at bestemmelsen forplikter staten til omfattende utslippskutt for å beskytte tradisjonell samisk kulturutøvelse. Det er avklart av Høyesterett i HR-2021-1975-S at SP artikkel 27 gir en absolutt rettighet som ikke kan avveies mot

andre interesser, ei heller tungtveiende økonomiske interesser.

SP artikkel 27 vil samtidig kunne beskytte samisk reindrift mot vesentlige begrensninger ved vindkraft sett i sammenheng med andre arealinngrep, jf. HR-2021-1975-S. Her ble utbygging av vindkraft ansett i strid med retten til kulturutøvelse. Høyesterett uttalte imidlertid at «retten til miljø», herunder «det grønne skiftet», er en «rettighet som i et konkret tilfelle kan komme inn med en slik tyngde at det må foretas en avveining» selv mot absolutte rettigheter (avsnitt 131). Ifølge Høyesterett kom denne avveiningen ikke på spissen, fordi vindkraftutbyggingen på Fosen alternativt kunne skjedd i nærliggende områder uten vesentlige negative konsekvenser for reindriften (avsnitt 143). Dommen har således begrenset prejudikatsvirkning for tilfeller der det ikke foreligger alternative og nærliggende områder for vindkraftutbygging uten vesentlige skadevirkninger for reindriften. Saken illustrerer samtidig at omstillingen vil kunne støte an mot andre rettigheter, selv om den menneskerettslige plikten til å kutte utslipp for å avverge betydelig skade vil måtte tillegges stadig større vekt i vurderingen av om inngrep i andre rettigheter likevel er forholdsmessige. Denne erkjennelsen av at fremtidige rettighetsinngrep nødvendiggjøres av et overforbruk av karbonbudsjettet i dag tilsier således skjerpede - ikke lavere - krav til utslippskutt og reduksjonsrate nå.

4.4. FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon (BK) gjelder som norsk lov med forrang over annen norsk lovgivning, jf. mrl. §§ 2 og 3. FNs barnekomité, som overvåker etterlevelsen av BK, har sammen med flere andre FN-komiteer uttalt at klimaendringer utgjør betydelig risiko for blant annet barns rett til liv, helse, vann og rett til kultur for urfolk, og at «[f]ailure to take measures to prevent foreseeable harm to human rights caused by climate change, or to regulate activities contributing to such harm, could constitute a violation of States' human rights obligations». Statens plikt til å avverge klima-induserte rettighetsbrudd og til å regulere utslippsintensive virksomheter gjelder ikke bare overfor barn på statens territorium, men kan også gjelde barn i utlandet, jf. BK artikkel 2 (1). Det er uttalt av FNs barnekomité i individuelle avgjørelser mot Tyskland, Frankrike, Sveits, Tyrkia, Argentina og Brasil. Her heter det at barn i utlandet vil være innenfor statens jurisdiksjon etter BK i den utstrekning staten har «effective control over the sources of emissions» som bidrar til å forårsake «reasonably foreseeable harm», og det er en «sufficient causal link» mellom skaden og statens handlinger eller unnlatelser.

Barnekomiteen har slått fast at en stat vil ha effektiv kontroll over klimagassutslipp med opprinnelse fra territoriet, og at det er rimelig forutsigbart at slike utslipp bidrar til å forårsake reell og signifikant skade på barn, herunder forverring av astma ved skogbrann, spredning av sykdommer som malaria, ekstreme hetebølger, stormer og flommer, tørke, havnivåstigning, trusler mot urfolks beskyttede levesett og mentale påkjenninger som klimaangst (avsnitt 9.3).

Disse uttalelsene fra barnekomiteen i individklageavgjørelsene gjelder jurisdiksjonsbestemmelsen i artikkel 2 (1) og det prosessuelle offerkravet. Uttalelsene må likevel antas å reflektere komiteens generelle syn på tolkningen av konvensjonen. Selv om Norge ikke har ratifisert tilleggsprotokollen til BK som gir komiteen kompetanse til å avgjøre individklagesaker overfor Norge, må det antakelig legges til grunn at uttalelsene vil ha stor vekt etter norsk rett, sml. HR-2015-2524-P, avsnitt 152 (om vekten av generelle tolkningskommentarer med klar forankring i konvensjonsteksten), jf. også HR-2021-1975-S, avsnitt 102 (om at uttalelser fra FNs menneskerettskomité har «betydelig vekt»). Det betyr at Norge kan være forpliktet etter BK til å kutte utslipp og regulere utslippsintensiv virksomhet for å avverge rettighetsbrudd overfor barn i Norge og i utlandet, forårsaket delvis av utslipp under norsk effektiv kontroll. Det er som nevnt avklart av HR-2020-2472-P (avsnitt 149) at for eksempel eksporterte forbrenningsutslipp fra norsk olje og gass er utslipp under statens effektive kontroll.

5. Konkrete innspill til utvalgets arbeid utledet av menneskerettighetene

5.1. Plikt til å nå nullutslipp snarest mulig for å begrense oppvarmingen til 1,5°C
Statens sikringsplikter etter EMK artikkel 2 og 8 tolkes i lys av oppdatert vitenskapelig og internasjonal konsensus. Vitenskapelig konsensus, som uttrykt i FNs klimapanelers spesialrapport fra 2018 og sjette hovedrapport fra 2021, har etter vedtakelsen av Paris-avtalen etablert at oppvarmingen må begrenses til 1,5°C for å unngå irreversible vippepunkter. Dette reflekteres nå også i Glasgow-pakten. Denne utviklingen kan tilsi at 1,5°C vil måtte anses som den kritiske tålegrensen for en effektiv beskyttelse av menneskers liv og helse. Også for det tilfellet at menneskers liv og helse vil kunne beskyttes der oppvarmingen begrenses til godt under 2°C, vil statens plikt etter GrL § 112 til å bevare «naturens produksjonsevne og mangfold» kunne tilsi at den konstitusjonelle tålegrensen for oppvarming går ved 1,5°C.

Hvor omfattende utslippskutt som er nødvendig for å etterleve denne tålegrensen vil igjen kunne bero på vitenskapelig og internasjonal konsensus. Som et utgangspunkt, ettersom klimaendringene bare vil kunne stanses når utslippene når netto null, må territoriale utslippskutt forfølge et mål om netto null. Den tyske forfatningsdomstolen har for eksempel uttalt at en klimapolitikk som «concerned itself with reducing greenhouse gas emissions without pursuing the goal of climate neutrality», vil være åpenbart uegnet for å beskytte av retten til liv, fysisk integritet og eiendom. Ettersom Tyskland hadde kuttet sine utslipp med ca. 40 % i perioden 1990-2020, med mål om 55 % kutt (nå 65 %) innen 2030 og netto nullutslipp i 2050 (nå 2045), anså domstolen at staten klart overholdt sine sikringsplikter. Nederland, som per 2019 kun hadde kuttet 20 % av sine utslipp siden 1990, ble derimot dømt av landets høyesterett til kutte territoriale utslipp med minst 25 % innen 2020 i medhold av EMK artikkel 2 og 8 jf. artikkel 13, fordi FNs klimapanel la dette nedre kuttmålet til grunn for utviklede land i perioden (Urgenda avsn. 7.5.1). Norge har til sammenligning

kuttet territorielle utslipp med 4,2 % fra 1990-2020, økt CO₂-utslippene med 17 %, samt økt eksporterte utslipp fra sokkelen betydelig. Det er neppe slik at dette oppveies av utslippskvoter kjøpt i utlandet, all den tid det medfører et større etterslep av kumulative utslipp fra Norge og forskyver en stadig brattere kuttbyrde for å nå nullutslipp innenfor karbonbudsjettet på yngre og fremtidige generasjoner.

Når det gjelder de utslippskutt som kreves for å nå 1.5°C-målet frem mot 2030, er det etablert ved vitenskapelig (FNs klimapanel) og internasjonal (Glasgow-pakten) konsensus at kuttene må være raske, dype og vedvarende; globale karbonutslipp må kuttes med 45 % innen 2030 relativt til 2010-nivå og at netto null nås senest innen 2050. Disse tallene reflekterer imidlertid kun globale gjennomsnitt. I lys av prinsippet om landenes felles men differensierte ansvar og respektive kapasiteter, må utviklede land kutte sine utslipp langt raskere. De norske klimamålene for 2030 (50-55 %) og 2050 (lavutslippssamfunn) tar ikke høyde for Norges historiske ansvar for klimaendringene og vårt bruttonasjonalprodukt per innbygger. Hvis man justerer for dette, har en ny studie kommet til utviklede land må nå netto nullutslipp innen 2030 for å forbli innenfor deres del av det gjenværende globale karbonbudsjettet for 1.5°C. Etter DNV-GLs beregninger må Nord-Amerika og Europa nå netto nullutslipp i 2042 for at verden skal ha en mulighet til å begrense oppvarmingen til 1.5°C.

Samlet sett er de kuttmål som er meldt inn som nasjonalt bestemte bidrag under Paris-avtalen langt fra nok. Ifølge Carbon Action Tracker innebærer de en 13,7 % økning i utslipp i 2030 og 2,4 graders oppvarming i 2100. Glasgow-pakten krever derfor at alle land, herunder Norge, forsterker sine klimamål innen 2022. Etter NIMs syn fordrer en effektiv beskyttelse av retten til et levelig miljø, liv og fysisk integritet for nålevende og fremtidige generasjoner at målet om netto nullutslipp nås snarest mulig. I lys av oppdaterte vitenskapelige innsikter og internasjonal rettsutvikling vil netto nullutslipp antakelig måtte nås i god tid før 2050.

5.2. Plikt til å spesifisere reduksjonsraten årlig frem mot netto null

Et mål om netto nullutslipp vil ikke i seg selv være nok for å nå målet om å begrense oppvarmingen til 1.5°C, idet det ikke sier noe om hvor mye drivhusgasser som kumulativt kan slippes opp i mellomtiden. Hvor raskt utslippene reduseres på veien vil derfor avgjøre om beskyttelsen av nåværende og fremtidige generasjoners liv og fysiske integritet blir effektiv. Utsettelse av utslippskutt fører til et kumulativt etterslep av drivhusgasser, som både påfører en større kuttforpliktelse på yngre generasjoner og forverrer klimarisikoen for tap av liv. Ettersom rettighetene etter EMK skal tolkes slik at de blir «practical and effective», ikke teoretiske og illusoriske, tilsier det at staten må spesifisere veien frem til nullutslipp gjennom en realiserbar reduksjonsrate som kan etterprøves og kontrolleres.

Komparativ europeisk rettspraksis trekker i denne retning. Basert på nasjonal

lovgivning har irsk høyesterett og det franske Conseil d'État slått ned på planer vedtatt i klimalover som ikke var tilstrekkelig spesifiserte for å nå egne klimamål. En domstol i Paris i Frankrike har også slått fast at franske myndigheter må reparere skaden ved overskridelser av tidligere kuttmaal ved å kutte raskere i nye utslippsmaal og planer. Den tyske forfatningsdomstolen la tilsvarende til grunn at en effektiv beskyttelse krever årlige, konkrete og realistiske karbonbudsjetter som forplikter til en gjennomførbart reduksjonsbane frem til netto null innenfor et Tysklands andel av det globale karbonbudsjettet.

Norge har kuttet territorielle utslipp med 4,2 prosent mellom 1990–2020, og bommet på flere klimamål. Manglende og utsatte kutt som fører til kumulativt større utslipp, skyver en større kuttbyrde over på yngre og fremtidige generasjoner. Utvalget bør derfor se på hvordan en realistisk og spesifisert reduksjonsbane som forplikter til årlige utslippskutt kan redusere risikoen for at barn og fremtidige generasjoner må leve med sterke menneskerettslige inngrep for å kutte utslipp i et langt farligere klima. Dette vil redusere risikoen for brudd på EMK artikkel 2 og 8, samt andre rettigheter.

5.3. Førre var-prinsippet ved virkemidler for å kutte utslipp

Det miljørettslige førre-var-prinsippet forstås bl.a. «som et krav om at det skal utvises varsomhet og legges inn en sikkerhetsmargin når det gjelder mulige, men usikre skadevirkninger» og at «tvilen skal komme miljøet til gode». Førre var-prinsippet, forstått som et grunnleggende miljørettslig krav til aktsomhet, er nedfelt i GrL § 112. Flere domstoler, f.eks. EMD, tolker også menneskerettighetene i lys av førre-var-prinsippet. Førre var-prinsippet er relevant for utvalgets arbeid i minst to henseender.

For det første er det relevant for diskusjonen om karbonfangst- og lagring. Selv om slik teknologi kan være nødvendig for å nå 1.5°C målet, har FNs klimapanel lagt til grunn at CCS «at scale is unproven», slik at «reliance on such technology is a major risk in the ability to limit warming to 1.5°C». Høyesterett i Nederland la for sin del til grunn i desember 2019 at å basere seg på teknologi som ikke finnes på en tilstrekkelig stor skala ville være å ta «irresponsible risks» som «would run counter to the precautionary principle that must be observed when applying Articles 2 and 8 ECHR.» Høyesterett i Irland ga tilsvarende uttrykk for at planer om utslippskutt til netto null må ta utgangspunkt i eksisterende, testede og skalerbare teknologier, slik at reduksjonsraten er etterprøvbart og realistisk i dag. Samlet kan førre var-prinsippet tilsi forsiktighet med å belage seg på ikke-eksisterende, umodne eller vanskelig skalerbare teknologier frem mot 2050. Slike teknologier bør for eksempel neppe tjene som argument for å utvide et nasjonalt karbonbudsjett.

For det andre kan førre var-prinsippet være relevant for bruken av kvoter. Alle land må kutte sine territorielle utslipp ned mot null for å nå målet om netto nullutslipp i 2050. I lys av usikkerhetene forbundet med karbonfangst og -lagring, vil en forsiktighetstilnærming fordre at man planlegger at det i (god tid

før) 2050 kun vil være plass til utslipp som fanges opp av naturlige karbonopptak som havet, skogen o.l. Dersom norske utslipp primært kuttes gjennom bruk av kvoter også i årene fremover, risikerer barn og fremtidige generasjoner å bli etterlatt med en svært bratt kuttbyrde for territorielle utslipp i de gjenværende år frem mot 2050, som igjen vil kunne rettferdiggjøre omfattende inngrep i deres menneskerettslige friheter i fremtiden (omtalt over).

5.4. Betydningen av eksporterte utslipp fra norsk olje og gass

Som nevnt i punkt 3.1 og 3.4 ovenfor er eksporterte forbrenningsutslipp fra norsk olje og gass omfattet av Grl. § 112 og antakelig også FNs barnekonvensjon, jf. dens artikkel 2 (1). Vi går ikke nærmere inn på implikasjonene av dette her, ut over å peke på at tiltak som i det vesentligste reduserer klimagassutslipp på norsk territorium ved å øke eksporten av utslipp fra territoriet tilsvarende, neppe vil kunne tilfredsstille statens plikter til å avverge farlig oppvarming etter disse rettighetene, gitt at også eksporterte utslipp under statens effektive kontroll er omfattet av dem. Et eksempel er elektrifisering av gassdrevne plattformer på sokkelen, som isolert sett reduserer territorielle utslipp, men like fullt øker eksporten av gass som ellers ville blitt forbrent ved utvinningen i Norge.

6. Avsluttende merknader

Vi ønsker utvalget lykke til med arbeidet, og stiller oss til rådighet ved behov.

Vennlig hilsen
Norges institusjon for menneskerettigheter

Jenny Sandvig
Fagdirektør

Hannah Cecilie Brænden
Rådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.

Kyst- rederiene v/ Karsten Sprenger	Kystrederiene Kystrederiene takker for muligheten til å sende innspill til Klimautvalget. Kystrederiene er den ledende arbeidsgiver- og interesseorganisasjon for den norsk nærskipfart, med over 200 rederier med flere hundre fartøy. Vår organisasjon representerer en stor og sammensatt gruppe som daglig bruker farvann og havner langs Norges kystlinje.
--	---

I løpet av de neste tiårene vil skipsfarten møte stadig strengere krav til utslippsreduksjon for å støtte nasjonale og internasjonale klimamål. Norske myndigheter har satt et mål om å redusere utslipp fra innenriks skipsfart med 50% innen 2030. I tillegg har myndighetene satt et overordnet mål om at Norge skal kutte ca. 90% innen 2050, et mål som også vil berøre skipsfarten. Nye og forsterkede nasjonale virkemidler for utslippsreduksjon for skipsfarten, for eksempel økt CO₂-avgift og omsetningskrav for biodrivstoff, er under diskusjon, men ikke fastsatt enda. Samtidig vil nye EU- og IMO-krav i de kommende årene også berøre mange av Kystrederienes medlemmer. I tillegg har en rekke vareeiere og banker varslet skjerpede krav til reduserte utslipp som vilkår for befraktningsoppdrag eller finansiering til rederier.

Utslippskutt i transportsektoren

Kystrederiene er positive til Regjeringens ambisjoner for å kutte utslippene fra transportsektoren, og vi registrerer at sjøtransport tildeles en viktig rolle i arbeidet for 0-utslippsamfunnet og kan forsikre om at næringen selv ønsker å spille en viktig rolle i denne omleggingen.

Kystrederiene vil imidlertid advare mot en for bratt økning i CO₂-avgiften for sjøtransport, fordi det i dag ikke finnes alternative drivstoffløsninger som er kommersielt brukbare. Flåtefornyelsen i nærskipfarten skjer i dag, og rederiene er svært avhengige av tilgang på kapital. Klimaplanen inviterer til en omstilling og for å oppnå målene må det også brukes positiv stimuli. Sjøtransport har i dag de laveste utslipp per lasteenhet, og burde være en sentral del av løsningen. Vi må derfor ikke stille oss slik at rederier som i dag er gode arbeidsplasser langs kysten, og motivert til flåtefornyelse vil miste både evne og muligheter.

Samtidig med økningen i CO₂-avgiften, har veibruksavgiften blitt redusert i de senere år, noe som svekker sjøtransportens konkurranseevne i forhold til veitransport. Dette er svært urimelig, og er i strid med stortingsvedtak om økt godsoverføring fra veg til sjø.

Kystrederiene vil derfor anmode CO₂-avgiften for drivstoff må følge kvoteprisen i EU

Slik sikres et avgiftssystem som likebehandler mer, og dermed ikke diskriminerer norske rederi og svekker konkurranseevnen i like stor grad. Kystrederiene anmoder også å etablere et CO₂-fond etter modell av NOX-fondet/ forpliktende avtaler om utslippskutt. Rederier som omfattes av avtalen vil da, istedenfor en CO₂-avgift, betale en tilsvarende medlemskontingent til fondet. De vil da få muligheten til å søke fondet om støtte til utslippsreducerende tiltak.

Teknologi, marked og økonomiske konsekvenser

Kystrederiene vil be Stortinget om å ta hensyn til disse tre faktorene når det kommer til sjøtransport:

Teknologi

Kystrederiene deltar i flere fora som arbeider med flåtefornyelse og bruk av ny teknologi som Grønt skipsfartsprogram, Landstrømsforum, NCE Maritime CleanTech m.m. Samtidig tilrettelegger vi for våre medlemsrederier i flere anbudsprosesser som krever ny og miljøvennlig teknologi. Men det er i dag ingen ferdig løsning som våre rederier kan velge uten betydelig økonomisk satsning og stor teknologisk risiko. Hydridløsninger som LNG/batteri kan gi CO₂-reduksjon på rundt 40 prosent. Diesel/batteri gir uttelling for kortere perioder, f.eks. ved manøvrering i havn, "peak-shaving" og bruk av kraner/gravemaskiner om bord. Hydrogendrift, eventuelt brenselcelle, er ikke utprøvd og må anses å være på eksperimentelt stadium. Det trenger ytterligere teknologisk modning. Biodiesel og –gass innblandet i drivstoffet er isolert sett den enkleste løsningen, både praktisk og teknologisk, men krever stor satsning på produksjon og pålitelig leveringsevne.

Slik er situasjonen som rederiene befinner seg i. Enkelte av våre medlemsrederier har oppnådd 15 prosent reduksjon forbruk/utslipp ved optimalisering av forbrenning og skipsdrift, men det er så langt en kommer med dagens teknologi.

Marked

Ifølge TØI-rapport (1729/2019) ble det i 2018 fraktet 38,8 millioner tonn mellom norske havner. Av denne godslengden ble 27 prosent ført med NOR-skip som seiler i kystfart og betaler CO₂-avgift, 14 prosent med NIS-skip som seiler i nærsjøfart, 22 prosent av nordiske og EU-skip og 37 prosent av skip under andre flagg. Våre skip i ren kystfart, som betaler CO₂-avgift, står altså for vel ¼ av sjøtransportmarkedet.

Norge er en åpen økonomi og kysten er endel av et europeisk nærsjømarked fra Spania til Kvitsjøen. Norsk skip med økende CO₂-avgift seiler således i konkurranse med skip som bunkrer i utlandet og med veitrafikk som får kompensert CO₂-avgiften med redusert veibruksavgift.

NOR-skip i kystfart har dessuten mannskap på norske lønns- og arbeidsvilkår og derved vesentlig høyere kostnadsnivå enn utenlandske skip. Å forsterke denne særnorske kostnadsmodellen vil ytterligere svekke vår evne til å utvikle bærekraftige transportløsninger.

Skip har i utgangspunktet de laveste utslipp per lasteenhet. Det ville være beklagelig om vi stiller oss slik at norske skip og rederier ikke vil få noen rolle i denne utviklingen.

Økonomiske konsekvenser

Et vanlig lasteskip på kysten vil ha et forbruk rundt 1,5 millioner liter per år, avhengig av maskinstyrke og utseilt distanse. Her vil CO₂-avgiften i 2021 utgjøre 2 370 000 kr, stigende til 9 480 000 kr i 2030.

Dagens CO₂-avgift tilsvarer omtrent det gjennomsnittlige driftsoverskudd av et skip i kystfart. Vi viser til vedlagte regnskapstall for en gruppe på rederier i bulk-

og stykkgodsfart. En økning i drivstoffutgiftene fra nesten 2,5 mill. kr til 9,5 mill. kr. vil ikke være mulig.

En for rask innfasing av økt CO2-avgift også vil presse den norske kystfraktnæringen ut av markedet. Rederier som i dag er gode arbeidsplasser langs kysten og motivert til å satse på miljøgunstige skip vil miste både evne og muligheter til å fortsette. Nasjonen vil miste kompetanse blant aktørene og eierne i en næring som Klimaplanen nettopp utpeker som en del av løsningen. Den norske avgiftsbelastningen og teknologiske satsningen vil da komme utenlandske skip og eiere til gode.

Nærskipsfarten er klar for klimakutt

Kystrederiene er positive til planene om klimakutt, men mener at avgiftsøkningen for sjøtransporten må tilpasses de reelle muligheter for å kunne ta i bruk null/lavutslipps drivstoff.

Hvis ikke, vil CO2-avgiften fremstå som en fiskal særavgift på skip som er seiler i norsk kystfart, med ødeleggende konsekvenser for en næring som ønsker å være en del av det grønne skiftet, men som foreløpig ikke har gode nok teknologiske løsninger.

Forslag til løsning for sjøtransporten

1. Etablere et CO2-fond etter modell av NOX-fondet (andre kompensasjonsordninger/avtaler) Rederier som omfattes av avtalen vil da, istedenfor en CO2-avgift, betale en tilsvarende medlemskontingent til fondet. De vil da få muligheten til å søke fondet om støtte til utslippsreducerende tiltak.
2. CO2-avgiften for norsk nærskipsfart må følge kvoteprisen i EU. Slik sikres harmonisering internasjonalt, og et avgiftssystem som likebehandler mer, og dermed ikke diskriminerer norske rederier som bunkrer i Norge og svekker konkurranseevnen i like stor grad.

Samfunns
bedriftene

Innspill til Klimautvalget 2050

1. Innledning

Samfunnsbedriftene er en arbeidsgiver- og interesseorganisasjon for kommunalt eide virksomheter. De nærmere 600 medlemmene leverer grunnleggende og viktige tjenester til innbyggere og næringsliv over hele landet. Vi har energiselskaper i hele verdikjeden fra produksjon til distribusjon og salg av fornybar energi; havner som er avgjørende for miljøvennlig logistikk og næringsutvikling; avfallsselskaper som har en nøkkelrolle i overgangen til sirkulær økonomi og materialgjenvinning; vann- og avløpsseksjon som fyller kritiske samfunnsfunksjoner, og mange flere.

Vi takker for muligheten til å gi innspill i dette viktige arbeidet. Vi fokuserer i hovedsak på tema og problemstillinger som vi mener er nyttige for utvalget å se nærmere på. Vi kommer tilbake til mer konkrete tiltak på bransjenivå i den neste innspillsrunden, slik utvalget sier de vil legge opp til.

Her er et utdrag av våre hovedpunkter:

- I omstillingen til et lavutslippssamfunn ligger det et stort potensial for å skape nye klimavennlige arbeidsplasser innenfor kommunal/offentlig sektor og bedrifter vi samarbeider med, men det vil kreve en aktiv politikk som har riktige insentiver og virkemidler.

- Elektrifisering er bærebjelken i den grønne omstillingen. Klimautvalget bør se nærmere på ulike kraftprioriteringer for størst klimaeffekt. For å imøtekomme den økende elektrifiseringen trengs det mer fornybar kraftproduksjon og økt tempo i nettutbygging.

- Klimautvalget må gå grundig gjennom Nasjonal transportplan (NTP 2022-2033) i lys av miljø- og klimautfordringene. Da sikrer vi at 1.205 milliarder kroner som skal brukes i transportsektoren, faktisk reduserer utslippene i tråd med Norges klimaforpliktelser.

- For å få fortgang på sirkulærøkonomien oppfordrer vi utvalget til å se på betydningen av strengere produsentansvarsordninger og avgifter på ikke-gjenvinnbare produkter/materialer. I tillegg må kommunale og private avfallsselskaper få tilgang til finansieringsmidler til grønn infrastruktur.

- Vi trenger økt samarbeid som kan bidra til bedre tjenester, mer innovasjon og styrkede kompetansemiljøer, som i sin tur kan føre til reduksjon av klima- og miljøutslipp. Dette gjelder særlig i vann- og avløpsbransjen.

- Utvalget må sørge for god samhandling mellom forskjellige utvalg og etater som overlapper på overordnede områder, for eksempel Strømnettutvalget, Energikommisjonen og ekspertutvalget for klimavennlige investeringer.

- Skal vi lykkes med omstillingen til et lavutslippssamfunn, blir det særdeles viktig å harmonisere rammevilkårene med Norden og EU.

2. Elektrifisering er avgjørende

Elektrifisering er Norges fremste våpen for å vinne klimakampen og gjøre oss til et lavutslippssamfunn i 2050. Samfunnsbedriftene vil derfor oppfordre Klimautvalget til å redegjøre for veivalg som fører til størst mulig klimagevinst ved elektrifisering.

For å imøtekomme den økende elektrifiseringen trengs det mer fornybar kraftproduksjon og økt tempo på nettutbygging. Bygging av nytt kraftnett og -produksjon krever langsiktig planlegging og gode rammevilkår som raskt må komme på plass for å bidra til hurtigere utbygging. For å understøtte klimamålene bør Klimautvalget derfor identifisere vesentlige drivere og barrierer for økt produksjon i Norge de nærmeste årene.

Det er store oppgaver som skal håndteres, og vi har begrenset med tid. Vi trenger derfor ikke flere store utredninger, men god koordinering og oppfølging av eksisterende og påtenkte utvalg, som f.eks. Strømnettutvalget og Energikommisjonen.

Dersom Norge skal nå sitt mål om å bli et lavutslippssamfunn innen 2050, må det iverksettes en rekke tiltak. Mange tiltak for å redusere klimagasser krever langsiktig planlegging, samt stabile rammeverk og investeringsvilkår. Eksempelvis kreves det lang planlegging og omfattende prosesser for å bygge nytt kraftnett og/eller ny fornybar kraftproduksjon. Utvalget burde derfor ta for seg ulike veivalg og prioriteringer for bruk av både eksisterende og ny kraft – med tanke på klimagassutslipp, bedre rammevilkår for ny kraftproduksjon, samt koordinere med andre utvalg og grupper for få en helhetlig tilnærming til de mange ulike utfordringene som gjelder kraftbransjen og klimautslipp.

2.1 Klimakutt og elektrifisering går hånd i hånd

Ryggraden i den norske elektrisitetsmiksen er vannkraft, som er den viktigste fornybare energikilden i Norge. Norge har derfor andre forutsetninger for elektrifisering og klimagassreduksjon enn mange andre land, som i større grad først må fokusere på å fase ut fossile kilder i elektrisitetsmiksen.

Elektrifisering basert på fornybar energi er et av de viktigste klimatiltakene Norge kan ta i bruk for å avkarbonisere sektorer som i dag bruker fossile brennkilder (jmf. Meld.St. 13 (2020-2021)). I tillegg gir bruk av elektrisitet bedre utnyttelse av energi enn fossile brenselkilder. Elektrifisering ved bruk av fornybar energi bidrar derfor samtidig til bedre energiutnyttelse og klimautslippsreduksjon.

Norge har kommet langt med elektrifiseringen av samfunnet. Blant annet bruker vi elektrisitet til oppvarming/nedkjøling av bygg, og i økende grad i transportsektoren. Likevel har vi fortsatt store muligheter til å kutte utslipp ved direkte eller indirekte elektrifisering (eg. hydrogen, ammoniakk etc.) av sektorer som i dag bruker fossile energikilder. Men tilfanget av ren energi er begrenset, og det er flere aktører som ønsker å elektrifisere eksisterende industri eller bygge ny grønn industri basert på storforbruk av fornybar energi. Vi mener derfor at utvalget burde se nærmere på hvordan man kan prioritere bruken av kraft til ulike elektrifiseringsformål, og hvilke av disse formålene som bidrar til størst klimagassreduksjon.

2.2 Legge til rette for framtidens energisystem

Norge har i dag et kraftsystem med en svært høy andel av fornybar energi. I takt med at vi skal elektrifisere nye sektorer og bygge opp nye grønne verdikjeder, må vi sørge for at vi har tilstrekkelig kraft ved å legge til rette for ny

fornybar kraftproduksjon. Å sikre gode rammevilkår for ny kraftproduksjon på norsk jord er derfor et helt nødvendig tiltak.

Det finnes flere hindringer i dag for både oppgraderinger av eksisterende produksjon og for tilretteleggelse av ny kraftproduksjon – både til havs og på land.

Disse hindringene må identifiseres nærmere, slik at konkrete tiltak for å overkomme hindringene kan utformes og iverksettes. Dette arbeidet ser vi er en del av energikommisjonens mandat. Klimautvalget bør derfor samarbeide med relevante spesialutvalg, herunder utbygging av strømmettet. Flere steder i landet er strømmettet for dårlig til å håndtere utbygging av mer kraftproduksjon og ren energiforsyning til industrien. Kraftproduksjon må derfor ses i sammenheng med strømmettet, da et tilstrekkelig og robust strømmett er en klar nødvendighet for ny kraftproduksjon.

2.3 Samhandling med andre rapporter og utvalg

Samfunnsbedriftene oppfordrer til større koordinering og samarbeid på tvers av ulike NOUer. Det er vesentlig at det er en helhetlig tankegang i rapporter og utredninger som kommer fra de ulike utvalgene, slik at man ikke får separate bidrag som peker i ulike retninger. Videre vil vi påpeke at utredninger og kommisjoner ikke må bli bremseklosser for verken kortsiktige eller langsiktige tiltak. Myndighetene må sikre nødvendige ressurser for fremdrift, gjennomføre hurtige, parallelle og inkluderende høringsprosesser, samt iverksette løsninger og nye tiltak fortløpende så snart de tar form.

Samfunnsbedriftene mener Strømmettutvalget og Energikommisjonen er svært relevante samarbeidspartnere. Vi håper derfor at Klimautvalget går i dialog med disse utvalgene, og tar med seg deres konklusjoner i sine egne kommende rapporter, så langt det er mulig.

3. Havnenes rolle for klimakutt fra transportsektoren

I stortingsmeldingen (Meld. St. 20 (2020–2021)) om NTP 2022-2033 sier regjeringen at 60 prosent av klimagassutslippene i Norge i ikke-kvotepliktig sektor kommer fra transportsektoren. Det er derfor helt sentralt å redusere utslippene fra transportsektoren for at Norge skal nå sine klimaforpliktelser. Det er snaut åtte år til 2030. Tiden er knapp for å få til en nødvendig omstilling, som også skal bevare og skape nye og mer bærekraftige arbeidsplasser.

Kan teknologien gjøre jobben alene, eller må det andre tiltak til? Er det nok å elektrifisere privatbiler, lastebiler og å innføre landstrøm? Vil NTP 2022-2033 bidra til å oppfylle klimaforpliktelsene, eller har transportpolitikken vår behov for en «real makeover»? Dette er sentrale spørsmål som må besvares i

Klimautvalgets arbeid.

3.1 Utvikling av transportpolitikken må under lupen

NTP er helt sentral i utviklingen av transportsektoren i Norge. Dette er primært en samlet investeringsplan for vei, jernbane og sjø, men omfatter også tilskuddsmidler til byutvikling. Planen som går fra 2022-2033 har en ramme på 1.205 milliarder kroner. Hvordan vi bruker disse midlene vil være avgjørende for hvordan transportsektoren klarer å svare ut sitt bidrag til klimaforpliktelsene.

mener transportetatene at planen ikke vil bidra vesentlig til å redusere utslipp. I tillegg er det forventet en betydelig godsvekst frem mot 2050. Denne effekten er det i liten grad tatt hensyn til. Med dagens teknologi betyr det betydelige økte utslipp. En studentoppgave Norske Havner fikk gjennomført i 2019 viste at transportveksten vil spise opp effekten av utslippsreduksjonene som ville komme som følge av ny teknologi og nytt klimavennlig drivstoff.

Hvor lang tid vil det eksempelvis gå før lastebilen er klimanøytral? En tankerekke som kan hjelpe oss til å vurdere dette er følgende: Per i dag har vi et fåtall elektriske lastebiler. Er det mulig å tenke seg at alle lastebiler er elektriske eller nullutslipp om 10 år? La oss se hva som har skjedd på personbilområdet: For 10-12 år siden ble omtrent ingen elbiler registrert. I 2021 utgjorde el-biler vel 60 prosent av nybilsalget. Selv med sterke avgiftslettelser utgjør el-bilene likevel bare 15 prosent av den totale personbilparken. Det er selvfølgelig vesentlige forskjeller mellom personbilmarkedet og lastebilmarkedet, men det sier likevel noe om at det både tar tid å utvikle teknologi og få bilene ut i markedet. I tillegg skjer mye av transporten i Norge på bil med utenlandske firmaer (kabotasje), og her er det ikke sikkert endringene vil skje raskt. Mye vil avhenge av hva som skjer i EU med bl.a. Emission Tracking System (ETS) og Eurovignett direktivet.

I tillegg er det viktig at Norge arbeider for en CO2-prising i transportsektoren som er lik resten av Europa. I dag er det dessverre slik at mange kjøretøy unngår norske CO2-avgifter. Dette uthuler ordningen og virker konkurransevridende. Paradoksalt nok

3.2 Forventer kraftig økning i godstransporten på vei

Ifølge grunnprognoser fra NTP 2018-2027 vil antall tunge lastebiler øke med hele 70 prosent de neste 30 årene. Det er viktig at utvalget ser på hvilke grep som kan tas for å vri denne utviklingen slik at det mest miljøvennlige alternativet til enhver tid velges.

Vi vet at sjø og jernbane har betydelig lavere utslipp enn vei allerede i dag. Skip og fartøy er også langt fremme i å ta i bruk ny teknologi, og autonome fartøy åpner for å bruk av skip og fartøy på nye måter. Det blir spennende å se

hvordan kombinasjonen av ny teknologi og klimakrav skaper ny grønn maritim logistikk. Vi ser blant annet at vareeiere nå stiller krav som gjør at skipene blir mer miljøvennlige, og at utslippsfrie skip brukes på kortere avstander enn det som har vært standard. Både ASKO's prosjekt over Oslofjorden og skipet Yara Birkeland er spennende eksempler i så måte. Felleskjøpet og Heidelberg har også et spennende prosjekt der de tilbyr 20 års kontrakt mot at kontraktør stiller med nullutslippsskip – et skip som skal gå mellom Oslo og Vestlandet. En politikk som bidrar til overføring av godstransport til disse transportformene er viktig for at Norge skal kunne nå sine klimamål.

3.3 Energieffektivitet blir bare viktigere

Energieffektivitet er et viktig moment i klimaarbeidet. Når vi skal omstille samfunnet til å bruke mer naturbaserte energikilder, vil vi kunne få både større knapphet og mer labil krafttilførsel enn det vi har hatt de siste tiårene.

Energiprisene denne vinteren viser dette svært tydelig. Når flere land og aktører i Europa går over til mer fornybare energikilder basert på vær og vind, øker også sårbarheten. Dette aktualiserer energibruk ved de ulike transportmidlene. Generelt blir energiutnyttelsen betydelig bedre ved godstransport på skip og tog. Det elektriske skipet Yara Birkeland vil kunne flytte 120 containere per strekning, noe som tilsvarer rundt 60 lastebiler. Samtidig bruker det energi som bare tilsvarer 1,5 lastebiler. Slike forhold blir det tatt for lite hensyn til i dagens transportplanlegging, men det vil bli helt sentralt i årene fremover. Norske Havner, som er en del av Samfunnsbedriftene, håper derfor at Klimautvalget vil gå grundig til verks innenfor transportsektoren.

3.4 Forurensere betaler ikke

Prinsippet om at forurensere skal betale helt sentralt i norsk og europeisk klima- og miljøpolitikk, men i transportsektoren er dette viktige prinsippet ikke konsekvent gjennomført. For eksempel står veisektoren for 40 prosent av plastforurensningen i Norge uten at noen blir stilt til ansvar. Noe av grunnen er trolig at det er krevende å kostnadsberegne mange av de eksterne effektene transportsektoren har på samfunnet. Dersom vi lykkes med modeller som kan kostnadsberegne tap av natur og naturmangfold, karbonutslipp ved fjerning av myr og våtmarker eller plastforsøpling, så kan kostnadene adresseres. Dette vil kunne gi incentiver for å minimere disse skadevirkningene i tråd med forurensere betaler prinsippet.

I dag er veipricing under utprøving for personbiler, men ikke for godstransport. 90 prosent av slitasjen på norske veier kommer fra vogntog. Ville det ikke da være mest hensiktsmessig å teste og iverksette veipricing på lastebiler og vogntog? Hovedpoenget er at utvalget må gå grundig inn i prinsipper og metodikk som legges til grunn for utvikling av transportpolitikken. Slike mekanismer er avgjørende for at vi kan styre transportutviklingen på en optimal måte i årene fremover. Disse systemene er imidlertid i liten grad utfordret, fordi

de ofte er så kompliserte at enkeltpersoner eller organisasjoner ikke har mulighet til å gå de etter i sømmene.

3.5 Er organisering av transportsektoren god nok?

I forlengelsen av problemstillingene over stiller vi spørsmål om dagens transportplanlegging er god nok for å møte fremtidens utfordringer. Bidrar dagens organisering av transportsektoren til en helhetlig transportpolitikk, eller sementerer den tradisjonelle strukturer? Er dagens analysemodeller gode nok til å fange opp de eksterne kostnadene som vi påfører natur og klima? Eller er de ufullkomne slik at vi risikerer feilinvesteringer både for økonomi og klima? Sverige har en CO₂-pris i samfunnsplanlegging som er sju ganger høyere enn det som brukes i Norge. Det vil nødvendigvis gi utslag på modelleringer og prioriteringer.

Ekspertutvalget for teknologi og fremtidens transportinfrastruktur var i 2019 tydelig på at de ønsket en form for stresstesting av fremtidige investeringer. Så langt kan vi ikke se at det er en type øvelse som er gjennomført på den siste transportplanen som gjelder fra januar 2022. Kanskje har man ikke relevante verktøy til å gjøre slike stresstester? Er transportsektoren organisert slik at vi får de beste faglige rådene for transportpolitikken? Når det skal investeres 1.205 milliarder kroner i denne sektoren frem til 2033, bør dette være sentrale spørsmål for Klimautvalget.

4. Sirkulær økonomi og materialgjenvinning

En velfungerende sirkulærøkonomi er viktig for Norges vei til å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Legger vi Klimakur 2030 til grunn har avfallsbransjen et potensial for utslippskutt på 5,35 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Her spiller kommunale avfallsselskaper en viktig rolle som ansvarlig for håndtering av avfall fra alle husholdninger i Norge. De største klimakuttene må likevel skje tidligere i verdikjeden, før avfallsfasen. Når et produkt først er blitt avfall, bør det sorteres for å bli brukt om igjen i ny produksjon.

I følge the Circularity Gap Report Norway går kun 2,4 prosent av ressursene vi bruker tilbake til kretsløpet. Norge er også et stykke unna å nå våre nasjonale materialgjenvinningsmål for husholdningsavfall – som ligger på 55 prosent innen 2025, 60 prosent innen 2030, og 65 prosent innen 2035. Skal innsatsen monne, er det behov for større endringer i rammevilkår og virkemidler for avfallsbransjen. Tiltakene under vil bidra til at lavutslippssamfunnet følger prinsippet om at forurensere betaler. De øker mengden materialer som gjenvinnes og brukes om igjen, og de gir innbyggerne en mulighet til å bidra til klimakutt hver dag.

Jo tidligere vi gjennomfører endringer, desto mer konkurransedyktig vil et norsk næringsliv være i et europeisk marked der produktenes sirkulære egenskaper får stadig større oppmerksomhet.

4.1 Trenger tydeligere produsentansvar

Ordringen med produsentansvar flytter ansvar for produktets miljøavtrykk i hele dets levetid til produsenter og importører, også når det er avfall. Så mye som 80 prosent av et produkts egenskaper (levetid, gjenvinnbarhet, egnethet for reparasjon m.m.) avgjøres i design- og produksjonsfasen. I dag har ikke produsenter og importører nok insentiver til å endre produkters sammensetning, og dermed lager de produkter som ikke kan gjenbrukes, repareres eller gjenvinnes. Et rettferdig organisert produsentansvar internaliserer alle produktets kostnader og bidrar til at forbrukeren ved kjøpet betaler for hele livsløpet for produktet. Da blir det lettere å velge mer bærekraftige produkter.

Vi har produsentansvar for en rekke produktkategorier i dag, men Samfunnsbedriftene ser at kostnadene ikke er fordelt etter prinsippet om at forurenser betaler. Dermed utnytter man ikke det store potensialet for klimakutt og effektiv sirkulær økonomi, som en tydeligere produsentansvarsordning vil gi.

4.2 Materialavgift og forbrenningsavgift

Fram mot 2050 må markedene for materialgjenvinning bli større, og derfor må etterspørselen etter resirkulerte materialer stimuleres. Det kan innføres en avgift på produkter som må forbrennes eller deponeres, fordi de ikke kan gjenbrukes eller gjenvinnes. Samfunnsbedriftene mener at en slik avgift må ilegges ved produksjon eller ved import, for å gi designere, produsenter og importører et insentiv til å lage og importere mer bærekraftige produkter. Det blir mindre avfall av produkter som holder lenger, kan repareres og egner seg til materialgjenvinning.

Videre kan det også innføres et innblandingskrav av resirkulert materiale der det er mulig. I Sverige har svenske miljømyndigheter foreslått strenge innblandingskrav for plast. I kombinasjon med flere og sterkere produsentansvarsordninger, kan disse tiltakene kutte utslipp fra avfallsforbrenningsanlegg i Norge hvor ikke-gjenvinnbar plast er blant hovedkilden til utslippene. Regjeringens innføring av en forbrenningsavgift er feilplassert, og må flyttes opp tidligere i verdikjeden dersom den skal være et insentiv til klimakutt og mindre mengder avfall til forbrenning.

4.3 Samle like typer avfall gir større volum

I Norge har vi en særlig utfordring ved at forurensningsloven i 2004 splittet like typer avfall basert på om de kom fra husholdninger eller

næringslivet. Husholdningene står for 1/5 av alt avfallet som oppstår i Norge. Legger vi til avfall som ligner på husholdningsavfall, men som oppstår i næringslivet, så utgjør dette 2/5 av Norges avfall. Det er smart å se dette avfallet samlet, fordi de kan håndteres likt. Det skjer ikke i dag, blant annet fordi oppsplitting av ansvar gir mange ulike oppdragstakere. En bedre koordinert avfallshåndtering ville i mye større grad enn i dag kunne bidra til et lavutslippssamfunn.

Større volum på avfallsstrømmene gir også bedre muligheter til å investere i kompetanse og nye høyteknologiske anlegg, som utsorteringsanlegg og biogassproduksjon. Avfall sorteres stort sett ut fra produktkategori, slik som plastemballasje eller glass- og metallemballasje. Det er dette produsentansvarsordningene dekker i dag. Annen plast, glass, keramikk m.m. er ikke underlagt et produsentansvar. Derfor er det heller ikke mye utsortering og materialgjenvinning av dette. Fremtidig krav må baseres på økt utsortering av materialer (som gir volumer) og ikke produktkategorier. Glass er glass og plast er plast. Det blir også lettere å forstå for den som skal kaste avfall, og vi trenger innbyggernes innsats for å lykkes.

4.4 Finansiering av grønn infrastruktur

De omfattende kravene som stilles til utsortering og materialgjenvinning vil kreve store investeringer i infrastruktur og nye løsninger. I dag får bare kommersielle aktører finansiell støtte. Vi mener at alle som bidrar til den sirkulære økonomien med ny infrastruktur, må få investeringsstøtte. Menon Economics har regnet på kostnadene for å gjennomføre krav om økt materialgjenvinning og utsortering. Beregningene viser økte driftskostnader og investeringer på mellom 1,2 og 2,2 milliarder kroner hvert eneste år fram mot 2035. For investeringer alene, beregnes disse til 5,5 milliarder kroner hvert åttende år.

Vi ber derfor utvalget se på behovet for investeringer og muligheter for finansieringsordninger for kommunal infrastruktur, og samordne dette med Ekspertutvalget for klimavennlige investeringer, som også skal resultere i en NOU.

5. Biogass er sirkulær og en del av løsningen for å nå klimamålene

Biogass er en viktig del av løsningen i vår tids viktigste kamp for å redusere klimautslipp, og bør likestilles med både elektrisitet og hydrogen. Biogass produseres av innsatsfaktorer som avløpslam, matavfall, avfall fra marin sektor, næringsavfall, samt husdyrgjødsel og biprodukter fra landbruket. Satt i system bidrar produksjonen av biogass, biogjødsel og CO₂-fangst til direkte og indirekte kutt i CO₂-utslipp fra avfallssektoren, landbruket og transportsektoren.

5.1 Viktig å se på hele verdikjeden

Skal man lykkes med å hente ut potensialet innen biogass, er det viktig å se på hele verdikjeden fra innsatsfaktorer og produsenter til forbrukere. Mens biogass er et viktig drivstoff, som blant annet brukes av kollektivselskap og tungtransport, er det produksjon og utnyttelse av næringsstoffene i biogjødsel og utnyttelsen av CO₂ som gjør biogassproduksjonen sirkulær. Klimaregnskapet bør omfatte hele verdikjeden fra levering av avfallsressurser, produksjon, bruk og utnyttelse av biogjødsel og CO₂-håndtering i anleggene.

5.2 Krever høye investeringskostnader og et fungerende marked

Kommunale og interkommunale selskap innen avfall- og avløpssektoren har gått i bresjen for å utvikle biogassbransjen i Norge. I en spørreundersøkelse til medlemmer i Samfunnsbedriftene fremgår det at 16 kommunale selskaper planlegger nye biogassanlegg eller en utvidelse av eksisterende anlegg. Produksjon av biogass innebærer høye investeringskostnader. Den totale rammen for investeringsstøtte bør derfor dimensjoneres slik at det kan realiseres flere prosjekter i hele landet. Med ny teknologi og flere næringer som bidrar med avfallsressurser til produksjon av biogass, er potensialet stort.

Samtidig som produksjonen øker opplever aktørene i biogassmarkedet at det ikke er en god nok sammenheng mellom myndighetenes ønske om økt produksjon av biogass og etterspørselen etter biogass. Biogass er foreløpig dyrere enn alternative energiformer og det er derfor behov for tiltak som stimulerer ulike sektorer til bruk av biogass for å løfte markedet. Skal produsentene av biogass tørre å satse videre på nye anlegg, er det nødvendig å vite at det er økonomisk bærekraft i slike prosjekter gjennom hele verdikjeden. Vi viser også til innspill fra Biogass Norge for mer utdyping.

6. Vann- og avløps-bransjens plass i klimaarbeidet

Samfunnsbedriftene oppfordrer utvalget til å se nærmere på hvilken rolle vann- og avløpssektoren spiller i et klimaperspektiv. For å utnytte potensialet til denne sektoren kreves det en betydelig opprustning av systemene og en bedre organisering av tjenesten enn den vi ser i dag. Dette var også konklusjonen i "Mulighetsstudie for VA-sektoren med samfunnsøkonomiske analyser".

Studien viser at mindre enheter gjør tjenesten dyrere for innbyggerne, samtidig som man har mindre kontroll med klima- og miljøtiltak. Etablering av flere interkommunale samarbeid kan være en mer effektiv organisering. Økt samarbeid bidrar til bedre tjenester, innovasjon og kompetansemiljøer, som i sin tur kan føre til flere arbeidsplasser i distriktene.

6.1 Står for 10 prosent av utslippene i kommunesektoren

Lekkasjer fra rør, behandling av slam og bruk av kjemikalier i renseanleggene gjør at VA-sektoren står årlig for ti prosent av klimafotavtrykket for hele kommunesektoren (direkte utslipp, tall fra 2019). Oppgradering av ledningsnett er dyrt: Norsk Vann har estimert at det vil koste over 300 milliarder kroner å oppgradere infrastrukturen til et forsvarlig nivå i løpet av de neste 20 årene. Samarbeid mellom kommunene vil kunne bidra til mer effektive tjenester, men er trolig ikke nok for å hente inn det enorme etterslepet i infrastruktur. Den omfattende opprustningsjobben av rør og anlegg vil trolig øke gebyrene til innbyggerne drastisk, ettersom vann- og avløpstjenester skal tilbys til selvkost. For å hente inn etterslepet, som kreves for å kutte i klimagassutslippene og gjøre vannbransjen mer effektiv, vil vi utfordre Klimautvalget til å se på ulike modeller og vurdere statlig delfinansiering.

6.2 Klimakrav og oppgraderinger av renseanlegg

Grunnet nye miljøkrav jobber flere VA-selskaper med oppgraderinger av renseanlegg og opprustning av ledningsnett, og det er varslet betydelig byggevirkosomhet i årene som kommer. Byggevirkosomhet fører som kjent også til utslipp. Her vil det være avgjørende at eierne stiller krav til entreprenører om å ta hensyn til klima i byggeprosessen, for eksempel med tanke på materialbruk og utslippsfrie anleggsmaskiner.

Flertallet av FNs bærekraftsmål er avhengige av medvirkning fra regionalt og lokalt nivå. Kommunene, og bedriftene de eier, er derfor avhengige av å ha innbyggerne med seg når det skal gjøres endringer som kan bidra til å redusere klimagassutslipp og tilpasse seg klimarisiko. Vi håper Klimautvalget tar dette med seg når de skal vurdere tiltak som skal bidra til utslippsreduksjon på kommunalt, regionalt og nasjonalt nivå.

7. Hvordan skape klimavennlige arbeidsplasser?

Slik vi forstår mandatet til klimautvalget 2050, er hovedformålet å se på hvordan Norge kan redusere sine klimautslipp og nå klimamålene innen 2050. Samtidig skal det tas hensyn til andre viktige målsettinger for samfunnsutviklingen. Samfunnsbedriftene baserer sin virksomhet på den utvidede definisjonen av bærekraft, som innebærer miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft, noe som også er utgangspunktet for FNs bærekraftsmål. For Samfunnsbedriftene er det derfor viktig å understreke at selv om formålet med Klimautvalgets arbeid er å finne en strategi for å redusere klimagassutslippene i tråd med klimamålsettingen innen 2050, mener vi at utvalgets arbeid vil stå sterkere om tiltakene også blir vurdert i en slik helhetlig tilnærming.

7.1 Se på havnene i en større sammenheng

En viktig del av arbeidet er å skape nye klimavennlige arbeidsplasser og

grønne verdikjeder. Vi vil utfordre utvalget til å se havnenes rolle i en større sammenheng, som en sentral aktør og tilrettelegger i utviklingen av grønn industri. Havnene vil ha en sentral plass innenfor CCS, hydrogen- og amoniakkproduksjon, batterifabrikk og vindmølleutbygg- og service. En grønn og aktiv industri- og næringspolitikk forutsetter en god transportpolitikk. I tillegg har havnene en viktig rolle i elektrifiseringen av transportsektoren. Hvis havnene skal utøve sin rolle effektivt, må også rammevilkårene for havnene være gode. Ellers får man ikke utviklet havnene som en sentral infrastruktur for en grønn transportpolitikk.

7.2 Sirkulærøkonomi og biogass gir ringvirkninger

Det er gjort flere interessante undersøkelser av potensialet til sirkulærøkonomien i Norge. Sintef har gjort en studie av potensialet for verdiskaping og sysselsetting i Norge. Sist ut er McKinsey, som viser til at sirkularitet er en av ti mulige fremtidsnæringer for Norge. Ifølge deres beregninger og bidrag kan det skapes opptil 14.000 årsverk innen sirkularitet.

Endringer i rammevilkårene til kommunal avfallsbransje kan også bidra til å skape flere sirkulærøkonomiske arbeidsplasser. Et skjerpet produsentansvar og innføring av en materialavgift som gir insentiv til produsenter og importører til å lage og importere mer bærekraftige produkter, samt bygging av infrastruktur for utsortering av avfall, vil bidra til flere arbeidsplasser innen sirkulærøkonomien. EU har også gjort undersøkelser som viser at avfallsbransjen kan bidra med flere hundre tusen nye arbeidsplasser innen 2030.

En positiv effekt av å satse på produksjon av biogass, er utvikling av leverandørindustrien. En bedrift som Cambi AS i Asker har utviklet og solgt teknologi som også er eksportert til utlandet. På den måten har det bidratt til eksport av norsk kunnskap og økt verdiskaping i Norge. Denne type knoppskyting kan det bli mer av om markedet for biogassproduksjon øker i Norge. Det er fullt mulig å se for seg en vekst i arbeidsplasser knyttet til ulike biogassbedrifter dersom myndighetene tør å satse på å utvikle dette markedet.

Det finnes også et stort potensial knyttet til grønn energiutnyttelse fra slamproduksjon, gjennom etablering av biogass- eller pyrolyseanlegg. Som del av større enheter og sterkere økonomi, vil kommunene få anledning til å drive innovasjon og bygge gode produksjonsanlegg, samt skape nye arbeidsplasser.

8. Viktig å harmonisere rammevilkårene i Norden og EU

EU er i ferd med å utforme en offensiv klimapolitikk som gjennomsyrrer hele samfunnsutviklingen. Vi mener det er avgjørende at Norge harmoniserer sin klimapolitikk og sine klimatiltak med EU. Sentrale punkter er at transportsektoren må redusere sitt klimaavtrykk og at prinsippet om at

forurensere betaler legges til grunn.

EU og de andre nordiske landene betrakter biogass som en viktig del av løsningen for å kutte CO₂-utslipp. De jobber med tiltakspakker som bidrar til å legge til rette for mer biogassproduksjon og samtidig stimulere markedet for bruk av biogass. Vi oppfordrer derfor utvalget til å se til EU både med hensyn til lover og regler som underbygger målene i EUs «Green deal» og «Fit for 55», og se på behovet for å utforme norske virkemidler som står seg i konkurransen mot EU og de svenske og danske virkemidlene. Et eksempel på behov for harmonisering ligger i EUs mål om sirkularitet: 55 prosent av husholdningsavfall og avfall som ligner skal materialgjenvinnes innen 2025, og 60 prosent innen 2030. For å komme dit er man nødt til å regne med næringsavfall som ligner husholdningsavfall, og som kan behandles på samme måte. Som tidligere nevnt er ikke dette tilfellet i dag.

9. Veien videre

Våre medlemmer innen energi, havn og avfall vil være sterke bidragsyttere til å få ned klimagassutslippene. Vi ser derfor frem til å følge Klimautvalgets arbeid og komme med mer spissede innspill på tiltakssiden. Det er bare til å ta kontakt om det er noe vi kan bidra med.

Med vennlig hilsen

Samfunnsbedriftene
v/bærekraftsansvarlig
Jill Johannessen
Kontaktperson: jill.johannessen@samfunnsbedriftene.no

Vestlands forskning, ved professor Carlo Aall

Vestlandsforskning ønsker å komme med to oppfordringer til utvalgets arbeid:

1) Dette utvalget bør, i motsetning til det første tilsvarende utvalget (Lavutslippsutvalgets som leverte sin innstilling fra 2007), inkludere omtale av tiltak som retter seg inn mot de indirekte klimagassutslippene utløst av privat forbruk. I den siste rapporten fra FNs klimautvalg tok man for første gang inn et kapittel om forbruksrelaterte utslipp og hvordan adressere disse. Tilsvarende bør også gjelde for utredningsarbeid i Norge.

2) Utvalget bør adressere samspillseffekter mellom utslippsreduksjon, klimatilpasning, energiomstilling, og biologisk mangfold. Dette er bl.a. gjort i en kunnskapsoppsummering for KS ("Samspeleffektar i lokal miljø- og klimapolitikk. Synergjar og konflikhtar ved tiltak for reduksjon av klimagassutslepp, varetaking av biologisk mangfald, klimatilpassing og energiomstilling" - <https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/klima/samspeleffektar-i-lokal-klima-og-miljopolitikk/>). For å sikre at slike effekter blir adressert og fulgt opp i praktisk politikk slik at negative samspillseffekter unngås, bør den neste klimameldingen til Stortinget omhandle både utslipps- og tilpasningsdelen av klimaarbeidet.

NGFS

Fill in the form User feedback survey on the NGFS climate scenarios, February 2023

<https://www.ngfs.net/en/webform/user-feedback-survey-ngfs-climate-scenarios-february-2023>

Jan-Eilert Nilsen

Hei,

SpareBank 1 har nylig (februar/mars 2023) gjennomført Norges største bærekraftsundersøkelse i samarbeid med Sentio Research.

Undersøkelsen har tre målgrupper; bedrifter, kommuner og folk flest. En smakebit av funnene finner dere her; www.smn.no/barekraft.

Vi deler gjerne resultater og funn med klimautvalget.

Mvh

Jan-Eilert Nilsen
Bærekraftsansvarlig konsern
SpareBank 1 SMN

Mari Karlstad	<p>-NEDVEKST</p> <p>oppfordre til gjenbruk av alt som kan gjenbrukes</p> <p>-HANDKRAFT og FOTKRAFT</p> <p>oppfordre til bruk av egen kraft i form av hender, føtter osv. (der det er mulig)</p> <p>eksempel sykkel uten batteri, feiekost uten strøm/batteri, ljà (ikke robotgressklipper)</p> <p>der hvor man kan bruke egen kraft- istedenfor strøm/batteri -drevne verktøy.</p> <p>-SKOLEFAG 1-10 klasse: innføre igjen sløyd/repasjon og sying/repasjon, MATkunnskap utnyttelse av all mat.</p> <p>-VEDOVNER- utfordre norske produsenter til å lage flerbruksovner : varme, kokeplater, stekeovner, som de gamle "svartovner" men med dagens krav til utslipp. (se til Sveriges vedovner)</p> <p>-HUS/LEILIGHETER- oppfordre bransjen til å gjeninnføre smårom- ikke åpne landskap, for å stenge av strøm/varme i rom man ikke er i. Få tilbake "spisskammer" og matkjellere/jordkjeller, rom som ikke trenger strøm/varme for oppbevaring av mat.</p> <p>BIL- stopp salg av ELbiler, BENSINbiler og DIESELbiler. Oppfordre til gjenbruk av den bilparken som allerede finnes, men bygg ut et DELINGsystem slik at man kan dele på biler. Innfør dette gradvis. Få statlig kontroll på kollektivtrafikken. Sett opp busser, tog, minibuss der hvor folk ellers bruker bil:" man møter seg selv i døra- Sykler og går til jobb, men kjører bil på tur i helgene" .</p> <p>-FORBY biler som er bredere enn de som ble produsert på1990 tallet og før: nye biler går ikke inn i eldre garasjer, de er for brede, resultatet er at bilene står i vegen og opptar plass. Innfør kun 1 bil pr. husstand, helst ingen.</p> <p>-DIGITALISERING- se med nye øyne på hvor mye digitaliseringen forurenses.</p> <p>-MAT - hva kan man lære av urfolk? Hvordan utnytte all mat, ingen kasting, se til generasjonene før oss. Hvordan overlevde folk før?</p>
Øyvin Moltumyr	<p>-NEDVEKST</p> <hr/> <p>Klimautvalget 2050 bør utrede en nasjonal satsing på atomkraft.</p> <p>Tidligere motstand mot atomkraft i Norge har vært sterkt knyttet til faren for radioaktiv stråling. Bruk av thorium som brensel i atomkraftverk har kommet mye nærmere som følge av Kinesisk forskning. Bruk av thorium vil redusere strålefare markant. Norge har interessante forekomster av thorium.</p> <p>Kina har et eget program for utvikling av saltsmeltereaktorer basert på thorium som brensel (Th-MSR). Programmet ble lansert allerede i 2021 og i fjor ble det annonsert at en versjon av Th-MSR (de har flere under utvikling) kunne starte opp i september 2021, men jeg har ikke registret at dette faktisk har skjedd.</p> <p>Kina er også i ferd med å undersøke om thorium kan brukes som brensel i</p>

tungtvannsreaktoren de har i drift ved Qinshan kjernekraftverk.

To strategier peker seg ut som nødvendige for en slik satsing.

1. Økt samarbeid med Kina på energiområdet
2. Økt satsing på realfag i høyere utdanning, i første rekke innenfor fysikk og matematikk

De kinesiske myndigheter anser kjernekraft som et viktig bidrag til å redusere avhengigheten av fossil energi. Kina er derfor ett av få land som har iverksatt et ambisiøst program for utvikling av ny kjernekraft. Landet har nå (2019) 14 kjernekraftverk med til sammen 47 kjernereaktorer i drift. I 2019 produserte disse ca. 350 TWh. I 2020 var 12 reaktorer under utbygging med en samlet ytelse på 12,2 GWe.

Ny kjernekraft bygges ut til en kostnad av 0,43 CNY/kWh (53 øre/kWh), levert inn i elnettet.

Utbyggingsprogrammet som nå legges til grunn er svært omfattende. I den 13. fem-årsplanen som ble lagt fram i 2016 legges det til grunn at bygging av seks til åtte kjernereaktorer skal igangsettes hvert år fremover. Målet er å øke landets totale kjernekraftkapasitet til 160 GWe i 2030, og til 240 GWe i 2050.

Et norsk atomkraftverk basert på thorium bør kunne stå klart i 2040.

Paal Kjære utvalgsmedlemmer,

Brevik

Wangs-
ness

I lys av utvalgets mandat om å se på hvordan utslippsreduksjoner og omstilling kan skje på en mest mulig kostnadseffektiv måte, ønsker jeg å komme med noen innspill. Jeg vil vektlegge to områder hvor det er lite samsvar mellom utslipp og samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Det ene er subsidieringen av storfe-, saue- og geitedrift i jordbrukssektoren. Den andre er samfunnsøkonomisk ulønnsomme samferdselsprosjekter som også har utslipp.

Jordbrukssektoren:

Når man ser på prisingen av klimagassutslipp i Norge, gjerne med trappetrinnsgrafene som vises i Figur 2.18 i Prop. 1 LS (2020-2021) - Skatter, avgifter og toll, ser man at det er stor forskjell mellom prisene som ulike sektorer møter. Dette er åpenbart samfunnsøkonomisk ineffektivt. Lengst til venstre i grafen er «Utslipp uten pris», som i stor grad består av utslipp fra jordbruket, spesielt fra drift av storfe, sau og geit. Det er egentlig misvisende å si at denne virksomheten er utslipp uten pris, da de i praksis møter negative priser gjennom relativt store tilskudd per enhet. Virksomhet med disse husdyrene, med svært høye metangassutslipp per enhet, mottar flere typer tilskudd, både gjennom pristilskudd og produksjonstilskudd, deriblant husdyrtilskudd. I Jordbruksavtale 2021-2022 er husdyrtilskuddet per melkeku per år mellom 1050 og 4888 kr avhengig av størrelsen på virksomheten og mellom 770 og 4180 kr per ammeku per år. Samtidig slipper en melkeku og en ammeku årlig ut henholdsvis 164 kg og 128 kg

metan per år. Husdyrtilskuddene alene innebærer subsidiering på mellom 6 og 29 kr per kg metan. Med et GWP100 på 25 for metan tilsvarer dette subsidiering på mellom 240 og 1160 kr per tCO₂e (har man et kortere tidsperspektiv, f.eks. 70 år, vil metan vurderes til en enda høyere effekt). Det er i grell kontrast til andre sektorer hvor utslipp prises til mer enn 500 kr per tCO₂e. Dette er et hinder for kostnadseffektiv overholdelse av Norges klimaforpliktelser.

Jeg foreslår at utvalget anbefaler:

- En gradvis og forutsigbar nedtrapping av tilskuddene i jordbrukstilskuddene som stimulerer til husdyrdrift med metangassutslipp, hvor tilskuddene som innebærer høyest subsidiering per tCO₂e trappes ned raskest. Det sparte provenyet kan for eksempel brukes til grønn omstilling.
- Grafene som offisielt brukes til å synliggjøre prisingen av klimagassutslipp, som Figur 2.18 i Prop. 1, bør synliggjøre at det er direkte subsidiering av svært utslippsintensive aktiviteter i jordbrukssektoren.
- Landbruksministeren må holdes til ansvar og dermed offisielt og jevnlig redegjøre for at hen er innforstått med subsidieringen av klimagassutslipp og eventuelt hvorfor subsidieringen per utslippsenhet i et gitt år kan forsvares – f.eks. kan et melkeu-år generere fellesgoder som «naturverdier» og «matberedskap» for mer enn 1000 kr som rettferdiggjør de høyeste tilskuddssatsene.

Samferdselssektoren:

I Nasjonaltransportplan 2022-2033 ser vi fra tabell 10.2 at veiprojektene i de første 6 årene av NTP til sammen har en negativ samfunnsøkonomisk nytte, en estimert nåverdi på -33,6 mrd. NOK, samtidig som de forventes å generere en økning i utslipp på 200 tCO₂e i åpningsåret (noen prosjekter har vesentlig høyere utslipp, mens andre reduserer utslipp). Legger man til utslipp over prosjektenes levetid, inkludert byggefasen (hvor for øvrig utslippene ikke er tatt med i nyttekostnadsanalysene gjort i forbindelse med NTP), blir utslippene mange ganger større. Disse prosjektene innebærer også inngrep på 346 dekar med verdifulle naturområder (ref. utvalgets mandat om å se på hvordan grønn omstilling skal også sikre naturmangfold). Dette er med andre ord et tilfelle av subsidiering av utslipp, hvor man binder opp mye kapital i ulønnsom infrastruktur som samtidig øker utslippene. Dette er et hinder for kostnadseffektiv overholdelse av Norges klimaforpliktelser.

Jeg foreslår at utvalget anbefaler:

- Ingen samferdselsprosjekter som er samfunnsøkonomisk ulønnsomme og samtidig bidrar til en netto økning i klimagassutslipp bør få plass i NTP, og bør i hvert fall utsettes til samferdselssektoren er tilnærmet uten utslipp (dvs. på ubestemt tid).
- Hvis slike prosjekter likevel blir vedtatt, må samferdselsministeren holdes til ansvar og offisielt redegjøre for hen er innforstått med at samfunnsøkonomisk ulønnsomme samferdselsprosjekter innebærer at landet som helhet oppnår en verdi er lavere enn kostnadene som brukes (dvs. landet påføres et tap), og hvis det samtidig fører til økte utslipp så er

det en subsidiering av utslipp som motarbeider kostnadseffektiv overholdelse av Norges klimaforpliktelser. Det må i så fall rettfærdiggjøres på grundig og etterprøvbart vis.

Med vennlig hilsen,
Paal Brevik Wangsness
Samfunnsøkonom

Tom Etablere et hjemmemarked for havvind som gir kontinuitet og forutsigbarhet for leverandørindustrien og lage en plan som har en høy ambisjon om energigenerering, for eksempel 50 GW installert effekt. Nye konsesjonsområder må legges ut for å sikre forutsigbarhet for norsk leverandørindustri. Konsesjonsrundene for havvind brukes strategisk for å utvikle leverandørindustrien. Elektrifisering av olje- og gassinstallasjoner i Nordsjøen er nødvendig og sikrer også at Norge kan eksportere olje og gass med et lavt CO₂ fotavtrykk fra produksjonen. Etablere en verdikjede for hydrogen og ammoniakk produksjon og forbruk for å oppnå nullutslipp fra transport.

Asbjørn Torvanger Kronikk: Debatten bør vere breiare enn berre korleis ein kan oppfylle den tøffaste tolkinga av målet i Parisavtalen.

Av Asbjørn Torvanger.

Den tøffe politikken som må til for å nå 1,5 °C-målet blir ukritisk akseptert av dei fleste i samfunnet, mellom anna av NHO og LO. Men det er lite debatt om premissane som politikken byggjer på.

Publisert: 07.07.21 — 20.01.

Desto treigare vi er til å kutte klimagassutsleppa, desto viktigare blir fjerning av karbondioksid frå atmosfæren med skogplanting, skriv Asbjørn Torvanger.

Desto treigare vi er til å kutte klimagassutsleppa, desto viktigare blir fjerning av karbondioksid frå atmosfæren med skogplanting, skriv Asbjørn Torvanger.

Bildet: Skogplanting i Brumunddal. (Foto: Luca Kleve-Ruud)

Både i Norge og EU har politikarane bestemt at klimamålet er halvering av klimagassutsleppa i løpet av ti år og tilnærma null netto utslepp i 2050. Dette er også grunnlaget for den siste Klimakur-utgreiinga, klimaplanen frå januar, og ligg bak energimeldinga som nyleg kom ut.

Det siste tilskotet til den offentlege debatten er den nye rapporten til IEA, som presenterer eit scenario med radikale grep i samfunnet og energisektoren for å avgrense den menneskeskapte oppvarminga ned mot 1,5 °C. Dette er den tøffaste enden av Parisavtalen, der klimamålet er under 2 °C oppvarming over førindustrielt nivå og prøve å nå ned mot 1,5 °C.

I dag er oppvarminga på over 1 °C.

Den tøffe politikken som er nødvendig for å kunne nå 1,5 °C målet blir ukritisk akseptert av dei fleste i samfunnet, mellom anna av NHO, LO og Forskningsrådet.

Men det er lite debatt om dei tre premissane som denne tøffe klimapolitikken byggjer på for å kunne kallast god i ein breiare samanheng, sjølv om det er uvisst i kva grad dei er eller realistisk sett kan bli oppfylt:

* gje høgast nettoverdi for samfunnet og ei rimeleg fordeling mellom land og grupper

* gje ein god balanse mellom klima og andre berekraftsmål

* At andre land vil støtte denne politikken med tilstrekkeleg eigen innsats.

Nettoverdi og fordeling

Når det gjeld nettoverdien av ein 1,5 °C-retta klimapolitikk, har verken forskning eller andre vist at dette svært ambisiøse klimamålet og politikken er den beste for samfunnet, verken for Norge eller andre land, i den forstand at fordelane blir størst mogeleg i forhold til kostnadane, og at det blir ei akseptabel fordeling av ulemper og fordelar mellom land og grupper.

Den radikale og grønne omstillinga for å prøve å nå 1,5 °C vil koste mykje for samfunnet, sjølv om vi alle har eit håp om at den grønne omstillinga også skal ha mange fordelar og gje rom for nye arbeidsplassar og industriutvikling. Tøff politikk og omstilling vil gje store fordelingseffektar mellom næringar og regionar. Det kan difor godt hende at den 'lettaste' enden av klimamålet frå Parisavtalen, 2 °C oppvarming, alt i alt er betre for samfunnet og framtidige generasjonar, og for Norge og andre land.

Berekraftsmål

Som kjent har FN i alt stilt opp 17 berekraftsmål, der eit går på klima. Oppfyllinga av nokre av desse kan komme i konflikt med andre.

Eit eksempel er at klimatiltak som hardare drift av skogen for å få ut meir bioenergi eller utbygging av vindkraft kan ha negative konsekvensar for naturen og biodiversiteten. Vi veit at natur og biodiversitet er under hardt press frå menneskesamfunnet.

Eit anna eksempel er at omfattande elektrifisering kan føre til negative

konsekvensar for folk i fattige land knytt til gruvedrift for utvinning av sjeldne jordmetall til batteri m.m.

Dette betyr at klimapolitiske tiltak må balanserast mot andre viktige samfunns mål.

Betre og grøn teknologi kan gjere det lettare å nå eit krevjande klimamål, så forskning og utvikling er viktig, men vi veit ikkje kor langt vi kan komme i løpet av nokre tiår.

FNs klimapanel sin 1,5 °C-rapport frå 2018 peikte på at fjerning av karbondioksid frå atmosfæren gjennom blant anna skogplanting og karbonfangst- og lagring kombinert med bioenergi vil hjelpe til med å nå klimamålet. Desto treigare og mindre flink verda er til å kutte klimagassutsleppa, desto viktigare blir fjerning av karbondioksid frå atmosfæren.

Utfordringa er at vi i dag berre er i startfasen med slike teknologiar, og at stor satsing kan komme i konflikt med andre berekraftsmål, for eksempel produksjon av mat og vern av biodiversitet.

Andre land

Skal Norge og Europa med sine 15 prosent av globale klimagassutslepp gjennom tøff klimapolitikk sikre ein bra sjanse for å nå eit tøft og globalt klimamål, er det avgjerande å få med flest mogeleg andre land, og i alle fall store land som Kina, USA og Russland.

Leiarskap går ikkje berre på å bli samde om eit mål, men å få andre med på ein realistisk veg for å nå dette målet.

Går Norge og Europa for langt i forkant, risikerer vi at andre land utnyttar situasjonen og får fordelar.

Det blir svært krevjande å få med andre store land på tøff klimapolitikk, fordi interessene og økonomiane er ulike og alle ikkje meiner at klima er like viktig.

Går Norge og Europa for langt i forkant, risikerer vi at andre land utnyttar situasjonen og får fordelar av dette medan vi får det meste av kostnadane, og at den globale klimaeffekten blir moderat.

Klimaendring er ei viktig utfordring, men saman med oppfyljing av andre berekraftsmål.

Det viktigaste er at kursen mot eit meir klimavennleg samfunn er staka ut, ikkje å nå eit temperaturmål som byggjer på usikre premisser.

Det er også viktig å ha ein nøktern samfunnsdebatt om kva som er den beste politikken for Norge, Europa og verda, og denne debatten bør vere breiare enn korleis ein kan oppfylle den tøffaste tolkinga av målet i Parisavtalen.

Astrid Sandvik Kjære klimautvalg,
Dere står ovenfor en formidabel oppgave som skal løses på kort tid. Det tiltros savner jeg en større vektlegging av det som i mandatet angis som «bærekraftig levesett». Å skulle komme med forslag til hvordan vi skal gå frem for å gjøre noe med «elefanten i rommet», vårt forbruk, er en enda større oppgave. Det kan ikke lenger overses med tiltak som går ut på å opprettholde dagens livsstil og overforbruk. I den senere tid har dette også fått mere oppmerksomhet i media. Sammensetningen av utvalget tyder heller ikke på at regjeringen forventer noe på dette område.

Jeg ber om at tema FORBRUK vies oppmerksomhet av utvalget. Et sted må vi begynne. Utvalget har her et meget stort ansvar. Jeg venter i spenning - er ennå forsiktig optimist.....

Med vennlig hilsen
Astrid Sandvik

Andrew 1) «Norge sier nei til all ny drilling i Arktisk og vi vil fase ut produksjonen av olje og gass.»

FNs siste klimarapport slår fast at all ny olje- og gassvirksomhet må opphøre. FNs generalsekretær António Guterres mener klimarapporten må bli «dødsstøtet» for kull og fossile brensler.

En rapport fra Carbon Tracker viser at det allerede er vedtatt flere nye olje- og gasslisenser enn hva IPCCs 1,5 og 2 graders scenarier realistisk tillater. Norge må derfor lage langsiktige scenarier for oljeproduksjon innen 1.5 graders-målet. Alle utbygninger som allerede er vedtatt på norsk sokkel må stresstestes mot dette målet. Tildeling av nye lisenser i såkalte umodne områder i Barentshavet må ikke skje.

Norge er allerede verdens 9. største eksportør av klimagassutslipp. For å vise internasjonalt lederskap må derfor Norge bli med Danmark og Costa Rica i initiativet Beyond Oil and Gas Alliance (BOGA).

2) Ja til en storsatsing på havvind

Norge har unike muligheter til å utnytte den kompetansen vi har innenfor olje- og gassbransjen og i leverandørindustrien. Det gjelder også når vi begynner å plugge gamle plattformer som etter hvert tas ut av produksjon.

Leverandørmiljøene våre er høyteknologisk industri, som ikke bare er der for å bistå oljebransjen. Utviklingen av moduler, drifting, vedlikehold og utskiftninger over tid av vindparker til havs kan frembringe tusenvis av nye arbeidsplasser. Den industrien vi allerede har må benyttes nå og vi kan ikke vente til markedssituasjonen for olje og gass stenger ned den industrien. Derfor må en egen strategi for norsk havvindsatsing forseres, både med hensyn til vårt nasjonale marked, men også det internasjonale markedet. Planlegging må gjøres i tett samarbeid med fiskerinæringen og ornitologer.

3) Nei til elektrifisering av oljeplattformene fra land

Elektrifisering vil redusere norske utslipp etter gjeldende regler, men endringen i totale utslipp knyttet til produksjonen vil være helt ubetydelig. Den nøyaktige verdien vil avhenge av hvordan gassen som spares på plattformen, anvendes, men ligger sannsynligvis mellom 0 og 3%. Elektrisitet fra fornybare kilder blir mangelvare og bør anvendes på bedre måter, spesielt siden norsk fossilproduksjon må reduseres.

Bruker vi kraft fra vindmøller på land til å elektrifisere norsk sokkel bidrar vi samtidig til naturødeleggelse og klimagassutslipp på landjorda, og gjør hverdagen for norsk fastlandsindustri vanskeligere. Noe vindkraftutbygging på land kan være nødvendig i en ny karbonnøytral hverdag, men skal plattformer elektrifiseres må det primært drives frem ved at selskapene selv bidrar økonomisk til det grønne skiftet, f. eks ved en egen en omstillingsavgift på produserte volumer av olje og gass i Norge. Elektrifisering av norske oljeplattformer bør ideelt sett komme fra havvindmøller.

4) Ja til ekstra klimafinansiering

Norge er en generøs bistandsyter. Men når det gjelder klimafinansiering, er våre 8 milliarder kroner per år kun smuler av våre årlige inntekter fra olje/gassproduksjonen, og fra oljefondet.

Målsetningen med oljefondet vårt var omtanken for kommende generasjoner, og at vi som lever nå ikke skal grafse til oss alle godene. Det må også gjelde utenfor egne landegrenser. En studie for ForUM for Utvikling og Miljø m.fl., utført av Stockholm Environment Institute, anslår at 65 milliarder kroner er et rettferdig bidrag fra Norge til globale klimatiltak. Andre overslag indikerer norske bidrag i størrelsesorden 30 milliarder kroner per år. En mer praktisk måte å gjøre dette på er, i tillegg til bistandsprosenten vår, å innføre en klima- og naturprosent i bistanden, hvor et ekstra beløp tilsvarende én prosent av BNI overføres årlig fra Oljefondet til klimatiltak, klimatilpasning og naturbevaring i utviklingsland.

5) Ja til arealregnskap

Vi har endret tre fjerdedeler av klodens landareal – dekket jorden med sement, asfalt, gressplener og intensivt jord- og skogbruk. Dette er en like stor risiko for kloden som klimaendringer, i tillegg til at det i seg selv fører til klimaendringer. Derfor trenger vi et nytt natursyn.

Inngrep i natur må kompenseres med å restaurere tilsvarende områder tilbake til natur. Milliardslukende motorveiutbygging må opphøre. Det må føres et arealregnskap i alle landets kommuner. Norge vil fortsette å utvikle metoder for fangst og lagring av karbon med sikte på bruk der hvor det er vanskelig å redusere klimagassutslippene på andre måter. Men viktigere er at vi vil innføre ordninger for mer bærekraftig jord- og skogbruk.

